ספר היחס

לבית עליאש

ערוך על ידי יצחק אלפסי
לפי כתב יד של ר׳ עקיבה עליאש

ירושלם — תשל״ו 1975

ספר היחס

לבית עליאש

ערוך על ידי יצחק אלפסי
לפי כתב יד של ר׳ עקיבה עליאש

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2023

ירושלם — תשל״ו 1975

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2023

כל הזכויות שמורות © למשפחת עליאש, ת.ד. 681, ירושלים.

הקדמה

מקדמת דנא היו משפחות מיוחדות בישראל רושמות לעצמן את יחסן והשתלשלות הדורות, עד לגדולי האומה בדורות קדומים. רישום שלשלת היחס אינו נעשה לשם הדגשת מעמד מיוחד, בדומה למקובל באומות העולם. שלשלת היחס נועדה להדגיש את החובה המוטלת על הדורות הבאים להמשיך את שלשלת המסורת והאמונה ברמה שאינה נופלת מדורות עברו. הדברים נאמרים הן כלפי מנהגים מסוימים: "מקום שאבותיך ואבות אבותיך נהגו בו איסור, אתה תנהוג בו היתר?" (חולין ו' ב') והן כלפי התנהגות כללית, כפי שקובעות זאת האמרות השגורות: "כל אחד ואחד מישראל חייב לומר: מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי" (תנא דבי אליהו רבה כ"ה); "מעשי אבות - סימן לבנים".

להסתעפויותיה של משפחת עליאש קשורים גדולי האומה בדורות קדומים כרמ"א, הב"ח, הט"ז, מגיני שלמה, הש"ך, גדולי ליטא - כבני משפחת הגר"א, ר' משה רבקש ור' משה קרעמער, גדולי התנועה החסידית כר' שמלקה מניקלשבורג, ר' יעקב מסמילא, ר' ישעיהו מדינוביץ, ר' צבי מקאמינקא, ואף גדולי עשירי היהודים - כר' יעקב באב"ד, משפחת לנדא, ר' מרדכי ברנשטיין ור' קלמן טולצינסקי. יש, איפוא, ענין מיוחד בספר יחס זה המתאר את משפחת עליאש על שלוחותיה והסתעפויותיה המגוונות.

עיקרו של ספר זה ברישום שנעשה על ידי ר' עקיבה עליאש, מתוך מסורות משפחתיות ומתוך ספרים. הערכים הביוגרפיים נוספו על ידי העורך. כמה מן הדברים שנרשמו על ידי ר' עקיבה עודכנו על ידי העורך, עם ההתפתחות בשטח של תולדות ישראל ודברי ימי גדוליו. ברם, יש דברים רבים מתוך דבריו שהם חידוש גמור, ויש בהם משום חשיבות רבה לחקר אישים ומאורעות. לפיכך, אין בספר זה רק משום ליקוט ואיסוף של דברים ידועים אלא יש בו ענין לכל העוסק בשטח זה של סדר יוחסין ותולדות גדולי ישראל. בפרטים רבים ידיעותינו כיום מעורפלות, והיה צורך במאמץ רב כדי לקבוע את סדר היחס הנכון. לעיתים לא ברור סדר היחס ונרשמו דעות שונות.

הספר בנוי לפי הסתעפויות, כאשר כל הסתעפות מתיחסת לשלשלת של בן אחר בן. לעתים, אם עיקר השושלת תלויה בחותן, נכללה שלשלת היחס של החותן כהמשך להסתעפות, בלא לפתוח הסתעפות חדשה. לעתים לא ניתנו ערכים מיוחדים לאבותיו של בעל ערך מסוים מחמת העדר פרטים עליהם. בדרך כלל נפתחת הסתעפות חדשה על ידי החותן של אחד המופיעים בהסתעפות קודמת. בתחילת כל ערך מופיעים אות ומספר. המספר הוא מספר סדורי מתחילת הספר ועד סופו. האות נותנת את הדור, בו חי בעל הערך, כאשר הדור הקרוב ביותר אלינו הוא דור א', הדור הקודם לו הוא דור ב', וכך הלאה.

הסתעפות I

א1 מרדכי ב"ר עקיבה עליאש

נולד בכ"א בתמוז תרנ"ב (1892) באומאן, אוקראינה. קבל חנוך תורני, גמר בי"ס גבוה למשפטים ביארוסלאבל, למד שפות שמיות באוניברסיטאות ברלין ואוקספורד.

בשנת תרע"ט (1919) הגיע מאנגליה לירושלים עם ועד הצירים כמזכירו הכללי. נתפרסם בארץ-ישראל כעורך דין מזהיר. היה היועץ המשפטי של הועד הלאומי, יושב ראש ראשון של התאחדות עורכי הדין העבריים, מרצה בשעורי המשפט הממשלתיים, ייצג את ההסתדרות הציונית ואת מוסדות הישוב בכל הועדות החשובות בתקופת המנדט הבריטי. מפורסמת הופעתו בפני ועדת הכתל המערבי בשנת תר"ץ (1930). ניהל מטעם ההנהלה הציונית את משפטי הפרעות 1921, 1929, את משפטי ההגנה ואת משפט זאב ז'בוטינסקי. היה ממנהיגי בני-ברית בישראל וממיסדי בית הכנסת ישורון בירושלים. בשנת תש"ח (1948) ייצג יחד עם דניאל אוסטר את ירושלים היהודית בפני האומות המאוחדות בניו-יורק.

אחרי הקמת המדינה בשנת תש"ט (1949) נתמנה כציר, ויותר מאוחר כשגריר ישראל בבריטניה. נפטר בלונדון באופן פתאומי בשעת עיון בגמרא, כ"ב באדר תש"י (1950). הובא לקבורה על תנאי בבית הקברות בסנהדריה, ובשנת תשכ"ח (1968) אחרי שחרור ירושלים במלחמת ששת הימים הועבר ארונו להר הזיתים.

רעיתו פרידה, בת ר' מאיר לוקר, נפטרה כ"ח בחשון תרצ"ט (1938). בתו - רחל זקס (ילדיה: שלומית-פרידא-רות, יהודית-אסתר, מרדכי-יהונתן, נעמי-מרים).
בנו - משה (ילדיו: מיכל-שלומית, תמנע, עקיבה-יוסף).

א2 אלכסנדר ב"ר עקיבה עליאש

נולד באומאן, אוקראינה, א' דראש השנה תרנ"ז (1896). את ראשית חנוכו קבל מסבו ר' משה עליאש. סיים את הגימנסיה באודיסה ולמד בבית המדרש למורים בוינה בהנהלתו של ר' צבי פרץ חיות. השתלם באוניברסיטה בברלין ולמד משפטים בירושלים. עלה לארץ-ישראל בשנת תרפ"ו (1926), התישב תחילה בחדרה, ב-1927 עבר לירושלים, שם יסד את בנק אלכסנדר עליאש ושות' בע"מ.

דמות ציבורית, פעילה ומעוררת כבוד. יו"ר אגודת שוחרי האוניברסיטה העברית בירושלים, גזבר האגודה להוצאת כתבי הרב הרצוג, חבר אגודה למדיניות חוץ, האגודה לידידות ישראל - ארצות הברית, יו"ר חבר הנאמנים של המכון הישראלי למוסיקה דתית. נאמן לאישים ולחברות בארה"ב שפעלו באמצעותו לטובת הישוב בישראל. נשיא לשכת "ירושלים" של בני ברית, נשיא ארצי לבני-ברית בישראל וסגן נשיא

עולמי של מסדר בני-ברית. בהשפעתו התקיימה הועידה העולמית הראשונה של בני-ברית בישראל.

מאמצים רבים הקדיש להסתדרות "ישורון" ולבית הכנסת "ישורון". דאג לבנין בית הכנסת, הרחבתו והתפתחותו, היה גזבר ההסתדרות, יו"ר ועדת בית הכנסת, נשיא ההסתדרות, בשנתו האחרונה נשיא כבוד של "ישורון". עסק רבות במעשי צדקה וחסד. נפטר י' בתמוז תשכ"ז (1967).

רעיתו פני (פרידה) בת מאיר וביילה קלידרמן. בתו - דינה (בתה: חפציבה). בנו - אריה יהודה (בנותיו: נעמי ואילה) ואשתו רחל.

בנו הבכור משה יעקב נולד כ"ט בכסלו תרפ"ד (1923), נפל בהר ציון בירושלים ח' באב תש"ח (1948) וביו"א באלול תש"י הועבר למנוחת עולמים בהר הרצל. מוסמך למדעי הרוח ועורך דין, הי"ד.

ב3 עקיבה ב"ר משה עליאש

נולד כ"ו בטבת תרל"ב (1872). אציל רוח ונדיב לב. בר אבהן ובר אורין, אהוב וחביב על כל מכיריו. דמות של אציל יהודי. עמד, בהתנדבות, בראש מושב הזקנים המאוחד ומוסדות צדקה אחרים בירושלים. רשם בכתובים את תולדות משפחתו וכתיבתו שימשה יסוד לקובץ זה. נפטר ב' בתמוז תרצ"ג (1933). בניו: מרדכי, אלכסנדר, בתו: חנה ילר (בנה: משה ילר). ר' עקיבה היה חתן ר' יהודה לייב ברנשטין (נפטר ר"ח שבט תרע"ט 1918), לוקח בתו רחל. ר' יהודה לייב ברנשטין היה למדן, משכיל ויודע את השפה העברית על בוריה. היה חתום על העתונים העבריים של אותה תקופה. יהודית אשתו של ר' יהודה לייב היתה דמות טיפוסית של אם יהודיה, יראת שמים ונדיבת לב. יהודית היתה בתו של ר' אלכסנדר יצחק זוסמן, אשר התיחס לר' אלכסנדר סנדר שור בעל "תבואות שור", מן המשפחות המפוארות בישראל.

בפוגרום באומאן, ג' באב תרע"ט (1919) נהרג ר' משה עליאש, נהרגו רחל עליאש ואמה יהודית ואחיה של רחל, שמואל ברנשטין עם בנו סנדר, הי"ד.

אביו של ר' יהודה לייב - ר' מרדכי ברנשטין מאומאן, היה מפורסם בנדיבותו והיה נקרא בפי כל "ר' מרדכי הנדיב". הוא נפטר י"ד בחשון תרנ"א (1890). בן אחר של ר' מרדכי ברנשטין, משה היה באומאן שותפו במסחר של ר' עקיבה עליאש. בנותיו: רחל, אשת ר' דב בער פרידנברג מאומאן, (בשנת 1920 עלו לירושלים עם בניהם ובנותיהם), חנה וקסלר ויענטע רייזל פופר בלבוב.

ר' מרדכי ברנשטין היה חתנו של ר' קלמן טולצ'ינסקי באומאן, לוקח בתו מרים. ר' קלמן היה ידוע בעשירותו הרבה והתהדר להשתדך בבתי המשפחות המיוחסות ביותר: ברנשטין, אטינגר, פרנקל. אשתו חנה-מינדל היתה מפורסמת בחכמתה ובלמדנותה.

ר' קלמן היה חתן ר' שמואל זנויל וינשטוק מקוריץ, אשר היה אחד משלושה הגבירים הגדולים של קוריץ, שהצילו רבים מחרפת רעב. ר' קלמן טולצ'ינסקי נפטר בשנת תר"ל (1870) והשאיר אחריו - לשלשת בניו ולארבעת בנותיו - סך של שבעה מליון רובל. הוא הניח אחריו מוסדות של צדקה וחסד שיסד בכספו: בית-חולים, מושב זקנים, בית מרקחת לעניים, בית תמחוי, בית כנסת[1].

מבניו של ר' קלמן ידועים: אלעזר, גיסו של המליונר אלעזר ברודסקי ויואל נתן, שעבר לקיוב. חתנו - ר' פנחס נמינסקי, שהיה אף הוא עשיר מופלג, עלה לא"י.

ג4 ר' משה ב"ר דב בער עליאש

נולד י"ט בטבת תרי"ד (1854) בדובנא. י"א בטבת תר"ל (1870) נשא את מרים חיה בת ר' אברהם דוד זברסקי מסמילא שבפלך קיוב. נפטרה ט"ו באדר תרפ"ו (1926) ומ"כ בהר הזיתים. בשנת תרמ"ה (1885) עבר לגור באומאן ולעדות בנו ר' עקיבה: "בכל מקום מגוריו נודע שמו לשם ולתפארת, כאיש מורם מעם, בצדקתו ובתומתו, בתורתו וישרתו ובטהרת מידותיו התרומיות והנעלות. כלו אומר כבוד, אהוב ומכובד על כל". הוא הוציא לאור את החיבור "כוכב מיעקב" של אביו, וחידושיהם של אבותיו הזקנים, והקדים להם הקדמה נאה - פיעטריקוב תרס"ד. נהרג בפרעות אומאן ביום רביעי ג' באב תרע"ט 1919 שבהן נהרגו גם כלתו רחל ואמה יהודית.

מלבד בנו - ר' עקיבה, היו לו שתי בנות: דינה רייזל שנולדה יז' באב תרמ"א. בעת המהפכה הרוסית ברחה עם אישה ר' אליהו ב"ר נפתלי הכהן טשרנובילסקי לתורכיה, שם נפטרה בהיותה בת 39, כ"א באדר ב' תרפ"א. קברה נכרה בקושטא על יד קברו של הגאון ר' נפתלי כ"ץ שנפטר בקושטא, בדרכו לארץ ישראל[2]. דינה רייזל לא הותירה בנים אחריה.

על נסיבות קבורתה מספר עו"ד מרדכי עליאש את הספור הנפלא הבא, אשר לקוח מתוך יומנו שנרשם בקושטא בשעה שהיה בה יחד עם הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, בשליחות הצלה של יהודי הונגריה בימי מלחמת העולם השניה. "... לאחר התפילה נגש אלי ה' סגל, ושאל אותי אם ברצוני לעלות לקברו של הרר"נ ז"ל כפי שכבר שמע כנראה ממי שהוא, והוסיף: האם כב' רוצה גם לבקר על קברה של דינה ז"ל? השתוממתי לשאלה, ושאלתיו מהיכן הוא יודע על דבר שאירע לפני יותר מעשרים שנה? ועל זה

1) ראה דוד אטינגר, אומאן העיר, העבר, חוברת ג' אלול תשט"ו, ע' 113. על עשירותו ונדיבותו, מסופר ב"המליץ" מס' 18 מכו' שבט תרכ"א. כל תושבי העיר ועשיריה תרמו לצדקה סך של 2100 רובל ועליהם הוסיף ר' קלמן עוד 1000 (!).

2) ראה לקמן ערך י"ב 21.

הוא ענה לי שכל העיר יודעת את הענין של דבר פטירתה וכיצד היא הובאה למנוחת עולם על יד קברו ממש של הצדיק, ושהוא הוא שטפל בענין. בקצרה אמר לי ש-24 שעות לפני פטירתה הזמינה אותו דינה ז"ל אצלה, אמרה לו שהיא הולכת למות, וקבלה ממנו הבטחה שיקברוה ע"י קבר סבה הצדיק; הוא נסה להתחמק, אבל היא הפצירה בו, והוא פנה לרב וסופו של דבר היה, שהוא בעצמו הובילה למקום מנוחתה, ועדיין הוא כאלו מרגיש על כתפיו את אותה הלויה המפורסמת. קצרתי אתו, כי לבי התחיל פועם ורוחי נסערה, ואמרתי לו שיבוא אלי למחרת היום בשעה 9 בבקר לאחרי גמרו את התפלה ונצא לבית הקברות. תחילת הספור הזה כה הסעירה אותי, ששעות רבות לא יכולתי להרגע... הוא הופיע בשעה הקבועה, ובדרך הארוכה ספר לי את כל מה שזכר: הוא לא ידע שום דבר על דבר דינה ז"ל עד היום שהיא הזמינה אותו. מצא אותה במטה במלון, תאר את יפיה ואת עדינות הבעתה. היא שאלה אותו אם הוא בנו של פלוני סגל, שכנראה הכירה אותו באיזה מקום בחו"ל, ובהשיבו בחיוב, בקשה אותו את אשר בקשה. הוא קודם כל אמר לה: מי יאמר שאת באמת נכדתו של הצדיק, והאיך אבטיח לך וגם אני בן-תמותה, ובית קברות זה לא השתמשו בו זה כמה דורות. ותבאר היא לו את יחס משפחתה, ותאמר לו שהיא יודעת שבעוד יום תשיב את רוחה אל על, ושהוא ילך ויסדר את הענין וישוב אליה לפנות ערב. אז הוא הלך אל הרב מרקוס, וספר לו את הענין והלז אמר שאי אפשר לסרב לחולה מסוכן, ושהוא יראה כיצד יפול דבר. שב הוא לפנות ערב לדינה ז"ל, והיא עוד פעם קבלה ממנו הבטחה על מקום קבורתה, וגם על זה שלא יובילוה בעגלת המתים המשותפת כאן לכל הדתות, אלא ישאוה בידים עד מקום מנוחתה. אחרי זה בקשה אותו שיתפלל אתה תפילת נעילה, והוא תאר לי את תפלתה, עם הוידוי ותפילת אתה נותן יד וכו'. האיש עדיין נרגש מהספור הזה לאחרי עשרים ושלוש שנים. למחרת היום ככלות ה-24 שעות, היא נפטרה, ולאחרי כל מה שסגל ראה ושמע ונוכח על טהרת רוחה וגודל צדקתה, סדר הוא שבית הדין יחליט למלא את בקשתה, ולא עוד אלא שצוו שהנשים שטפלו בטהרתה תטבולנה במקוה טהרה לפני שיגעו בה ונהגו בה כבוד גדול. סגל בינתיים עלה לבית הקברות העתיק "והנה ממש צמחה קרקע לימין קברו של הצדיק. השתוממתי למראה עיני, שאף על פי שכמה פעמים בקרתי בקברו של הצדיק לא הרגשתי בקרקע פנויה זו. התחלנו לחפר ומצאנו קרקע נקיה ממש בלי שום סמן שהוא של קבורה קודמת, כאילו מתחילה נועדה לקבורתה של אותה נכדה של אותו צדיק. נשאו אותה על כפים את כל הדרך של כמה קילומטרים עד מקום מנוחתה, והרב מרקוס נשא הספד קצר, ואמר שאין הוא יכול למצוא מלים שיתאימו למקרה נפלא זה, ומני אז יודעים כל יהודי העיר, וכל המבקרים את הקבר להתפלל ולבקש רחמים, את הספור על האשה תפלאה שמצאה את משכבה האחרון על יד הקבר הנערץ". בינתיים הגענו לחצר הקהלה שבארטקי, ראיתי את בית המדרש הקטן של הרר"נ ז"ל, ומשם

עלינו ברגל עד בית הכנסת העתיק ואל שני הקברים. רוחי תמה בקרבי, קראתי מתוך ספר תהלים ועמדתי דומם ודומע עד שהשמש הפציר בי ללכת. גם הרב מבלז הוא נכדו של הרר"נ ז"ל, והוא מרב חולשתו לא יכול היה לעלות ולהשתטח, אבל שלח את אחיו עם עוד שני יהודים חשובים, בתור בי"ד לצעוק ולהתחנן, וסגל זה, המבקר בכל ערב ראש חדש בקבר הזה, לא יכול היה לתאר את כל הטענות והתחינות ששפך אחי הרב ע"י הקבר, וכך צוה הרב מבלז: תדבר אל הצדיק כמו שמדברים אל אדם חי, ותטען ותדרש שימליץ על שארית פלטת ישראל. העתקתי את הכתבת על המצבה הנמצאת במצב טוב ונקי, וחזרתי רצוץ ושבור העירה לישיבה נוספת."

הבת השניה ברכה-גליה (בוסיה) נישאה לר' יעקב ב"ר שלום מאירסון. היא נולדה י"ב באלול התרמ"ג (1883), ונספתה בשואה בסטרי שבגליציה עם אישה ובתה שרה. הי"ד. ר' שלום היה חתן ר' צבי הירש רפפורט (ראה ערך ה33) ובזווג שני חתן ר' אריה לייב הורוויץ, הרב מסטניסלב. ר' יעקב היה בנו של ר' שלום מהזווג השני.

ד5 ר' דב בער ב"ר יעקב יעקיל מוילנא

נולד בוילנא בשנת תקצ"א (1831).

בהיותו תינוק מתה עליו אמו ט' בניסן תקצ"א. בהיותו בן שבע בשנת תקצ"ח מת עליו אביו. הילד נלקח על ידי סבתו בריינדל מרשלקאוויטש, אלמנת ר' צדוק מרשלקאוויטש, יחד עם שני אחיו הגדולים ממנו ר' מרדכי צבי ור' חיים, והובא לדובנא שם נתגדלו על ידי קרוביהם-דודיהם: ר' יצחק אליהו לנדא, ר' מרדכי וואלף אשכנזי מאוסטרהא ור' צבי הירש הכהן רפפורט. לאחר מכן הם נלקחו כחתנים בבתי מגדליהם. ר' מרדכי צבי היה לחתן ר' יצחק אליהו, ר' חיים היה לחתן ר' מרדכי וואלף ור' דב בער היה לחתן ר' צבי הירש רפפורט, בלקחו את בתו שרה אסתר. אחותם איטה דבורה היתה אשת ר' יעקב בן יקותיאל זיסל הכהן רפפורט ממינסק, נכדו של הגאון ר' חיים כהן-רפפורט אב"ד לבוב.

לאחר נשואיו עסק ר' דב בער בתורה ורעיתו עסקה במסחר בכספי נדוניתה הגדולה, אולם משהפסידו את כל כספם נאלץ ר' דב בער לקבל עליו עול רבנות בכמה קהילות קדושות: קאוולה, סמילא, ובסוף ימיו כיהן כרב בקמיניץ-פודולסק.

ר' דב בער נפטר י"ז בכסלו תרס"א והשאיר אחריו כתבי-יד רבים. הסכים לספר "ועד לחכמים" של ר' גדליה שו"ב - ווארשה תר"ס, שם הוא מתואר כ"הרב המאור הגדול המפורסם לשבח ולתהילה... מסיק שמעתתא אליבא דהילכתא, נאה דורש ונאה מקיים". חידושי תורתו בשם "כוכב מיעקב" על שו"ע הלכות דם ומליחה וכן שו"ת נדפסו על ידי בנו, יחד עם חידושים של ר' יצחק הלוי מדמבורג ובנו ר' מרדכי צבי (ראה ערכים 68-69).

מבניו: ר׳ לייביש, רב בקמיניץ, חתן ר׳ מרדכי וייסלאוויטש מקמיניץ. בני ר׳ לייביש הם: פרומה מרגלית מלודז, ר׳ יצחק עליאש מקמיניץ, ינטה ווידיסלבר מחרקוב, ר׳ צדוק עליאש שישב בשטוקהולם, רבקה עליאש, ר׳ מרדכי עליאש מבאלטה ומלכה וינוגרד מלודז – לאחר השואה לא היו כל ידיעות מהם.

ה6 ר׳ יעקב יעקיל ב"ר אריה לייב

היה בן יחיד להוריו. מפרנסי העיר וילנא. מפורסם היה בנדיבותו ובפזרנותו. לפי המקובל במסורת המשפחה זכה בהגרלה בסכום עצום של שבעים וחמשה אלף רובל, וממנה בא לו עשרו הרב. בזווגו הראשון היה חתן ר׳ דב בער אב"ד מזריטש שליד בראד, בנשאו את בתו לאה. בנם של ר׳ יעקב יעקיל ולאה היה אליהו (אביהם של צבי הירש עליאש, חיים עליאש ומרים עליאש). מזווגו השני עם מלכה מינדל – בת ר׳ צדוק מרשלקאוויטש – נולדו לו שלושה בנים (ראה בערך הקודם).

כאמור נפטר במבחר ימיו, בהיותו בעיר פאלאנג׳י, שם שהה לרפואתו, ט׳ באב תקצ"ח (1838).

על מצבתו חרות: (נוסח המצבה נכתב ע"י אברהם דב בער לעבענזאהן).

ארץ וילנא הרה
עיר וילנא ילדה,
ארץ קורלאנד קברה,
עיר פאלאנג לכדה,
אוי נא לה ווילנא אמרה,
כי כלי חמדתה אבדה
יחיד לאביו, יחיד לעירו, יחיד לעמו ישראל
עשו פה אבל יחיד – בית אביו, עירו וכל עם ישראל
קבר יחידכם הוא, קבר כל טוב וחסד בו נבלעו.
בכו – ולא תשבחו, הילילו – ואל תהללו, פן תגרעו
בניו אך ארבעה, ובתו אחת, ומה זה כי רבו יתומיו
נמנו שנותיו ששים, ומי ימנה צדקה פזרוניו
אשריך עיר פאלאנגי, עלית למרום שבי שבית
רפאות תעלה למצא בך, ואת קבר לו כרית
ים אמר לרפוא שברו ופתאום כים גדל שברנו
הדרי אין בי תאמר ווילנא, הן מי ים דמעותיו
לא עליכם כל ערי יעקב אך יצא יצא יעקב התמים
יצאנו כל הדרו – ביום צאת הוד ציון פעמיים
בכרם כל קדושיו, נטע בי ה׳, הוא נצר משרשיו
זכר צדיק הוא זרע אביהו, רכב ישראל ופרשיו
לברכה היה בארצנו, וגם שם בארץ תפארתו.

* * *

ה"ה אבינו אב הרחמים והחנינה,
בונה ביתו בצדק לראש פינה
וכנן בחסד קריה עדינה
נודע בשערי ערי המדינה
ה"ה איש החמודות, בתורה, במצוות

כמ"ו יעקב בהרב חמדת ישראל כמ"ו אריה לייב זצ"ל
ויצא יעקב מעולמו, ביום השלישי הוא תשעה באב,
בשנת ויצא מבת ציון כל הדרה לפ"ק/תקצ"ח/תנצב"ה

אשתו מלכה-מינדל נפטרה ט' בניסן תקצ"א.

ו7 ר' אריה לייב ב"ר דב בער

גדול בתורה ומגדולי העשירים בוילנא. היה נאמנו של הגאון מוילנא. הגאון היה אומר עליו, שבגלל היות הצבור מחשיב את העשיר יותר מהגאון הריהו מפורסם בעשירותו ולא בגאונותו. היה מפורסם בשמו ר' לייבלה ר' בער'ס.

היה מפורסם בעשירותו ובנדיבותו לצדקה. לימים נהפך עליו הגלגל והחל יורד מנכסיו. הוא התאונן על כך בפני הגר"א. שאלו הגר"א לגודל תרומותיו לצדקה ומשנענה ע"י ר' אריה לייב, החל הגר"א מתעמק במחשבותיו. לאחר מכן פנה אל ר' אריה לייב ואמר: מעתה ואילך הכפל את תרומותיך. נענה לו ר' אריה לייב מתוך אמונת חכמים, ושנה לאחר מכן זכה בהגרלה הממשלתית בוואַרשה בסכום העצום של שבעים וחמשה אלף רובל. (לימים זכה בסכום כזה גם בנו).

על נדיבותו הרבה מספר ר' אלכסנדר עליאש ז"ל את הספור הבא:

פעם בא לוילנא שליחו של ר' חיים מוואלוז'ין ומכתב בידו אל ר' לייבלה ר' בער'ס בענין הכנסת כלה. אותו שליח פגש בידידו של ר' לייבלה - אף הוא מגבירי וילנה - וסיפר לו על המכתב שבידו ותוכנו. אותו ידיד לקח את השליח לביתו ושילם לו מכיסו את כל הדרוש לו, על אף שמכתב הפניה למצוה זו היה מופנה אל ר' לייבלה.

משנודע הדבר לר' לייבלה הזמין את ידידו לדין-תורה, בטענה שלא היתה לו רשות לגזול ממנו את מצות הכנסת כלה, שהרי המצוה הזו היתה מיועדת לו...

אשתו ביילא שהיתה נקראת ביילא הגדולה ("ביילא די גרויסע") היתה בת ר' חיים הלוי אב"ד פאדקמין ובראד[1] (נפטר בפורים תקנ"ז בבראד), בן ר' אברהם סגל לנדא - ראב"ד פראג, בן ר' צבי הירש וויטיש מאפטא. היא נפטרה ב' דר"ח אייר תקצ"ג.

בהספדו של "בעל חיי אדם" על הגר"א, הוא מזכיר את ר' חיים: "הנה שמענו שבר גדול ששבר ה' בק"ק בראד הרב מוהר"ר חיים דוב דפאקמעניא, תלמיד חכם ומופלג וצדיק".

ר' אריה לייב נפטר בשיבה טובה כ"ד בתשרי תקצ"א (1830).

בנותיו היו: חיה שרה אשת ר' יחזקאל הלוי לנדא ראב"ד וילנא, שהיה בן גיסו ר' יצחק אייזיק הלוי (בנו של ר' חיים הלוי מבראד) וחנה רייזל אשתו השניה של ר'

1) על ר' חיים לנדא מפאדקמין ראה בסוף הספר "ברכה משולשת", בילגוריי תרצ"ה, ע' 119 ולא ידע המחבר כי גם ר' אריה לייב היה מחתניו.

חיים נחמן פרנס, שנשאה לאחר מות אשתו הראשונה, בת ר׳ אפרים זלמן מרגליות מבראד. ר׳ חיים נחמן נפטר ח׳ בניסן תרי"ד.

8ז ר׳ דב בער ב"ר אליהו פעסעלעס

מעשירי וילנא ומנדיביה, אשר דורות דברו אודותיו בוילנא.

נפטר כ"ח באלול תקל"ט (1779). הספד עליו נדפס בספר "כתר אהרן", באור על ספר "בחינות עולם", זאלקווא תקמ"ב.

אשתו דבורה היתה בת ר׳ אריה לייב (בן ר׳ יוסף בלאך) שנפטר בוילנא כ"ד בחשון תקט"ז (1715) דבורה נפטרה ו׳ בתמוז תקנ"ב.

ר׳ אריה לייב היה מגדולי העיר והוא שנשלח לתהות על קנקנו של הגר"א בבואו לוילנא להשתקע בה. חתימתו מופיעה בין החתימות על כתר הרבנות של רב העיר האחרון של וילנא – ר׳ שמואל.

מלבד הבן הנזכר היה עוד בן ר׳ צבי הירש שנפטר כ׳ באייר תקע"ז (1817) ועל מצבתו חרות: "הרב הצדיק תם וישר ומפורסם". אשתו, ביילה, שנפטרה י"ח בכסלו תקצ"ט, היתה בת ר׳ אברהם זלמן פערלס מברודי. (בנם היה ר׳ אברהם יקותיאל זלמן חתן ר׳ איסר לוריא ממוהילוב. בתם ריקל היתה אשת ר׳ יצחק ר׳זלמן׳ס ר׳ארי׳ס מוילנא). בת נוספת של ר׳ דב-בער שרה נפטרה בדמי ימיה בלדתה ז׳ בשבט תקמ"ב.

9ח ר׳ אליהו פעסעלעס ב"ר צבי הירש

מפרנסי העיר וילנא. הוא מתכנה במסמכי הדור: "פרנס ומנהיג דמדינת ליטא". הוא היה בן משפחתו של הגר"א והיה "שני בשני" עם אביו של הגר"א. היה מתומכי הגר"א ומשפחתו כל ימי חייו.

נפטר ערב יום הכיפורים תקל"א (1770), ועל שמו קרויה משפחת אליש – עליאש.

בנו ר׳ יוסף היה חתנו של הרב האחרון של וילנא ר׳ שמואל. הוא נפטר י"ט בכסלו תקע"א (1810).

חתנו היה ר׳ נח ב"ר אברהם ליפשיץ שהיה נקרא ר׳ נח מינדעס. ר׳ נח היה מחותנו של הגר"א וחותנו של ר׳ אברהם בן הגר"א. נפטר בשנת תקנ"ח, שנת פטירתו של הגר"א, והוא קבור עמו בשורה אחת.

חתנו השני של ר׳ אליהו היה ר׳ יצחק אייזיק ב"ר אברהם הלוי אב"ד עמדן. אשתו של ר׳ יצחק אייזיק מתה עליו, והוא נשא את חנה בת ר׳ חיים אב"ד פאדקמין (ראה ערך 7).

ר׳ אליהו פעסעלעס נשא את חיה בת ר׳ יוסף, בן צבי הירש, בן אליהו יהודה לייב בלאך. ר׳ אליהו יהודה לייב נפטר ג׳ בשבט תצ"ד (1734).

על מצבתו של ר׳ אליהו פעסעלעס חרות: "אבל אעורר ואזעק במרה, לזכרה עת הוסר תזר ועטרה, יום שעלה אליהו השמים בסערה, הוא הגביר שר הבירה, ופריו היה למאכל ואליהו לתרופה, לעמוד בפרץ מכל סער וסופה, ידיו היו פתוחות להציל אסורים מקשרות, ולהשיב נפש רוח נשברות, ה"ה אבי רכב ישראל מה"ו אליהו במ"ו צבי בהחסיד מוהר"ר אליהו, בהגאון מוהר"ר משה אב"ד וילנא ויצאה נשמתו עיו"כ. אשריך וטוב לך לעוה"ב (תקל"א)".

ט10 ר׳ צבי הירש ב"ר אליהו חסיד

נפטר ערב ר"ח סיון תקכ"ה (1765). לפי מסורת אנשי וילנא, היתה אשתו בת תלמיד חכם עני, שאביו, ר׳ אליהו, חשדו על לא עוול בכפו, וכדי לפייסו ולהוכיח לעיני כל כי נקי הוא מאשמה, לקח את בת התלמיד חכם ככלה לבנו.

לידו קבור אחיו ר׳ משה, מו"צ של קהלת קובנה ומצבה אחת לשניהם. על המצבה המשותפת לו ולאחיו חרות: "מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, בני הרב, הרב החסיד מ"ו אליהו בהגאון מ"ו משה ונכדו של באר הגולה, ה"ה הרב מ"ו צבי הירש י"נ ער"ח סיון תקכ"ה והרב מ"ו משה י"נ י"ב בטבת. תנצב"ה."

בניו: ר׳ קלונימוס קלמן, ר׳ שלמה זלמן ריבלין - אבי משפחות ריבלין, ר׳ יוסף, ר׳ אליהו.

י11 ר׳ אליהו חסיד ב"ר משה קרעמער

מגאוני וילנא ומעשיריה הגדולים. היה לו בית מדרש בחצרו שבו למדו עשרה בטלנים ופרנסתם עליו. מראשי הקהלה. נתכנה על ידי בני העיר בתאר "חסיד וקדוש".

מלבד שני בניו הנזכרים, היה לו בן נוסף - ר׳ דב בער שהוא אביו של ר׳ שלמה זלמן, אביו של הגאון ר׳ אליהו מוילנא - פאר האומה והדרה.

ר׳ אליהו חסיד נפטר כ"א באלול ת"ע (1710).

אשתו היתה בתו של ר׳ פתחיה - מראשי קהלת וילנא, בנו של ר׳ משה רבקש.

על מצבתו חרות:

על זה דוה לבנו
פלגי מים תרד עינינו
שנפל עטרת ראשינו
אבינו הרב החסיד
מוהר"ר אליה בהגאון
מוהר"ר משה זצ"ל שעזב
אותנו לאנחות והוא הלך
למנוחות ביום כ"א אלול
ויעל אליהו בסערת
השמים לפ"ק תנצב"ה

לפי האגדה נקרא שמו קרעמער על שהתפרנס מחנות מכולת וסירב לקבל את פרנסתו מהקהלה שבה שימש ברבנות. בני הקהלה קנו בחנותו כדי להנותו, אולם משמע ר׳ משה על הדבר מפי הרבנית – הוא עצמו עסק בתורה ובעניני הקהלה – עשה אתה חשבון לכמה זקוקה היא לפרנסתה, וחייבה לסגור את החנות, כשהגיע הרווח לסכום שנקבע מראש. ר׳ משה קרעמער נפטר י"ב בחשון תמ"ח (1688).

היה לו בן נוסף – ר׳ חיים קרעמער, מפרנסי וילנא. בתו של ר׳ משה נשאה לר׳ יוסף ב"ר יעקב מפינטשוב, מחבר "ראש יוסף", שבהקדמתו לספרו הוא כותב על חותנו: "בהיותי מרביץ בתורה בישראל בק"ק וילנא מפוארה, עיר ואם בישראל, שהיה שם חמי הגאון הר׳ משה קרעמער ז"ל אב"ד דשם, מרביץ תורה בישראל, כידוע גדל פרישותו ומעלתו וכל מיני מעלות וגדולות בנגלה ובנסתר, ממש השכינה שורה עליו. כידוע ומפורסם ומחזיק ישיבות גדולות". (בניו של ר׳ יוסף הם: ר׳ משה אב"ד קופנהגן ור׳ יעקב מחבר זרע ישראל).

על מצבתו חרות:

> על זה לבנו דוה, על נר ישראל כי כבה, ונגהנו אסף
> וגוע, ולשריפת בית אלהינו שוה, משה למרום עלה,
> נעורר קינה ויללה על האי שופרא דבארעא בלה. מימיו
> נאמנים היו שותים כל הגולה, מורינו ורבינו, גאון
> עוזינו, מחמד עינינו, הגאון הגדול אב"ד ור"מ
> מוהר"ר משה, במוהר"ר דוד, אור תורתו היתה זורחת בכמה
> קהלות קדושות ופה ק"ק וילנא, ונתבקש בישיבה של מעלה
> י"ב חשון, שם חלקת מחקק ספון. תנצב"ה.

ר׳ משה ב"ר דב בער (ערך מס׳ 4) חתן ר׳ אברהם דוד זברסקי.

ד13 ר׳ אברהם דוד זברסקי, חתן ר׳ אברהם עקיבה הכהן טשרנובילסקי

ר׳ אברהם דוד היה מנכבדי העיר סמילא, בה כיהן אביו ברבנות העיר. על אף צעירותו נתפרסם בעיר כתלמיד חכם והיה נערץ על בני העיר. נפטר ט"ז בסיון תרל"ח (1878). רעיתו גיטל נפטרה כארבעים שנה אחריו ג׳ באב תרע"ז (1917).

בניהם: אלי ופנחס. אלי ב"ר אברהם דוד זברסקי היה חתן ר׳ גדליה הלר מקמיניץ-פודולסק. אשתו של אלי – סאסי. בניהם של אלי וסאסי: אברהם, ברוך, יעקב[1]. פנחס ב"ר אברהם דוד זברסקי היה חתן ר׳ מרדכי פריילין מפראמפול, אשתו של פנחס – איידי. בתם של פנחס ואיידי היתה פרידה. פרידה עם משפחתה ועם אביה – נספו בשואה. הי"ד.

בנותיהם של ר׳ אברהם דוד וגיטל היו: מרים חיה אשת ר׳ משה עליאש, איידל אשת דוד לויטה (פרוסקורוב), וביילה אשת מאיר קלידרמן, בן אריה לייב וסאסיא. בניהם של איידל ודוד לויטה היו יעקב ואסתר. חתנם של ביילה ומאיר קלידרמן היה אלכסנדר עליאש (ערך 2). ביילה ומאיר קלידרמן נפטרו שניהם בירושלים. ר׳ מאיר נפטר י"ח באב ת"ש (1940) ונטמן בהר הזיתים. ביילה נפטרה ביום ח׳ בשבט תשכ"ב (1962) ונטמנה בהר המנוחות.

ה14 ר׳ אברהם עקיבה הכהן טשרנובילסקי ב"ר אליהו בערטער הכהן

מנכבדי העיר שפולה ובן למשפחה מסועפת רבת ענפים.

נכדו שנקרא על שמו – ר׳ עקיבה עליאש – מכנה אותו: "הרב המאור הגדול המפורסם". הוא היה הגביר של העיירה. בנה לו בית מדרש משלו ליד ביתו, במקום שהיה לאחר מכן הרחוב הראשי של שפולה. על בית המדרש נאמר: "בנין לבנים רחב-מידות ורם, והיה הבית, העומד ברחוב הראשי, בכניסה לעיירה, מעטה כבוד על העיירה, וכל הנכנס והיוצא מרגיש בו בית התפילה של היהודים". בית המדרש נקרא "ר׳ אברהם עקיבה׳ס קלויז" או "בית הכנסת של הטשרנובילסקים"[2].

ו15 ר׳ אליהו בערטער הכהן ב"ר חיים יוסף

ז16 ר׳ חיים יוסף ב"ר משולם הכהן כ"ץ

1) מפורסם ביותר הוא בנו של ר׳ אלי – ברוך זברסקי, שהיה אחד הפרופסורים הגדולים ובעלי השם ברוסיה. היה ממונה על 500 כימאים, והוא שחנט את גופתו של לנין.

2) דוד כהן: שפולה. חיפה, תשכ"ה, ע׳ 78.

ח17 ר׳ משולם כ"ץ ב"ר יואל הכהן

כיהן כרב בזוראונה ומשם נתקבל כרב בקוריץ, למלא מקום אחיו הגאון ר׳ יצחק אב"ד קוריץ וראש הישיבה באוסטרהא, מחבר הספר "ברית כהונת עולם". כיהן ברבנות גם בבוליחוב. תפקידו הרבני האחרון היה כראש אב בית הדין בלבוב, מחוץ לעיר. חתן ר׳ יצחק באב"ד "ראש מדינה" מבוליחוב.

נפטר א׳ דחג הסוכות תק"ע (1809). על מצבתו חרות:

"נפלה עטרת ראשינו ביום א׳ דחג הסוכות תק"ע לפ"ק.
ספדה תורה כי נפל נזרה, נצחו אראלים את הצוקים,
ונשבה ארון אלהים הרב הגאון מוהר"ר משולם בהגאון
מוהר"ר יואל מיוחסי כהונה עד אהרן הכהן מ"מ ומ"צ
דפה בעמ"ח ספר "פתחי נידה" ולקוטים על התורה. תנצב"ה."

מחבר: "פתחי נידה" ובראשו ליקוטים מספר "דבר יום" על התורה בשם "לקוטי יום" לבוב תקס"ז. מפורסם ביותר הוא ספרו "עיקר תוספות יום טוב" שנדפס בעשרות מהדורות.

הסכמותיו מופיעות בספרים רבים. הוא הקדים הקדמה לספרו של אחיו.

בניו: ר׳ בצלאל חתן ר׳ שמואל אב"ד פוזנא – נפטר ט׳ באייר תר"ח, ר׳ אהרן אביו של החוקר יוסף כ"ץ.

ט18 ר׳ יואל הכהן ב"ר יצחק אייזיק

רב בקהילת אנטאני (אנטיניה) וממנה נתקבל כרב ואב"ד סטאניסלב והגליל.

חתן דודו ר׳ דב בער אב"ד טשורטקוב לוקח בתו רבקה. ר׳ דב בער היה חתן ר׳ חיים יהודה איטינגע אב"ד לבוב.

בניו היו גאונים מפורסמים. ר׳ יצחק אייזיק מאוסטרהא בעל "ברית כהונת עולם", ר׳ יהודה לייב אב"ד בולחוב וסטרי.

לפי מסורת אחת שמביאה גם ר׳ עקיבה עליאש טבע עם רעיתו הרבנית רבקה בעוברו על הנהר ליד סטאניסלב. חותנו ר׳ דב בער היה בן ר׳ אברהם ר"מ בלבוב, בן ר׳ מרדכי "ראש המדינה" בטיסמניץ, בן ר׳ משה דיין בקראקא. ר׳ אברהם היה חתן ר׳ משולם מקראקא בן ר׳ אברהם דיין בלבוב, בן ר׳ משולם זלצבורג אב"ד לבוב חתן ר׳ משה ר׳ מענדיש אב"ד פראג ופוזנא.

י19 ר׳ יצחק אייזיק ב"ר בצלאל הכהן

רב ואב"ד "הקלויז" באוסטרהא, עיר רבנותם של אביו נסבו. בשנת תצ"א (1731) כבר מופיעה חתימתו כרב הקלויז. תלמידו של ר׳ יעקב עמדין. היה חתן ר׳ יהודה לייב איטינגע ראש ישיבה בלבוב ובזיווג שני חתן ר׳ יהודה לייב אב"ד סלוצק ופינסק.

חתנו היה ר׳ נחום אב"ד צוזמיר.

כאביו נפטר צעיר לימים, ביום ו׳ בכסלו תצ"ה (1735). מצבתו מתארת אותו כ"מוכתר בכתר תורה וכתר כהונה, אב בחכמה ורך בשנים הרב המאור הגדול דקלויז, המופלא והמופלג"[1].

יא20 ר׳ בצלאל ב"ר נפתלי כ"ץ

חתן ר׳ יואל היילפרין אב"ד אוסטרהא וממלא מקומו ברבנות העיר. הוא נשא את בתו הרבנית מנוחה. הוא כיהן כרב העיר אוסטרהא, שבה כיהן גם אביו כרב, מתוך הערצה אליו היה נקרא באוסטרהא בתאר "הרבי ר׳ בצלאל".

מת בחיי אביו, כ"א בסיון תע"ז (1717). על מצבתו חרות:

"פה אבן הפינה, המוכתר בכתר תורה אב בחכמה ורך בשנים ה"ה הרב המופלג המפורסם מו"ה בצלאל בהרב הגאון מוהר"ר נפתלי הכהן, נפטר יום כ"א סיון תע"ז לפ"ק תנצב"ה".

בניו: ר׳ נחמן, ר׳ יוסף, ר׳ יצחק אייזיק. חתניו: ר׳ דב בער מאוסטרהא, ר׳ משה רוקח אב"ד זלאטשוב, ר׳ יוסף סגל לנדא אב"ד קלימנטוב, אחיו של בעל "נודע ביהודה". אשתו הרבנית מנוחה נפטרה ארבעים שנה אחריו י"ט שבט תקי"ז (1757).

יב21 ר׳ נפתלי כץ ב"ר יצחק כץ

רב ומקובל במאה החמישית לאלף השישי.

נולד באוסטרהא למשפחת רבנים מפורסמת מדורות. כיהן כרב בסטעפין. בנערותו לוקח בשבי הטטרים, ואחרי שנמלט מידי שוביו חזר לאוסטרהא, ומילא בה את מקום חותנו ר׳ שמואל שמלקא ז"ק (לוקח בתו שיינדל) ברבנות. משם נקרא לרבנות בפוזנא (1689) ובפרנקפורט דמיין - שתיהן קהלות מרכזיות. לפרנקפורט בא בשנת תס"ד (1704).

לר׳ נפתלי יצאו מוניטין כמקובל גדול וכבקי בקבלה מעשית. אמרו עליו שיש בידו סגולה בדוקה לכבות כל שריפה. בחורף תע"א (1711), כ"ד בטבת, פרצה בביתו שריפה גדולה שאכלה את כל הרובע היהודי בפרנקפורט. מחמת עלילה שהעלילו עליו, שהוא לא נתן לכבות את השריפה, כי רצה לנסות את כחן של הקמיעות הושב במאסר, ואף כי הוכחה צדקתו, והוא שוחרר, נאלץ לוותר על משרתו ולצאת מן העיר[2].

הוא עבר לפראג, לישיבתו של ר׳ דוד אופנהיים, ומשם לברעסלוי, וממנה לאוסטרהא אל בנו ר׳ בצלאל שכיהן כרב בעיר. בסוף ימיו החליט לעלות לארץ ישראל ובדרכו

1) ב"פנקס קהילות רומניה" ע׳ 144, מייחסים לו ולאביו את התפקיד של חכם באשי לארצות הרומניות, וזו טעות גמורה.

2) על השריפה והמשפט - ראה הרב מרדכי הלוי הורוויץ: רבני פרנקפורט, ירושלים תשל"ב ע׳ 73 ואילך.

לארץ ישראל, כאשר עבר את קושטא, חלה את חוליו האחרון ונפטר בה, כ"ד בטבת תע"ט (1719). ליד קברו קבורה נכדתו (ראה הסיפור הנפלא בערך מס׳ 4).
ר׳ נפתלי היה מראשי הלוחמים בשבתאות, ויחד עם מחותנו ר׳ צבי אשכנזי בעל "חכם צבי" יצא נגד השבתאי נחמיה חיון.
בניו וחתניו היו אף הם רבנים בקהלות חשובות.
מספריו נדפסו: "פי ישרים" – בדרך הקבלה על תיבה ראשונה שבתורה (פרנקפורט תס"ב).
"ברכת ה׳" – בשני חלקים. חלק א׳ בשם "סמיכת חכמים", והוא המפורסם שבספריו, בו הוא מקשר בדרך הפלפול סיומה של מסכת לזו שלאחריה, והחלק השני בשם "קדושה וברכה" כולל חידושים על מסכת ברכות (פרנקפורט תס"ד–תס"ו). כמה תפילות ופיוטים שנתחברו על ידו נדפסו בסידורים שונים ובקובץ מיוחד בשם "שער נפתלי" (ברלין תקי"ז).
צוואתו שנדפסה כמה פעמים מכילה דברי מוסר והנהגות טובות. חיבורים שונים נשארו בכתב יד, ביניהם ספרו "משך הזרע" פירוש למשניות סדר זרעים.
על מצבתו, ולפי בקשתו, לא חרות שום תואר ורק נאמר בה: "ברוך דיין אמת פ"נ הרב מוהר"ר נפתלי כץ זלה"ה בן הרב הגדול מופלג בדורו מו"ה יצחק כץ זלה"ה משלשלת היחוס כמה גאוני ארץ ראש משפחות מכל הצדדים ויחוסי כהונה עד אהרון הכהן לאל עליון – נתבקש בישיבה של מעלה ועלה ביום ש"ק כ"ד כסלו שנת כי לא תעזב נפשי לשאול לפ"ק." מעניינים הם דבריו על ארץ ישראל: "נאום המתגעגע על כנפי התנועה לעזוב אדמת חו"ל להתהלך לפני ה׳ בארצות החיים לנשק עפר א"י וללחוך רגבותיה, לקיים כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו".

יג22 ר׳ יצחק ב"ר נפתלי כץ

כיהן כדרשן בפראג, ולאחר מכן נתקבל לאב"ד ור"מ בסטעפן, ובסופו דרשן בלובלין.
יש סוברים שהיה זמן מה רב באוסטרהא.
אשתו הרבנית איידלי קבורה בסטעפן, ועל קברה עומד בית חומה ישן מאד[1]. היא היתה בתו של הגאון ר׳ מנחם מנדל מרגלית אב"ד פרעמילסא מאשתו השניה בת ר׳ משה חריף מקרעמניץ.

יד23 ר׳ נפתלי כץ ב"ר יצחק

לפי המסורת היה לו כתב יחוס עד עלי הכהן.
היה דרשן בפראג וכיהן ברבנות של ערים גדולות כפרוסטיץ, ניקלשבורג ומדינת מעהרין, פינסק, ומשם נתקבל כאב"ד לובלין כשהרבי ר׳ השיל היה בה ראש ישיבה.

1) מזכרת לגדולי אוסטרהא, ברדיטשוב תרס"ה, ע׳ 68.

היה חתנו של הגאון ר׳ ישעיהו ליברלש מרבני קהלת פראג.
מחבר: "פירות גינוסר" שאלות ותשובות שלא נתפרסמו. בשנת ת"ה (1645) הסכים לספר "דמשק אליעזר", בשנת ת"ו הסכים על הדפסה הראשונה של הספר שפתי כהן (ש"ך) לר׳ שבתי כהן. עמד בחילופי מכתבים עם בעל טורי זהב (הט"ז) המזכירו בשו"ע אורח חיים (סימן קנ"ג, תרס"ד ס"ק ד׳), השתתף בישיבות של ועד ד׳ ארצות. נזכר בספרי רבים מבני דורו, ובפטירתו קרא עליו הש"ך לבכי ומספד. ר׳ נפתלי נפטר ה׳ בתשרי ת"י (1649).
על מצבתו חרות: "קדוש יאמר לו לפ"ק. פה נגנז ארון הקדש, קדש הקדשים חכם חרשים נבון לחשים בנו של קדושים הגאון מו"ה נפתלי כץ אשר אור תורתו היה זורח פה ק"ק לובלין... אשר ריבה וקיבץ פעלים לתורה. ברוצינא דנהורא אספקלריא המאירה מורינו ורבינו עטרת ראשינו גאוננו, הכהן הגדול מאחיו הגאון מו"ה נפתלי כהן צדק החזיק בדק חיבר סדק אשר אור תורתו היה זורח פה ק"ק לובלין עיר ואם בישראל יצ"ו."

טו24 ר׳ יצחק ב"ר שמשון כ"ץ
חתנו של המהר"ל ומגדולי התורה שבדור.
נולד בפראג וכיהן כרב בערים ואמהות בישראל כוינה, ניקלשבורג. לאחר מכן חזר לפראג והיה בה לרב ומנהיג עד אחרית ימיו.
לפי המקובל נשא שתים מבנותיו של המהר"ל. לאחר שאשתו הראשונה לאה מתה ללא בנים, נשא את אחותה פייגלה.
נפטר י"ב בסיון שפ"ד (1624). על מצבתו נאמר: "... הלא הוסר והורם העטרה, ראש חכמים איש תבונה, נבון ואיש תואר הדורה, הדר גאון בישראל ופינה, ודמיונו ארי שבחבורה, חבור הכהנים אף דין הכהונה, שפתיו ישמרו דעת תורה".
אשתו פייגלה נפטרה ד׳ בשבט שפ"ט (1629).
בניו: ר׳ נפתלי, ר׳ חיים אב"ד ניקלשבורג, פראג, פרנקפורט ופוזנא. חתנו: ר׳ שמואל בכרך מחבר "חוט השני".
מחיבוריו: הוספות ל"חתן דמים" על התורה של ר׳ זלמן רונקל - פראג שס"ה.
ביאור על התורה בלשון אשכנז - פראג שס"ח.
הערות על מדרש שוחר טוב - פראג שע"ז.
הקדמה ושיר לדרוש על התורה והמצוות של המהר"ל - פראג שס"ג.
הקדמה לשו"ת מהר"ם מרוטנבורג - פראג שס"ג ולספר החיים של ר׳ חיים ב"ר בצלאל - אחיו של המהר"ל.

טז25 ר׳ שמשון ב"ר גרשון הכהן

שימש כרב בקרעמזיר. נפטר בצעירותו. בניו: ר׳ יצחק ושני אחים-תאומים: ר׳ ישראל גרשם ור׳ משה גרשם - מראשי הקהל בניקלשבורג.

יז26 ר׳ גרשון ב"ר עקיבא הכהן

יח27 ר׳ עקיבא הכהן ב"ר יצחק

עמד בראש קהלת אובן, היא בודא - חלקה העתיק של העיר פעסט (בודא-פסט). עקב עלילה ברח מן העיר ועבר לפראג. נאמר עליו שבנה בה "בית גדול לתלפיות" והרביץ בו תורה בזמנו של ר׳ יעקב פולק.

היו לו י"ב בנים וי"ג בנות שמהן י"ב נשואים לכהנים. כל אלה מנויים בשמותיהם.

בעלותו לדוכן, עם בניו וחתניו, היה קורא בקול: כ"ה תברכו את בני ישראל.

כאמור, היה לו כתב-יחוס עד לעלי הכהן.

במצבת חתנו, ר׳ שבתי הלוי הורוויץ, הוא מתואר כ"ראש לכל הגולה". שלש פרוכות שתרם לבתי כנסת בפראג, נשמרו שנים רבות.

לעדות אחת היה כה עשיר, שהיה כותב את שמו באותיות זהב.[1]

יט28 ר׳ יצחק ב"ר עקיבא

לפי המסורת היה "אב"ד במגורשי גאלאטא ופערא אשר בקושטנדינא הסירה". היה ממגורשי פורטוגל, יחד עם ר׳ אברהם סבא, ר׳ אברהם זכות ור׳ יצחק קארו. ישב בסלוניקי, ומשם עבר לקושטא.

כ29 ר׳ עקיבא הראשון

מגולי ספרד "ונתקבל לאב"ד שאלוניקי" - כך מובא במקורות. ברם, אין שמו מופיע בין המצבות העתיקות של סלוניקי, וכן אין שמו נזכר בספרי השו"ת של אותה תקופה.

1) טיב גיטין, שמות אנשים, אות ע׳, ס"ק ב׳.

ר׳ אברהם דוד זברסקי (ערך מס׳ 13) ב"ר אלימלך.

ה30 ר׳ אלימלך אב"ד סמילא ב"ר זאב

ר׳ אלימלך היה חתן ר׳ פנחס מרגליות אב"ד יעליסאוועטגראד, לוקח בתו פריידל.

ר׳ אלימלך מילא את מקום סבו - ר׳ יעקב ארי׳, ברבנותה של סמילא.

על אצילות נפשו מסופר הספור הנפלא הבא: פעם אחת מצא ר׳ אלימלך בביתו גנב מישראל כשהוא מחזיק בידיו את פמוטי השבת. לא אמר ר׳ אלימלך דבר, אלא פנה אליו ואמר: הבאת את הפמוטים כמשכון? זקוק אתה לכסף לשבת? בוא ואתן לך. כל בניו מתו בחייו. נפטר בערך בשנות התר"מ-תר"ן (1880-1890).

ו31 ר׳ זאב ב"ר יצחק ממזריטש

חתן הגאון ר׳ יעקב ארי׳ אב"ד סמילא, לוקח בתו גיטיא.

ז32 ר׳ יצחק ממזריטש ב"ר צבי

ר׳ יצחק היה בנו של ר׳ צבי ואשתו ריבעלה החרדית ("די פרומע ריבעלע"), שהבעש"ט כה הרבה לשבחה.

ר׳ יצחק היה מבני חבורתו של הבעש"ט, ושימש כסופר סת"ם. הוא עצמו העיד על תפילין שכתב, שלא היו כאלה מימות עזרא הסופר[1].

היה תלמיד חכם, והוא שהגן על ר׳ לייב מפולנאה כשנבחר לרב העיר פולנאה: "ר׳ יוסף יוזפא מק"ק אוסטרהא" והביא אתו דיין שתקף את התוכיח בדברי הלכה.

התגורר בערים: סאטאנוב, קאמינקא ומזריטש - הפרבר של אוסטרהא.

על משפחתו ישנם חילוקי דעות. בעל שבחי הבעש"ט מזכיר את שם האב צבי הירש, ובניו יוסף ויצחק. מסורתו של ר׳ עקיבה עליאש אומרת, שהאחים הם יצחק, שמואל וצבי הירש. שם האב אינו מוזכר. בעל "שם הגדולים החדש" מציין, וזו המסורת הנכונה, את השמות יצחק יוסף ושמואל והם בני ר׳ צבי הירש ואשתו ריבעלה וכולם היו מתלמידי הבעש"ט[2].

1) שבחי הבעש"ט, מהדורת בנימין מינץ, ע׳ צ"ב, צ"ג.

2) הרב לוי גרוסמן בחוברתו "שארית לשארית" - תוספת לספרו "שם ושארית", ע׳ י"ד, מונה את ר׳ שמואל ור׳ צבי כאחים ואין ר׳ יצחק נזכר עמהם. ראה שם גם ע׳ כ"ב ואין הדברים ברורים.

ר׳ דב בער עליאש (ערך מס׳ 5) חתן ר׳ צבי הירש רפפורט.

ה33 ר׳ צבי הירש רפפורט בן ר׳ נפתלי הירץ

רב בדובנא. ישב שנים רבות בבית חותנו העשיר ר׳ צדוק מרשלקאוויטש בדובנא, ושם נתפרסם בחריפותו ובחידודיו. בן 16 כבר עזב את בית אביו ועבר לדובנא. אשתו נקראה בשם דינה רייזל. חיבר פירוש על הספרא בשם "עזרת כהנים" ו"תוספת העזרה". בחייו נדפס רק חלק אחד על פרשת ויקרא - וילנא תר"ה. החלק השני על פרשת צו - נדפס לאחר פטירתו, בז׳יטומיר תרכ"ו. בחלק הראשון נדפסו הסכמותיהם הידידותיות של ר׳ שלמה קלוגר ור׳ דב אשכנזי מלובלין.

נשאר אחריו כתב-יד על פרשת שמיני, תזריע, מצורע, אחרי מות עד הפסוק: "בקרבתם לפני ה׳ וימותו", שאז יצאה נשמתו בטהרה, ג׳ באדר תרכ"ח (1868). כתבי היד נשארו אצל בנו, ר׳ נפתלי הירץ.

חתניו הם: ר׳ דב בער עליאש, ר׳ שלום הלוי מאירסון, ר׳ שלמה לוריא. אשתו של ר׳ שלמה - נשאה לאחר מכן לר׳ אברהם תאומים אב"ד בוטשאטש[1]. בנו של ר׳ צבי הירש - דוד-אלעזר מת בחייו, בהיותו בן עשרים. חידושיו בהלכה נדפסו בסוף ספרו של אביו. על אישיותו של ר׳ צבי הירש תעיד ההערכה הבאה: "דלה העט אשר בידי הכהה לתאר בשרד עלי גליון את רוממותו של האיש תמצוין הזה, כי היה רם ונעלה בבני דורו"[2].

ו34 ר׳ נפתלי הירץ ב"ר משה רפפורט

חתן ר׳ שמחה ב"ר אריה לייב ב"ר חיים רפפורט, לוקח בתו זעלדא. בנו מתארו כ"הרב הגדול המפורסם אי"א (איש אלקים) מילידי עיר לבוב הבירה".

נפטר כ"ח בניסן תק"ץ (1830). לעדות בנו - ר׳ צבי הירש - השאיר אחריו כתבי יד רבים בהלכה, אולם אלה אבדו. חלק קטן מהם נדפס ע"י הבן, בסוף ספרו "עזרת כהנים".

---

1) בהקדמת ספרו של ר׳ אברהם: "חסד לאברהם", לבוב תרנ"ח, נדפס סדר יחוסה של אשתו - חיה פרומא - כפי שנרשמו ע"י ר׳ דב בער עליאש. עליה מועד ש"היתה לנס בנשים לרבבות ותרב חכמתה מכל הנשים כגילה ורב כחה בצחות שפה עברית".

2) פנחס פעסיס, עיר דובנא ורבניה, ע׳ 33. גם ב"המגיד" מס׳ 18 מי"ד באב תרכ"ה נדפסה עליו הערכה חמה: "גם היום אב"ד שריד קדומים... הגאון צדיק וענינו... עירנו דובנא אבדה בו פועל צדקות, בר לבב, עניו, אוהב אדם, רודף שלום, לא השאיר אחריו כמותו."

ז35 ר׳ משה ב"ר זלמן פערלס

חתן ר׳ שמואל שמלקה הורוויץ מרישא, בנו של ר׳ צבי יהושע מטרייביטש שהיה בנו של הרבי ר׳ שמלקה מניקלשבורג.

ח36 ר׳ זלמן פערלס ב"ר מאיר רפפורט

שמו היה ר׳ אברהם יקותיאל זלמן רפפורט ונקרא בשם ר׳ זלמן פערלס ע"ש אמו פעריל. מעשירי העיר בראד ועם זאת גדול בתורה ומחכמי הקלויז הבראדי המפורסם. עליו אמר הבעש"ט את הפסוק: "פזר נתן לאביונים", אשר אותיות פזר הם ר"ת רז"פ, כי השיא ארבע מאות יתומים[1]. אמו פעריל היתה נשואה תחלה לר׳ נפתלי מרגליות (ראה ערך 43), חתן ר׳ צבי הירש מזאמושץ. עמד בקשרי ידידות אמיצים עם ר׳ שלמה זלמן מוילנא, אחיו של ר׳ חיים מוואלוז׳ין. להזמנתו ביקר בוילנא ונפגש אתו, שם השתאה ר׳ זלמן פערלס לדרך לימודו של ר׳ שלמה זלמן מוילנא, בדרך רבו הגר"א. נפטר ב׳ דראש השנה תקנ"ט. בניו: ר׳ משה, ר׳ אלכסנדר יצחק.

ט37 ר׳ מאיר רפפורט ב"ר משה

אחת המשפחות המפוארות שבעיר ברודי, בה ישבה שנים רבות.

ר׳ מאיר מנכבדי הקהילה, אולם עמד הרחק משאון הציבור, והתמסר ללמוד תורה. נפטר ד׳ באייר תצ"ז (1737). אשתו פעריל בת ר׳ יקותיאל זלמן נפטרה ז׳ בטבת תקט"ו (1755).

י38 ר׳ משה רפפורט ב"ר מאיר כץ

נודע בשמו ר׳ משה חריף. רב בטרנופול[2]. נפטר ז׳ באדר תמ"ז (1687) בטרנופול. לפני מותו כתב בצוואתו, שמי שיבוא על קברו לבקש רחמים עד דור שמיני, בודאי יושע, "וקבלה היא מאבותי - כותב ר׳ עקיבה עליאש - שהוא בדוק ומנוסה".

יא 39 ר׳ מאיר כץ רפפורט ב"ר נחמן

פרנס ומנהיג בלבוב.

נזכר ע"י בן אחיו ר׳ חיים רפפורט בספרו "זכר חיים" דרוש ו׳.

על אביו ר׳ נחמן והמשך השושלת ראה לקמן ערכים 56-65.

1) בהקדמה לחידושי הפלאה, מונקאטש תרנ"ה.
2) ברשימת הרבנים בטרנופול, ספר טרנופול, לא נרשם שמו.

ר׳ אלימלך אב"ד סמילא (ערך מס׳ 30) חתן ר׳ פנחס מרגליות.

ו40 ר׳ פנחס מרגליות אב"ד יעליסאוועטגראד ב"ר שמלקה

לעת זקנותו עלה לא"י, התישב בצפת ובה נפטר.

ז41 ר׳ שמלקה מאומאן ב"ר מרדכי צבי מרגליות

מנכדיו: ר׳ דוד ב"ר משה אלטר קרוגליאק אב"ד טרנובקה שבפודוליה.

ח42 ר׳ מרדכי צבי מהורוחוב ב"ר נפתלי מרגליות

חתנו של הצדיק והגאון הרב ר׳ שמואל שמלקה מניקלשבורג[1]. היה מחכמי ה"קלויז" בבראד.

ט43 ר׳ נפתלי מרגליות ב"ר משולם פייביש

מחכמי בראד ונזכר בשם הגדולים החדש. הסכים לספרים רבים, דבר המעיד על חשיבותו הרבה. הסכמותיו בספרים: "בית פרץ", "הלכה פסוקה", "תפארת ישראל", "תיקוני זהב", "נפש דוד", "סדר תפילות", "טל אורות" ועוד.

1) כן מביא ר׳ עקיבה עליאש, אולם לא נזכר בין צאצאי ר׳ שמלקה מניקלשבורג, בספר "שמן הטוב", פיעטריקוב תרס"ה, ע׳ 84. נראה לי שמסורת זו מכתבי ר׳ עקיבה עליאש היא נכונה. ראה גם ש.נ. גוטליב: "אהלי שם" ע׳ 85 בערכו של ר׳ דוד קרוגליאק, המתייחס לאותה שושלת.

ר׳ צבי הירש רפפורט (ערך מס׳ 33) חתן ר׳ צדוק מרשלקאוויטש.

44ו ר׳ צדוק מרשלקאוויטש ב"ר דוד פרנס

מגדולי העיר דובנא ומעשיריה. נתפרסם בנדיבותו הרבה.
הקים בית מדרש מיוחד בדובנא, שהיה נקרא על שמו: בית המדרש של מרשלקאוויטש, ובפי ההמון היה נקרא הקלויז של בר"ץ (בני רבי צדוק). בית המדרש נשרף כמה פעמים ונבנה מחדש, עד שנבנה "בנין לבנים יפה וגבוה". כל הכותבים על ר׳ צדוק, מדברים עליו בהתרגשות ובהתפעלות. הוא היה חתן ר׳ מרדכי צבי מהורוחוב, בנו של ר׳ יצחק מבראד.
גם בנו ר׳ יצחק, היה ידוע בנדיבותו. הוא היה חתן ר׳ משה באלאבן מלבוב.
חתניו של ר׳ צדוק הם: ר׳ צבי הירש, ר׳ יצחק אליהו לנדא, מורה צדק ודרשן בוילנא, ר׳ יעקב ב"ר לייבלה ב"ר בער מוילנא, ר׳ מרדכי זאב אשכנזי.
ר׳ צדוק נפטר י"ט בסיון תקצ"ח (1838) ועל קברו נאמר: "שאל נא אתה הגבר, למי נחצב פה קבר, כקטון-כגדול הבינו דעת, תצילנה אזן שומעת, פה נטמן מוה"ר ר׳ צדוק... גם בשמו בלבד תכירהו, מי ומי הוא - תודיעהו".

45ז ר׳ דוד פרנס ב"ר משה

מראשי הקהלה בדובנא. "נודע ומפורסם בצדקתו ובתום לבבו". הקים בית מדרש מכספו בחצרו אשר בדובנא. מדי חודש היה עורך סעודה כ"סעודת שלמה בשעתו" לתלמידי חכמים וכל אחד מהם היה עושה סיום על מסכת בש"ס. מרוב חיבה היו אצילי פולין קוראים לו מארשאלעק - פרנס, ומכאן שם המשפחה מרשלקאוויטש. הוא היה חתן ר׳ צדוק ב"ר משה פנחס חריף אב"ד לבוב. נפטר י"ג באדר א׳ תקפ"א (1821).
בניו: ר׳ צדוק, בתו היתה אשת ר׳ חיים יעקב ב"ר זאב וואלף אב"ד דובנא.

46ח ר׳ משה ב"ר דוד פרנס

מראשי הקהלה בדובנא. היה מגדולי התורה שבעיר ו"איש קדוש מופלא".
נפטר כ"ח בכסלו תקכ"ח (1768).
בניו הם: ר׳ רפאל, ר׳ קלמן, ר׳ דוד.
על מצבתו נאמר: "פ"נ חלקת מחוקק ספון מאן ספון מאן רקע כמשה איש אלקים קדוש יאמר לו ה"ה הרב המופלא׳ הנגיד ופרנס מו"ה משה... (בספר "חסד לאברהם" (ראה הערה 1 לערך 33) נאמר שהיה חתן בעל הט"ז, וטעות בידו).

ט47 ר׳ דוד ב"ר אברהם

מראשי הקהלה בדובנא.

נפטר כ׳ באדר תפ"ח (1728)[1]. על מצבתו חרות: פ"נ וישכב דוד עם אבותיו בשם טוב ומצא חן ושכל טוב, איש תם וישר וירא אלקים...

בניו: ר׳ אביגדור חתן ר׳ אברהם אבלי בן ר׳ מרדכי ר׳ לייבושס אב"ד זאלקווא, ר׳ משה מדובנא.

י48 ר׳ אברהם חתנו של ר׳ דוד הלוי בעל הט"ז

לפי המסורת היה חתנו של הט"ז, בנושאו את בתו מאשתו השניה[2]. ר׳ אברהם היה בנו של ר׳ זאב וואלף, והיה מראשי הקהלה בדובנא. נפטר ד׳ באלול תנ"ט (1699).

ר׳ זאב וואלף היה חתן ר׳ שלמה לייבש׳ס אב"ד לובלין, רבו של בעל השל"ה.

יא49 ר׳ דוד הלוי בעל הט"ז, חתנו של ר׳ יואל סורקיש, הב"ח

נולד בשנת שמ"ו (1586) בלודמיר אשר בוואהלין.

מנעוריו הצטיין בלמודיו. ראשית למודו היה אצל אחיו ר׳ יצחק הלוי, רב העיר ומחבר "שו"ת מהרי׳ הלוי". אחר כך, היה תלמידו המובהק של חותנו בעל הב"ח. לאחר מכן עבר לקראקא, שם קבע את בית מדרשו. בשנת שע"ח (1618) נבחר כרב בעיירה פוטליצ׳ה שבגליציה, וממנה לרבנות של פוזנא, בה כיהן כעשרים שנה.

מפוזנא חזר לוואהלין, ובה נבחר כרבה של העיר הראשית אוסטרהא. באוסטרהא ייסד ישיבה, שעליה אמר: "מעולם לא ראיתי קיבוץ ישיבה חשובה כמוה", שם גם כתב את ספרו המפורסם "טורי זהב".

בפרעות ת"ח ות"ט נמלט למבצר אוליק וניצל באורח פלא. בגלל הפרעות נאלץ לחיות חיי נדודים. בשנת ת"י (1650) הוא בלובלין "בתוך הגולה אשר גלתה מחמת המציק", ולא היה בידו אלא גמרא וטור. אחר כך התגורר בכמה מערי גרמניה ומוריביה. כששקטה הארץ נבחר בשנת תי"ד (1654) כרב בפרבר העיר לבוב, משם השתתף באסיפות הועד של ארבע ארצות. הוא נסתלק כ"ו בשבט תכ"ז (1667).

---

1) כן כתוב בנוסח מצבתו - "דובנא רבתי" ע׳ 184, אולם בדף 17 שם נאמר ו׳ באדר תפ"ו.

2) במשפחה זו רבה ההתלבטות בסדר היוחסין. ר׳ עקיבה עליאש מביא שר׳ דוד היה בן זאב בן אברהם חתן הט"ז. פנחס הלוי פעסיס ב"עטרת הלויים", וורשא תרס"ב, עמ׳ 21 מביא שר׳ דוד היה בן משה בן אברהם. נקטתי לפי הנוסח של ח"ז מרגליות ב"דובנא רבתי" ווארשה תר"ע, ע׳ 7, שמביא את מצבת ר׳ דוד שהוא בן אברהם. בדרך כלל לא נזכר ר׳ אברהם כחתן הט"ז, אולם מסורת זו שנזכרה על ידי ר׳ עקיבה עליאש מסתמכת על "דובנא רבתי" לפי שלמה באבער ב"קריה נשגבה", קראקא תרס"ג ע׳ 9. וראה גם פנחס פעסיס: לקורות היהודים בוואלין - הצפירה משנת תר"ס, גליון 164 ובספרו "עיר דובנא ורבניה" קראקא תרס"ב, ע׳ 27.

שניים מבניו מאשתו בת הב"ח, ר' מרדכי ור' שלמה, מתו מות קדושים בחייו ביום ח' באייר תכ"ד.

לאחר מות אשתו הראשונה בת הב"ח נשא את אלמנתו של גיסו, בנו של הב"ח ר' שמואל צבי הירץ, רבה של פינטשוב[1].

ר' דוד הלוי בעל הט"ז נערץ בחייו, וגדולי דורו כותבים אליו בהערצה ובהוקרה עמוקה. לדוגמא יעידו דברי חותנו: "עוקר הרים וטוחנן זה בזה בפלפולו, קדוש יאמר לו".

ובעל ה"פני יהושע" קובע: "הלכה כמותו ברוב המקומות, ולאורו אנו הולכים, שהוא גדול שבאחרונים, שאין למעלה ממנו".

ספרו, שעל שמו הוא גם נקרא, הוא "טורי זהב" פירוש על ארבעה חלקי שולחן ערוך. רק את הפירוש לשולחן ערוך יורה דעה פרסם בחייו (לובלין ת"ו) והוא שנתפשט בכל הישיבות. יתר החלקים נתפשטו פחות. טורי זהב לחו"מ נדפס בהמבורג תנ"ב, לאבן העזר - זאלקווא תקי"ד, לאורח חיים - דיהרנפורט תנ"ב.

בספרו טורי זהב הוא פרסם דברי פולמוס בשם "דף אחרון" נגד הספר שפתי כהן, שיצא לאור באותה שנה (ת"ו) והש"ך יצא כנגדו בספר "נקודות הכסף" - פרנקפורט דאודר תל"ז.

יתר ספריו הם הגהות וחידושים על פירוש טורי זהב לשו"ע יור"ד-האלי ת"ע, הגהות לפרושיו על שו"ע או"ח ועל חלק מיורה דעה בשם "זהב מזוקק" - דיהרנפורט תפ"ה, "דברי דוד" פירוש לפירוש רש"י על התורה, דיהרנפורט תמ"ט.

ר' יוסף שאול נטנזון, רבה של לבוב, מספר שבימיו נפתח על פי מקרה קברו של הט"ז (200 שנה לאחר פטירתו) ומצאוהו שלם בגופו והדור בלבושו, שלא שלטה בו רימה. אביו של בעל הט"ז היה (דור י"ב) ר' שמואל הלוי בנו של ר' יצחק בצלאלש (דור י"ג) דהיינו ר' יצחק ב"ר בצלאל (דור י"ד), שכיהן בימי המהרש"ל כרב ואב"ד לודמיר שבוואהלין.

יב50 ר' יואל סירקיש ב"ר שמואל בעל בית חדש

מגדולי התורה בדורו ופוסק מפורסם.

בילדותו למד תורה מפי אביו, ואח"כ למד תורה מפי ר' שלמה ב"ר לייביש רבה של עיר מולדתו - לובלין. למד גם בבריסק מפי רב העיר ר' משולם פייביש, שהיה לאחר

1) ר' אברהם היה חתן הט"ז מאשתו זו, אולם הבאנו גם את הב"ח בהסתעפות זו, כי משפחת עליאש מתייחסת גם לב"ח, ע"י ר' יצחק אייזיק הלפרין (ערך 131), שהיה חתן ר' מרדכי הי"ד בן הט"ז מאשתו רבקה בת הב"ח, וכן ר' מאיר מאפטא (עיין ערך 111) היה חתן הט"ז בזווגו הראשון.

מכן רבה של קראקא, ואצל ר׳ צבי הירש שור, רבו של הרמ"א.
שימש ברבנות בפרוז׳ני, לוקובה, לובמלא, מז׳בוז, בעלז, שידלוב, בריסק (שע"ה-שע"ח), וקראקא (שע"ט-ת׳).
היה עשיר גדול וניהל ישיבה גדולה, שרבים מתלמידיו אכלו על שולחנו. מגדולי תלמידיו היה חתנו בעל הט"ז, ר׳ מנחם מנדל קרוכמל "צדק צדק", ר׳ גרשון אוליף אשכנזי "עבודת הגרשוני", ור׳ מנחם מנדל אויערבך "עטרת זקנים". בסוף ימיו רצה לעלות לארץ, אולם נפטר בקראקא ביום כ׳ באדר ת׳ (1640).
מפורסם בעיקר בספרו "בית חדש", שעל שמו גם נקרא - הב"ח. "בית חדש" הוא ביאור על הטור. הספר מצטיין בעמקות, חריפות ובקיאות, יורד לעומק ההלכה ומבררה לפרטיה.
הב"ח מרשה לעצמו לחלוק על בעל הלבוש ועל בעל הבית יוסף, והוא מעדיף את פסקי המהרש"ל, על פסקיו של ה"בית יוסף", הוא ר׳ יוסף קארו.
העריץ ביותר את הקבלה, ואמר עליה שהיא "מקור התורה ועיקרה", אולם הוא מבטל את דעת המקובלים, כשהם נוגדים את ההלכה.
הב"ח הביע את דעתו גם בעניני חינוך. דרש ללמד את הילדים מקרא, דקדוק וחשבון.
היה בקורתי בגישתו ופרסם הגהות לתלמוד ופסקי הראשונים.
מחבוריו נדפסו: בית חדש לארבעה טורים עם קונטרס אחרון - השגות על הסמ"ע ודרישה ופרישה - קראקא שצ"א - ת׳, הגהות הב"ח לתלמוד ומפרשיו, למשנה ומפרשיה - ווארשה תקפ"ד, "משיב נפש" פירוש למגילת רות עם "באר מים" - פירוש לפירוש רש"י - לובלין שע"ז, שו"ת בית חדש (הישנות - פפד"מ הנ"ז, החדשות קארעץ תקמ"ה). תשובותיו נדפסו בשו"ת גאוני בתראי - טורקא תקכ"ד. מספריו נשארו בכתב יד.

יג51 ר׳ שמואל יפה מלובלין

אביו של ר׳ יואל סירקיש בעל הב"ח, שהיה נקרא שמו סירקיש על שם אמו. ר׳ יואל מזכיר את אביו בספריו: "ומעיד אני עלי, שאדוני אבי מורי, קנה לי, הפטורה בדמים יקרים, במועד אחרון של פסח, בהיותי קטן, וקראתי בעצמי בספר מוספין" (תשובות ב"ח הישנות סימן קנ"ח).
מהנאמר בספר נראה שר׳ שמואל יפה היה מתושבי לובלין.

ר' נפתלי הירץ רפפורט (ערך מס' 34) חתן ר' שמחה רפפורט.

52ז ר' שמחה רפפורט ב"ר אריה לייב

53ח ר' אריה לייב ב"ר חיים

ראש ישיבת לבוב. רבים היו תלמידיו. לפני בואו ללבוב היה רב בפשעוורסק. חתן ר' דב אב"ד רישא ולבוב, בנו של ר' אריה-לייב מזאמושץ.

הסכים יחד עם אביו לספרים רבים, ביניהם: "נטע שעשועים", "פורת יוסף", "מענה אליהו", "ברוך מבנים אשר", "קהלת יעקב", "שערי בנימין", "ברכת אברהם" ועוד.

מלבד בנו ר' שמחה, ידוע בנו ר' דב הכהן אב"ד מזבוז', אביו של ר' חיים כהן-רפפורט מאוסטרהא, מחבר שו"ת "מים חיים".

ר' אריה-לייב נפטר כ"ה בסיון תקי"ט (1759) בחיי אביו. חלק מתשובותיו נדפס בספרו של אביו.

54ט ר' חיים ב"ר שמחה הכהן רפפורט

מגדולי הרבנים בדורו. כיהן בכמה קהלות חשובות, ובתוכן סלוצק. לבסוף נבחר כרבה של לבוב, ובה כיהן 31 שנה משנת תק"א ועד לשנת תקל"א.

היה אחד משלשה הרבנים אשר נבחרו מכל פולין, כדי להתווכח עם הפרנקיסטים בשנת תקי"ט, לפני רבי המלוכה בלבוב. הודות להגנתו האמיצה לא נשרף התלמוד בימיו.

הסכמותיו וחידושיו מופיעים ברבים מהספרים שיצאו בדורו, אולם ספרו שלו הופיע רק כמאה שנים לאחר פטירתו בשם "שאלות ותשובות רבינו חיים כהן" - לבוב תרכ"א, שו"ת על ארבעה חלקי שולחן ערוך. דרשותיו והספדיו נדפסו אף הם בלבוב - בשם "זכר חיים" (בשנת תרכ"ו).

נכדו ר' חיים רפפורט מאוסטרהא מביא חידושי תורה בשמו, ואף הדפיס את צוואתו, שבה ביקש שלא לחוקק על מצבתו שום תאר של כבוד, ואכן בקשתו זו נתקיימה. ר' חיים מלבוב נזכר פעמים רבות בספר זכרונותיו של דב בר מבוליכוב.

נפטר י"ג בתמוז תקל"א (1771).

בניו: ר' אריה לייב, ר' נחמן הכהן אב"ד גלינא. חתניו - ר' אהרן סגל איטינגע אב"ד רישא, ר' יואל קצנלבוגן אב"ד ואריצוב.

יז55 ר' שמחה ב"ר נתמן רפפורט

כיהן כרב בכמה קהלות חשובות. בימי נעוריו מילא את מקום אביו כרב בדובנא. ממנה עבר להורודנא, וממנה, בשנת תע"ד (1714), נתקבל כרב בלובלין. בה הסכים להדפסת הספר "שני לוחות הברית" (של"ה). בשנת תע"ח (1718) נתקבל כרב בלבוב, אולם בדרכו לעיר רבנותו החדשה, בעיר שברשין, נסתלק ז' באב תע"ח (1718).

לא השאיר אחריו ספרים נדפסים. רק שלש מדרשותיו נדפסו בספר "זכר חיים" של בנו.

בניו: ר' חיים ור' בנימין הכהן רפפורט מחבר "גבולות בנימין".

חתנו: ר' צבי הירש חריף מהאלברשטאט.

יח56 ר' נתמן ב"ר מאיר רפפורט-ליפשיץ

היה נקרא בשם ר' נחמן ליפשאס, ע"ש אמו הרבנית ליפשא.

חתן ר' יוסף ב"ר אליקים, אב"ד לבוב - "מחוץ לעיר", שהיה חתן המהר"ם מלובלין.

ר' יוסף נפטר ב' בתשרי תי"ב (1651).

ר' נתמן היה רב בקהלות בעלז, קרעמניץ, דובנא ולאחר מכן דיין בלבוב. היה מראשי ועד ארבע ארצות והשתתף ביריד יערוסלאב תכ"ג (1663).

בניו ר' מאיר (ראה 39) ור' שמחה.

ר' נתמן נפטר ה' בתשרי תל"ד (1673).

יט57 ר' מאיר ב"ר משה ירמיהו הכהן רפפורט

רבה של חלם, שהיתה אז אחת הקהלות החשובות.

חתן ר' נחמן שרענצל מלבוב.

נפטר לפני שנת תכ"ב (1662).

כ58 ר' משה ירמיהו מוינה ב"ר שמחה כ"ץ - רפא

ראש ישיבה בווינה. תשובה ממנו נדפסה בספר "צידה לדרך" פרשת בא.

כא59 ר' שמחה כ"ץ רפא ב"ר גרשון

תלמיד ר' שמואל יהודה קצנלבוגן בונציה, שם עסק ר' שמחה בהגהת ספרים. מאיטליה עבר בשנת שס"ג (1603) לפרוסטיץ שבמאהרין, ושם הוציא לאור את ספרו "קול שמחה" - דיני שבת עם פירוש בחרוזים. מפרוסטיץ עבר לווינה.

טו60 ר' גרשון רפא - איש פורט ב"ר אברהם

נולד י"א בשבט רצ"ח (1538).

מחכמי מאנטובה בימי המהר"י מוסקאטו.

טז61 ר' אברהם רפא ממאנטובה ב"ר יחיאל

ראש הישיבה במנטובה. השאיר אחריו כתב-יד בשם "עמודי הגולה".

נפטר י"ז בחשון שנ"ד (1594).

יז62 ר' יחיאל ב"ר יקותיאל רפא

המדפיס מויניציה. בשנת ש"ד הדפיס את הטורים על התורה, וכן את הריקאנטי.

בשנת ש"ה הדפיס את רבינו בחיי.

יח63 ר' יקותיאל ב"ר משה רפא

יט64 ר' משה ב"ר יקותיאל רפא

חי בויניציה ונפטר י"ט בכסלו ר"ן (1490).

כ65 ר' יקותיאל רפא

נזכר בתשובות מהר"י קולון (שורש ע"ג) והוא קורא לו: "הגביר החסיד ידיד נפשי הר"ר יקותיאל כ"ץ רפא". חי בראשית המאה השלישית לאלף הששי.

ר' זאב (ערך מס' 31) חתן ר' יעקב ארי' מסמילא.

66ז ר' יעקב ארי' מסמילא חתן ר' ישעיהו

"בן הרבני מוהר"ר משה"[1] מפורסם בשם ר' יענקלה סמילער. ר' יעקב ארי' עמד במו"מ של הלכה עם ר' שניאור זלמן מלאדי בעל "התניא", שהשיב לו בענין היתר עגונה. הוא, כנראה, אחד המספרים לבעל שבחי הבעש"ט בשנת תקע"ה. כן עמד בשו"ת עם ר' אפרים זלמן מרגליות מבראד ועם ר' לוי יצחק מברדיטשוב.

כיהן כאב"ד סמילא והתפרסם בגאוניותו ובצדקותו. מסורת היתה בסמילא שאם היתה פורצת שריפה בעיר, היו רצים מיד לקברו של ר' יעקב והאש היתה פוסקת. נפטר עש"ק י' באב תקפ"ז (1827).

בעל "בית רבי", הביוגרף של בית חב"ד, מכנה אותו: "הרב המופלג בתורה ויראת ה' היא אוצרו, חסידא ופרישא". נזכר גם בשם הגדולים החדש והוא מתואר כ"הגאון הגדול, מופת הדור, חסידא קדישא". חתן נכדו – ר' משה עליאש מעיד עליו "כי רוח ה' דבר בו ותגזר אומר ויקם לך ראו כל בני דורו עין בעין".

הספד חם עליו נתפרסם בספר "בית אברהם" לר' אברהם אבלי מחרסון, סדילקוב תקצ"ג, בחלק השלישי – הספדים – ע' ל"ח. הוא מתואר כ"מופת הדור החסיד איש אלקים המפורסם בכל תפוצות הגולה", "מחמד עינינו פאר וצפירת תפארתנו".

אחדות מתשובותיו נדפסו בשם "שאלות ותשובות מהרב הגאון החסיד האלקי מופת הדור המפורסם עטרת תפארת ישראל כקש"ת רבינו ארי' יעקב זצ"ל מסמילא" – פיעטריקוב תרס"ד. כתב היד היה בידי ר' משה עליאש (ערך 4). אחד מנכדיו – ר' לוי יצחק ב"ר משה לעמברסקי, היה רב בסמילא בשנת תרע"ב (1912).

67ח ר' ישעיהו מדינוביץ

מאבות החסידות. תלמידו המובהק של ר' דב בער המגיד ממזריטש ורעו של ר' פנחס מקוריץ. היה תחילה ביאנוב, ולפי מקור אחר היה בה חזן, וממנה עבר לדינוביץ.

ספרו של המגיד ממזריטש "אור תורה" היה בגנזיו של ר' ישעיהו. ר' חיים מטשרנוביץ הביא בשמו דברי תורה. בידו היו גם כתבים של ר' שמשון מאוסטרופולי – המקובל הידוע שנספה בשנת ת"ח – וכן של ר' ליבר מבארדיטשוב שהיה רבו. הספר "צוואת הריב"ש" היה אף הוא מכתביו, וכנראה היה מחברו.

1) בשבחי הבעש"ט מהדורת מינץ, ע' 13, נזכר ר' יעקב מסמילא בן ר' מאיר חריף.

על מעמדו בחסידות יעידו התארים, שהוא מתואר ע"י ר' פנחס מקוריץ במכתבו אליו: "איש אלקים קדוש הוא, כל פעל ה' למענהו, כבוד אהובי ידיד ה' וידיד נפשי, הרב המופלא ומופלג, ברצינא קדישא, דחילא ופרישא, אור חוזר ומקיף, חילו לאורייתא תקיף, כבוד שמו נודע בשערים מו"ה ישעיהו נ"י". כן נתפרסם מכתב שכתב לר' ישעיה ר' מנחם מנדל מויטבסק, כשכבר היה בארץ ישראל[1].

בתו געליא היתה אשת ר' יעקב מסמילא.

ר' ישעיהו היה חתן ר' יהודה חסיד, שאיננו יודעים אודותיו דבר. בשנת תקע"ג (1813) כבר לא היה ר' ישעיהו בין החיים. לפי מקור אחד נפטר בסמילא כ"ב באייר תקנ"ד.

1) ב"יווא בלעטער" כרך 36 פרסם פרופ' א.י. השל את נוסח המכתב.

ר׳ צדוק מרשלקאוויטש (ערך מס׳ 44) חתן ר׳ מרדכי צבי מבראד.

68ז ר׳ מרדכי צבי מבראד ב"ר יצחק מהמבורג - הלוי הורוויץ

בכורו של אביו. רב בהורוחוב - כממלא מקום אביו. מהורוחוב עבר לבראד, ובשנת תקנ"ח כבר ישב בבראד, ושם נפטר כ"ה בכסלו תק"ע (1810). היה חתן ר׳ יוסף סגל לנדא ב"ר יחזקאל ובזווג שני חתן ר׳ משה אב"ד סטאנוב ב"ר נפתלי הירץ אב"ד דובנא (אשתו היתה אלמנתו של ר׳ מנדל אב"ד לענטשנה).

תשובות אליו נתפרסמו ב"נודע ביהודה", אבן העזר, תנינא, סימן קי"ב וב"גבעת פנחס" סימן קי"ב.

השאיר אחריו חמש בנות: יוטה-דבורה אשת ר׳ משולם זלמן מוילנא, שהיה מפורסם בשם ר׳ זלמן ר׳ אוריס, רייצא אשת ר׳ יואל נתן ב"ר ישכר בעריש, העסיא אשת ר׳ יונה-יהושע מלעוורטוב, בריינדל אשת ר׳ צדוק, שרה אשת ר׳ נפתלי הירץ גיסו (בן ר׳ משה מסטאנוב).

69ח ר׳ יצחק הלוי הורוויץ מהמבורג ב"ר יעקב מגלוגא

נולד בשנת תע"ה (1715). חתן ר׳ יעקב באב"ד מבראד, ובזווג שני חתן גיסו ר׳ יצחק באבד. ישב בבית המדרש של בראד ועסק בתורה. בן כ"ה נתקבל כרב בהורוחוב, ממנה עבר למלא את מקום אביו כרב בגלוגא. בשנת תקי"ד נתקבל לאב"ד בראד, בה ישב י"ב שנה, והיה מקובל על כל בני העיר.

בשנת תקכ"ה, עם הסתלקותו של ר׳ יונתן אייבשיץ, נבחר - מתוך שורה גדולה של רבנים - כרבה של אר"ה-אלטונה, וועגדזבאך והמבורג. הוא נתקבל בעיר בכבוד גדול, והצליח לקרב את כל החוגים שבעיר ולבטל את שרידי המחלוקת שבין ר׳ יונתן אייבשיץ לר׳ יעקב עמדין. אגדות-עם מתארות אותו כצדיק מופלא וכחכם מופלג. התנגד לחסידות ואף על פי כן - לפי מסורות עם - היה הבעש"ט בין מעריציו. בשנת תקכ"ו תפס עמדה מרכזית בסערה הגדולה שנתחוללה בין רבני הדור בקשר ל"גט מקליווא".

ר׳ יצחק ור׳ יחזקאל לנדא מפראג, עמדו בראש מכשירי הגט.

השאיר חידושים רבים בכתב יד, אשר לא נדפסו, אולם תשובותיו וחידושיו מובאים בספרי בני דורו כ"נודע ביהודה", דברי שאול, הפלאה, המקנה, מכתם לדוד, שו"ת ר׳ חיים כהן, שו"ת יעב"ץ, פתחי תשובה, לקוטי צבי, שו"ת גור אריה יהודה, עטרת צבי על סנהדרין, זכרון יוסף ועוד. נפטר ו׳ באייר תקכ"ז (1767).

בניו: ר׳ מרדכי צבי מהורוחוב, ר׳ שמואל אב"ד אמסטרדם, ר׳ אליעזר אב"ד זאלוזיץ,

ר' יעקב יוסף אב"ד אלעקסניץ, ר' נתן אב"ד שדה לבן, ר' אברהם אריה מבראד. בנותיו נשאו לרבנים ידועי-שם: אסתר אשת ר' משולם איגרא מפרשבורג, גיטל אשת ר' דב בריש אב"ד הנובר, רחל אשת ר' יעקב לנדא בנו של התודע ביהודה ולאחר מכן אשת ר' מנחם נחום קצנלבוגן אב"ד בירז, שרה אשת ר' חיים אב"ד רוזדול, בילה אשת ר' מנחם מנדל מליסקא שהיה אביו של הצדיק החסידי המפורסם ר' נפתלי-צבי מרופשיץ, פעסיל אשת ר' משה אב"ד טשורטקוב, טויבע אשת ר' שאול מברודי, עלקא אשת ר' נפתלי הירץ לנדא, בריינדל אשת ר' מאיר לנדא, פרומט אשת ר' יצחק אייזיק מוילנא.

ט70 ר' יעקב יוקל מגלוגא ב"ר מאיר מטיקטין

ראב"ד בבולחוב בשנים תע"א-תצ"ה. מבולחוב עבר לבראד, ומשם נתקבל כרב בגלוגא, ועל שמה נתפרסם. חתן ר' השיל מטארלא, נכדו של הרבי ר' השיל מקראקא, בן בנו ר' בעריש (ראה עליהם ערכים 94-95). היה מפורסם גם בצדקתו ובקדושתו, והיו שכינוהו בתאר: רבי יוקל בעל שם. נפטר ר"ח אייר תקט"ו (1755).
בניו: ר' מנחם מאניש אב"ד זאמיגראד, וראש הישיבה בלבוב - גיסו של בעל "נודע ביהודה", ור' יצחק הלוי מהמבורג. חתניו: ר' שבתי הכהן רפפורט אב"ד קראסנא ור' זאב וואלף אב"ד קרעשוב.

י71 ר' מאיר מטיקטין ב"ר שמואל מטארני

מגדולי הדור בתורה ובקבלה. אמרו עליו, ששבע שנים למד נגלה, ושבע שנים למד נסתר, לבל יתערב זה בזה. היה מפורסם בקדושתו הרבה, והוא עצמו כותב בצוואתו, שהיה ראוי שתשרה עליו שכינה, אלא שאין דורו ראוי לכך. כיהן כרב בבולחוב, זלאטשוב ובשנת תע"ט (1719) נתקבל כרב בטיקטין ועל שמה נתפרסם. ר' מאיר היה חתנו של ר' מנחם מאניס כ"ץ ובזווגו השני נשא את בת ר' אפרים זלמן קצנלבויגן. מעשי מופתיו, מלוקטים מפי מסורות עם, נדפסו בספר "שמן הטוב" מאות ק"כ עד קנ"ז.
נפטר א' בסיון תק"ו (1746). יש גם נוסח: ט' בסיון תק"ג (1743). ר' חיים כהן-רפפורט (ערך 54) בהספדו עליו אומר "שהיה גדול בתורה ובמעשים טובים ולא פסק פומיה מגירסא ועשה לילות כימים" (זכר החיים, דרוש ט"ו). חידושיו הובאו ב"פני יהושע" ובספר "משחת אהרן" על ברכות (דף נ"ב). הסכמותיו נדפסו בספרים: "ברכת יעקב", "יזמרך כבוד", "הלכה אחרונה".
בניו: ר' יהודה לייב ראב"ד וילנא, ר' יצחק הלוי, ר' צבי הירש מטשורטקוב (ערך 91), ר' מנחם מאניש אב"ד טשאוטש, ר' חיים הלוי משאריגראד, ר' נחום הלוי

מלאנצוט, ר' יעקב יוקל מגלוגא, ר' נפתלי ראב"ד טיקטין, ר' יהושע הלוי אב"ד יערוסלאב, בת - אשת ר' אשר אב"ד נאראל, ומזווגו השני: ר' ישעיהו הלוי - סבו של ר' חיים מצאנז. גדולי תורה רבים יצאו מצאצאיו, ומהם: ר' יצחק שמשון מייזלש אב"ד זאלקווא, ר' ראובן הלוי מדזרנובצה, ר' מאיר הלוי משעפס.

יא72 ר' שמואל מטארני ב"ר יהושע

רב בסענדישוב ובטרנוב. ידוע גם בגדלותו בקבלה. נפטר א' באלול תע"ג (1713), ולפי מקור אחר: ה' באלול תנ"ו. אגדה מספרת שמקום קברו לא היה ידוע, עד שביקר במקום ר' נפתלי צבי מרופשיץ, והוא שגילה את מקום הקבר, ואז העמידו מצבה. הסכמתו מופיעה בספר "שם שמואל" (פפד"א תנ"ט). ב"ארבעה טורי אבן" לר' אלעזר מאמסטרם מובא דבר תורה בשמו.

בניו: ר' מאיר, ר' יהושע אב"ד הורודנא, ר' חיים אב"ד בארנוב, ר' יהודה-לייב אב"ד יערוסלאב. חתניו: ר' אלעזר רוקח מבראד[1] ור' מנחם מצאנז, אביו של ר' חיים צאנזער - ראש ה"קלויז" בבראד.

יב73 ר' יהושע ב"ר פנחס הורוויץ

נתפרסם בכינוי ר' יהושע "הארוך", משום שלפי האגדה נתארך ראשו בכל שבת ושבת...[2]. כיהן כאב"ד פרעמיסלא, ונפטר ב' דר"ח אלול תכ"א (1661). יש הסוברים שהוא בן ר' יעקב הורוויץ שנפטר בוינה בשנת ש"ץ, והוא היה בנו של ר' פנחס.

יג74 ר' פנחס ב"ר יהושע הורוויץ

גיסו של ר' משה איסרלש (רמ"א). נולד בפראג. מתוך הערצה לאישיותו היו בני דורו קוראים לו: הרבי ר' פנחס. בנה בפראג בית כנסת גדול שהיה נקרא על שמו "ר' פנחס שול". אשתו הראשונה - לופט - היתה בת ר' בצלאל בן המהר"ל[3]. כאשר נשא את אחותו של הרמ"א - מרים ביילה - עבר לקראקא, אולם לא האריך בה ימים. נפטר י"ז בטבת שע"ט (1627). בעל "תוספות יום טוב" מעיד על ר' פנחס שהיה "יושב בראש מנהיגי ועד ארבע ארצות".

1) כן מובא אצל ח.ד. פרידברג "לוחות זכרון", פפד"מ תרס"ד, ע' 71, אולם לפי מקור אחר היה מחותנו.
2) הרב יקותיאל אריה קמלהר, דור דעה, ניו יורק תשי"ג ע' מ"ד.
3) יש מערערים על כך וסבורים שר' פנחס אחר היה חתן ר' בצלאל, וכך גם מתקבל על הדעת. חתנו של ר' בצלאל היה, כנראה, ר' פנחס הורוויץ אב"ד פולדא והוא היה, לאחר מכן, חתן ר' יהושע מפרעמיסלא.

על מצבת אשתו הרבנית ביילה נאמר: "מרים אחות משה ואהרן לפרשת פרה, מפני שמיתתה מכפרת, קבורת מצבתה תהיה לה לעדה ולמזכרת, עד שתהיה עם שאר הצדיקים ננערת". היא נפטרה ב"ערב שבת סמוך להכנסת כלה" ה' באלול שע"ז. אביה ר' ישראל איסרל נפטר י"ג באדר שכ"ח.
בניו: ר' יהושע, ר' יצחק, הינדה אשת ר' מאיר קצנלבוגן בן השר שאול ואהל.

יג75 ר' ישראל ב"ר זלמן ישעיהו הורוויץ מפראג

נפטר י"ד בתשרי של"ג (1573).
על מצבתו חרות: "הר"ר ישראל בן זלמן ישעיה הורוויץ זלה"ה תנצב"ה. אבי אבי רכב ישראל רועה אבן ישראל, צדקתו כהררי אל, משפטיו עם ישראל, שלשלת היחס בישראל, רבבות אלפי ישראל, אבא ז"ל בנה אריאל ומסר נפשו על עמו ישראל, וקבע עתים לתורת אל, פיזר נתן לאביוני אל ובעקבי אבותיו הלך בנו הר"ר ישראל, י"ד בתשרי של"ג, נגלה כבוד מישראל וזכה לקבר, מתחת לבית אל, צדקתו יעמוד לבית ישראל."
בניו ר' פנחס ורבקה אשת ר' אהרן משה תאומים.

טו76 ר' זלמן ישעיה ב"ר שבתי שעפטיל הלוי הורוויץ

מתואר בתואר "הקדוש" הי"ד. אחיו של ר' אברהם, אביו של השל"ה. הועד עליו במצבת בנו ש"בנה אריאל ומסר נפשו על עמו ישראל".

טז77 ר' שבתי שעפטיל ב"ר ישעיהו הלוי הורוויץ

חתן ר' עקיבא מאובן (ראה ערך מס' 27). לפי שמתואר במצבתו היה "מגיד מישרים, ראש ומנהיג ודיין הקהלה". נפטר בשנת שט"ו (1555), אשתו הרבנית יוכבד נפטרה בשנת שי"ב (1552).

יז78 ר' ישעיהו הלוי ב"ר יוסף

נשיא קהלת הורוויץ בבוהמיה ועל שם עירו זאת נקראו כל צאצאיו. המשפחה התייחסה, ושושלת היחס - בן אחר בן, לא ידועה - אל ר' יצחק הלוי ב"ר פנחס הלוי אחיו של ר' אהרן הלוי (הרא"ה) מברצלונה. שושלת יחס זו מתמשכת עד לר' זרחיה הלוי בעל התאור. כמה מקורות חסידיים נוקבים בשמות, אולם ללא כל ביסוס. (ר' יוסף ב"ר יצחק (או: נכד יצחק) ב"ר פנחס ב"ר יוסף ב"ר בנבנשתי ב"ר יוסף ב"ר זרחיה בעל התאור (וגם: ב"ר זרחיה ב"ר יצחק ב"ר זרחיה בעל התאור).

ר׳ מרדכי צבי מבראד (ערך מס׳ 68) חתן ר׳ יוסף לנדא.

ח79 ר׳ יוסף לנדא ב"ר יחזקאל

בשנת תקי"ב היה אחד ממנהיגי ועד ארבע ארצות שהתכנס בקונסטנטין. משנה זו מופיעה הסכמתו לספר "בית אברהם" (ברלין תקי"ג). הוא היה בשנים אלה רב הקלויז שבסלוצק. בשנת תקט"ו (1755) הוא מכהן כרב העיר אפטא וחתם על חרם כנגד המאמינים בשבתי צבי. מאפטא נתקבל לרבנות של זאלקווא, ומשם לרבנותה של בראד, שם הסכים על הספר "מצנפת בד" (זאלקווא תקל"ז). בשנת תקמ"א הוא מסכים על הספר "כתר אהרן" (זאלקווא תקמ"ב) כרב העיר "עיר חדש" (ניישטאט), וממנה עבר, כנראה, למזריטש-דליטא, שם הסכים על הספר "הר הכרמל" (פפד"א תקמ"ב). קרובו - ר׳ יחזקאל לנדא בעל "נודע ביהודה" מזכירו פעמים אחדות בספרו. בניו: ר׳ אליעזר אב"ד טורבין, דינה אשת ר׳ מרדכי צבי, בלומה אשת ר׳ יהושע השל מזמיגרד.

ט80 ר׳ יחזקאל ב"ר צבי ויטיש

פרנס ונאמן ועד ארבע ארצות מטעמה של קהלת אפטא. הוא נזכר במסמכי הקהלה משנת תע"א (1711) ועד לשנת תצ"א (1731). היה גם כן אב"ד הקלויז באפטא. בשנת תק"ז הסכים לספר "תבנית אות יוסף" - פפד"א תקי"ב והוא חותם: "יחזקאל בה"ה צבי הירש סגל לנדא פרנס הועד בגליל קראקא, גיסו של הגאון מורנו אביגדור ודודו של המחבר". חתן ר׳ מאיר אב"ד לובלין, נושא בתו בריינדל. קיים גם מקור האומר, שהיה חתן ר׳ מנחם מנדל אב"ד קראטשין. בניו: ר׳ יוסף, ר׳ זאב וואלף אב"ד קרעשוב.

י81 ר׳ צבי ויטיש מאפטא ב"ר יחזקאל

נקרא ע"ש אמו שהיתה מפורסמת בעושרה. ר׳ צבי נולד בשנת ת׳ (1640) באפטא, והיה ראש הקהל בעיר. כאמו - היה עשיר מופלג, ומשנת תמ"ו כל עניני העיר נחתכים על פיו.

חתן ר׳ נפתלי הירץ הלוי רופא מפרעמישלא (דור י"א) שהיה בן ר׳ אברהם סגל איטינגע מוינה (דור י"ב) חתן ר׳ שמואל פייביש תאומים מוינה (דור י"ג) בן ר׳ אהרן משה תאומים מפראג (דור י"ד). לפי נוסח אחר: חתן ר׳ אליעזר אב"ד דובנא בן הרבי ר׳ השיל.

ר׳ צבי הירש ויטיש היה למדן, ודבר תורה בשמו מופיע בספר "אבני שהם" פ׳ ויצא. ר׳ יעקב עמדין שמשפחתו עמדה בקשרי חיתון עם משפחת לנדא, כותב דברים מרים וחריפים על ר׳ צבי הירש ויטיש ועל תקיפותה של המשפחה.

בניו: ר' יצחק אב"ד קראקא שר' יונתן אייבשיץ מכנהו: "ראשון שבראשון לגאוני הזמן שאין למעלה הימנו", ר' אברהם, ר' יהודה, ר' יחזקאל. בתו רחל היתה אמו של ר' צבי הירש מאופוטשנה שגם בתו נקראה ויטיש, והיא היתה אשת ר' אביגדור מרגלית אב"ד חנטשין.

יא82 ר' יחזקאל ב"ר בנימין וואלף לנדא

פרנס ועד ארבע ארצות מטעם הגליל של קראקא. ישב באפטא וניהל בה ישיבה גדולה. מפורסמת היתה אשתו ויטיש, שניהלה עסקים גדולים והצטיינה בנדיבותה. היה חתן ר' יצחק חריף מקרקא. בשנת תנ"ב כבר לא היו ר' יחזקאל ורעיתו ויטיש בין החיים, כי באפטא היתה פרוכת משנה זו שהנציחה אותם.

יב83 ר' בנימין וולף סגל לנדא ב"ר יצחק

ראש משפחת לנדא, אשר הטביעה את חותמה ימים רבים בעיר אפטא. בניו: ר' יוסף חתן ר' נתן אחיו של ר' אשר אנשיל מפרעמיסלא, ור' יחזקאל.

יג84 ר' יצחק סגל ב"ר יקותיאל

אחד מאלופי העדה בקראקא בתחילת המאה החמישית לאלף הששי.[1]

יד85 ר' יקותיאל זלמן ב"ר משה סג"ל לנדא

מפרנסי העיר קרקא, האריך ימים ונפטר בשיבה טובה בשנת שע"ד (1614). אשתו גיטל נפטרה בשנת שנ"ו.

טו86 ר' משה ב"ר יקותיאל זלמן

בשנת ש"י היה מרבני העיר פראג. ר' אליהו מנחם חלפן מויניצאה היא וונציה כותב עליו: "אף על פי שת"ל (שתהלה לאל) גדולי אשכנז וחסידיה נמצאים בפראג, כמו הזקן והישיש, אשר טעמו ונימוקיו ותורת השם יתברך כל ימיו לא פסק מפומיה[2]". מסיבות בלתי ידועות לנו עזב ר' משה את פראג, ובא לקראקא, וחתם על פסקים עם הרמ"א וגיסו של הרמ"א, בעל שארית יוסף.

ר' משה נפטר י"ט באדר שכ"א (1561)[3]. על מצבתו שחודשה נכתבו הדברים תנפלאים הבאים: "הדור אתם ראו כי נמצא קבר איש קדוש מימים קדמונים מו"ה משה סגל לאנדא

1) ד"ר נ.מ. גלבר מביא שאביו של ר' יצחק היה ר' יוסף ולא צדק בזה. ערים ואמהות בישראל, ברודי, ירושלים תשט"ו, ע' 74.
2) שו"ת הרמ"א סימן נ"ו.
3) יש הקובעים שכ"ז. ראה עתה: שו"ת הרמ"א, מהדורת ד"ר זיו, ירושלים תשל"א עמוד ר"ע, הערה 18.

הנזכר בתשובות הגאונים ה"ה הרמ"א ושארית יוסף[1] שישב עמהם בשבת תחכמונים כנזכר בתשובת הרמ"א בזה"ל[2]: "ובא הדין לפני חכמי קראקא, האחד הישיש מורה לצדקה, הגאון מ' (מורנו) משה סג"ל לאנדא, והשני אשר בצדו הגאון גיסי מו"ה יוסף כ"ץ ונמניתי לשליש עמהם ואני הקטן שבהם". ואם היה נמנה ראשון שבחבורה, זה האות שהיה שר וגדול בתורה, זכותו יעמוד להגן על העיר הזאת להנצל מכל צוקה וצרה. ע"כ נתחדש הציון הלז בהוצאות החברה ע"י המתעסקים בשנת תקס"ח לפ' ק". בניו: ר' שמואל ור' יקותיאל. בתו: גיטל אשת ר' יעקב מנג.

טז87 ר' יקותיאל זלמן ב"ר יעקב ברוך

פרטים עליו בלתי ידועים. אף עצם היותו בנו של ר' יעקב ברוך עומד בספק, אולם כך נתקבלו הדברים על הכל.

יז88 ר' יעקב ברוך ב"ר יהודא לנדא

בן המאה ה-15. למד תורה באשכנז-בקולוניא ובמגנצא. לאחר מכן עבר לאיטליה, ופגש בפביה את המהרי"ק - ר' יוסף קולון. היה מתלמידיו של ר' אברהם זכ"ש, שאף השיא לו את בתו. בפאביה כתב את ספרו "חזון" - חידות בענייני הלכה. לעדות עצמו נכתב הספר בשנת ר"ס (1480). מפאביה עבר לנאפולי בשנת ר"ס (1500), שם עסק בהגהה, ובין השאר הגיה את הרד"ק לתהלים. מחבר ספר "אגור" - הכולל דינים, פסקים ומנהגים בסדר הטורים. הספר נדפס לראשונה בנאפולי רמ"ז וזכה למהדורות רבות.

יח89 ר' יהודה סג"ל לנדא

מגדולי אשכנז, בן העיר לנדא, במחצית המאה השניה לאלף התוכחי. בנו מעיד עליו: "מורנו הרב ר' יהודה... מי שאסף התורה והקיאה והשפיע שפע לרוב לתלמידים לאלפים, כאשר נודע ומפורסם לכל בני אשכנז וצרפת". (הקדמת בנו לספר האגור) בנו מזכירו בספר האגור כט"ו פעמים. ר' יהודה היה תלמידם הבכיר של ר' יעקב מולין ור' יעקב ויל, המזכירו בכבוד הרב ובהוקרה. נפטר בשנת רמ"ד (1664).

---

1) סימן מ"ו.
2) סימן י"ז וראה שו"ת הרמ"א סימנים ז', י"ב, ט"ו, נ"ח, נ"ט, ס"ז.

ר' מרדכי צבי מהורוחוב (ערך מס' 42) חתן ר' שמלקה מניקלשבורג.

ט90 ר' שמואל שמלקה מניקלשבורג ב"ר צבי הירש

נולד בשנת תפ"ו (1726).

לפי המקובל, למד בישיבות ליטא ואף קיבל בתורה מהגר"א, אולם בהשפעת ר' אברהם מקאליסק דבק בחסידות, והיה לאחד מגדולי תלמידיו של ר' דב בער, המגיד ממזריטש. כיהן ברבנות בריטשוואהל ובשיניווא, ועמד בהם בראש ישיבות גדולות, שהיו מכוונות את תלמידיהן לחסידות. בשנת תקל"ב (1772) נבחר כרב בניקלשבורג ובמוריביה כולה. בתקופת החרם הראשון על החסידות בשנת תקל"ב (1772) פרסם מכתב חריף כנגד המחרימים את החסידות, והגן בדבריו על החסידות ושיטתה. גם בניקלשבורג המשיך בדרכו החסידית ועורר עליו את התנגדותם של המשכילים שכבר היו חזקים בעיר זו. ר' אברהם טריביטש כותב עליו ב"קורות העתים": "בא לכאן הרב הגאון הגדול הקדוש והחסיד המקובל מו"ה שמואל הורוויץ, אשר מקודם היה רב בעיר ריטשוואהל בפולין". הוא מספר עליו "כי משך לב העם וקרבם לה' הסיר ערלת הלב וערלת הבשר, ופיזר כל מעותיו לצדקה". בחסידות תופס ר' שמלקה מקום מרכזי, וחסידים קבלו על עצמם לקרוא לו בתאר "הרבי ר' שמלקה". בין תלמידיו: ר' משה לייב מסאסוב, ר' יעקב יצחק ה"חוזה" מלובלין, ר' ישראל "המגיד" מקוז'ניץ, ר' מנחם מנדל מרימנוב, ר' שלמה מקשאנוב ואחרים. נפטר ביום שלישי ב' באייר תקל"ח (1778) בהיותו בן נ"ב שנה, ואמרו עליו שנשמת שמואל הנביא בקרבו, ועל כן היו שנותיו כשנות שמואל הנביא.

בניו היו: ר' צבי יהושע הלוי אב"ד טרייביטש ופרוסניץ, מחבר "סמיכת משה".

בנותיו היו: אשת ר' יעקב אב"ד קטלבורג, אשת ר' מרדכי צבי מהורוחוב.

דרשותיו על התורה וקצת חידושים על מסכתות נדפסו בספר "דברי שמואל" - לבוב תרכ"ב. חידושיו על שולחן ערוך אבן העזר נדפסו בשם "נזיר השם". קורותיו וספורי אגדה עליו נדפסו בספר "שמן הטוב" פיעטריקוב תרס"ה. אוסף של ספורים עליו יצא בשם נפלאות הרבי ר' שמלקא - פשעמישל תרפ"ד.

ר' שמלקה מניקלשבורג היה חתן ר' יהושע (דור י') פרנס ומנהיג ברישא

בן ר' מרדכי אב"ד טיסמניץ (דור י"א)

בן ר' משה אב"ד טורבין (דור י"ב)

בן ר' שמואל אב"ד פודהייץ (דור י"ג).

מפורסם בגדולתו בתורה ובקבלה. "הנודע ביהודה" באחת מתשובותיו מבקש שלא יסמכו על פסק דינו, בלי הסכמתו של ר' צבי הירש (נודע ביהודה, מהדורה קמא, חלק אבן העזר, סימן כ"ט וס"ט). כיהן כרב בזבורוב, ובשנת תפ"ו נתקבל לטשורטקוב. היו מספרים עליו בטשורטקוב ספורי מופת נפלאים. מסורת אחת מייחסת את עשירותם של בית הרוטשילדים לברכתו של ר' צבי הירש. הבעש"ט ביקר בטשורטקוב, והסתודד עם ר' צבי הירש י"ב שעות.

בניו הם: ר' נחום מפרוסקורוב, ר' שמלקה מניקלשבורג, ר' פנחס מפרנקפורט מחבר הספרים "המקנה" ו"הפלאה" ור' אברהם. חתנו הוא ר' ישראל שמילא מקומו בטשורטקוב. בן אחר נפטר בצעירותו, בז' בניסן תצ"א. היו לו 4 בנות. הסכים לספר "ברכת אברהם", זאלקווא תקי"ב. בית מדרשו היה קיים שנים רבות. היה זה בית המדרש היחיד בטשורטקוב, שהתפללו בו בנוסח אשכנז. היתה קיימת מסורת שכל המתפלל על קברו מצאצאיו - יוושע מיד. אולם המסורות חלוקות, עד מתי תועלנה התפילות. יש אומרים עד חמשה דורות, ויש אומרים עד עשרה, ויש אומרים לתמיד (בהקדמת הספר סמיכת משה, וראה גם - שמן הטוב ע' 102). מפורסם היה המנין שלו עם תלמידיו, שעליו מספרים כמה מקורות: אלה היו לבושים בגדי לבן ומתפללים חלוצי-נעל. עד "ברוך שאמר" לא העיז איש להכנס לבית המדרש, כי אז היה המנין מכוון יחודים קבליים. נפטר ט"ו בחשון תקי"ד (1753).

ר' יצחק מהמבורג (ערך מס' 69) חתן ר' יעקב באב"ד.

ט92 ר' יעקב ב"ר יצחק באב"ד

ראש קהלת בראד והשפעתו היתה מכריעה להתפתחות העיר, הן מבחינה רוחנית, והן מבחינה כלכלית. בעל התאר "מנהיג מדינה", השתתף במושב של ועד ארבע ארצות בשנת ת"ץ (1730), בשנת תצ"ט (1739) ובשנת תק"ב (1742). השפעתו היתה גדולה בועד ארבע ארצות. הקים בבראד בית מדרש שבו למדו עשרות רבנים, בית המדרש היה נקרא על שמו: בית המדרש של ר' יעקל. ההסטוריון של העיר בראד - ד"ר נ.מ. גלבר, קורא למשפחת באב"ד: "המשפחה הדגולה והמיוחסת ביותר במאה הי"ח". אשתו רייזל היתה בת ר' שמואל אב"ד רישא. ר' יעקב נפטר כ"ז באלול תק"ח (1748), ואשתו רייזל' י"ב באלול תקכ"ז (1767). מצבותיהם צנועות ואין עליהן כל דברי שבח.

בניו: ר' שמואל חתן ר' משה רוקח מזלאטשוב, ר' יצחק חתן הפרנס ר' אברהם בן חיים מלובלין. חתניו: ר' יצחק מהמבורג, ר' נפתלי הירץ אב"ד דובנא, ר' חיים לנדא אב"ד פודאקמין, ר' משה ב"ר צבי אשכנזי מלבוב, ר' דב בריש ב"ר יהושע השל מוילנא.

י93 ר' יצחק ב"ר ישכר בעריש

רב ור"מ בברז'ן ושם הסכים, בשנת תמ"ט, על הספר "צנצנת מנחם" לר' מנחם מפוזנא - ברלין ת"פ. מברז'ן עבר לבראד. משערים שהיה זה קרוב לשנת ת"ן (1690). היה חתן ר' דוד כתבן, ראש מדינה ופרנס העיר זולקאווא, שהיה חתן בעל הש"ך. היה נקרא בשם ר' יצחק קראקובר, על שם עיר הולדתו. הסכמתו הראשונה בבראד היא משנת תנ"ח על הספר "דת יקותיאל". בשנת תנ"ט מופיעה הסכמתו לספר "שם שמואל" - פפד"א תנ"ט (1699). בשל העמדה החשובה שהיתה לו בבראד, נקראו בניו בשם בני הרב, כלומר בני אב"ד - ומכאן השם באב"ד שנקראו בו כל צאצאיו. נפטר ד' בתשרי תס"ה (1704). אשתו הרבנית נפטרה בער"ה סיון תצ"א (1731). בניו: ר' מרדכי באב"ד "מנהיג מדינה", ר' יעקב ור' יהושע השל אב"ד טרנופול. חתניו: ר' זאב וואלף אב"ד סקאלאט, ר' משה שאול אב"ד קאלוש, ר' ישראל חריף מזאסלב, ר' משה מבריסק.

יא94 ר' ישכר בעריש בן הרבי ר' השיל

גדול בתורה ועם זאת עשיר ורב נכסים. חתנו של הפרנס ר' מרדכי יאלעש מקראקא - לוקח בתו רוזה. עמד בראש הקהלה בקראקא, וישב ראש בועד ארבע ארצות של

יערוסלאב שהתקיים בשנת תל"ז (1677), ושהסכים על הדפסת נ"ך עם תרגום אשכנזי. בשנת תמ"ד (1684) הסכים להדפסת "עין יעקב" עם כל המפרשים, שהוציא לאור ר' יצחק מאיר פרנקל. נפטר ערב ר"ח שבט תנ"א (1691).

מבניו: ר' יצחק מבראד, ר' יהושע השל אב"ד טארלו, ר' אליעזר אב"ד רוזינוי. חתנו הוא ר' גבריאל מקראקא.

יב95 רבי יהושע השיל מקראקא חתן ר' יהודה ואהל

מגדולי רבני פולין בכל הדורות. את רוב תורתו קיבל מאביו. כבר בנערותו נתפרסם בין חוגי הלמדנים, ואביו צירף אותו אל הנהלת ישיבתו בבריסק. חתן ר' יהודה ואהל, בנו של ר' שאול ואהל, לוקח בתו דינה. בזווגו הראשון היה חתן ר' משה לייזרס מבריסק. כשנתקבל אביו לרב בלובלין, עבר אתו ר' השל כראש הישיבה, תפקיד שאותו מילא גם כשנתקבל ר' נפתלי כ"ץ לרב בלובלין. רק בשנת ת"י (1650) נתקבל ר' השל גם כרב העיר. בשנת תי"ד (1654) נבחר כרב בקראקא, לאחר מותו של ר' יום טוב הליר בעל "תוספות יום טוב". כאן ישב כעשר שנים, עד יומו האחרון.

מתוך הערצה לאישיותו היה נקרא בפי הבריות הרבי ר' השיל וזה שמו לדורות.

מפורסם בחידודיו הנפלאים ששמשו יסוד לאגדות עממיות שונות על חריפותו בימי נעוריו. בין תלמידיו היו ר' שבתי כהן - הש"ך, ר' שמואל קוידנובר בעל "ברכת הזבח", ר' גרשון אשכנזי בעל "עבודת הגרשוני". הרבי ר' השיל הוא שסלל את דרך הלימוד בהבנת הסוגיא עצמה, בניגוד לשיטת הפלפול של ר' יעקב פולאק. ר' יאיר חיים בכרך משוה את שיטת ר' יעקב פולק לעומת שיטתו של הרבי ר' השל, ומציין לשבח את שיטתו של רבי השל, שפלפוליו על קושיות ותירוצים הם אמיתיים, ותורת אמת היתה בפיהו.

חיבר ספרים רבים, אולם לא פרסמם. מאלה שנותרו בידינו הם: חידושי הלכות על בבא קמא - לובלין תמ"ב. חידושים והגהות על הסמ"ג - קאפוסט תרס"ז. "חנוכת התורה" - חידושי תורה חריפים, שנלקטו מתוך מאתיים ספרים - פיעטריקוב תר"ס כן מפוזרים חידושיו בעשרות ספרים. חידושיו מצטיינים בחריפות רבה, בעמקות ובחדירה גאונית לעניינים. השיב לשואליו מאות תשובות בהלכה, המפוזרות בספריהם של חכמי דורו.

הרבי ר' השיל היה גם מנהיג לדור, בתקופת האימים של פרעות ת"ח ות"ט, ובפשיטת גייסות השוודים בשנת תט"ו. הוא נסע לוינה, עיר הבירה, ושהה בה שנתיים, כשהוא מתראה עם רבי המלוכה שיבואו לעזר העם שכה נתדלדל במלחמות אלה (תט"ז-תי"ז 1656-1657). רבי השל האריך ימים, וראה בנים ובני-בנים גדולים בתורה. נפטר בקראקא ביום כ' בתשרי תכ"ד (1663). על מצבתו חרות: "פה נטמן ונגנז ארון הקדש, צדיק יסוד עולם", וזאת על אף בקשתו שלא לתארו בשבחים.

בניו: ר׳ שאול שהיה אב"ד בריסק וקראקא, ור׳ ישכר בריש. חתניו הם: ר׳ אברהם מהזרדנא, ר׳ נפתלי הירש אב"ד לובלין, הפרנס ר׳ נתן נטע מקראקא והפרנס ר׳ פייבל מקראקא.

יג96 ר׳ יהודה ואהל ב"ר שאול

הבן הצעיר ביותר של השר ר׳ שאול ואהל. בעוד על יתר הבנים ידועים לנו פרטים שונים, הרי שעל ר׳ יהודה כמעט איננו יודעים דבר.

בתו - דינה, שנישאה לרבי השל, קבורה בבראד, לשם עברה לאחר מות בעלה.

על תשואין של דינה לרבי השל מסופר שדינה בעצמה הציעה לרבי השל שיקחה לאשה, לאחר שהוא התאלמן מאשתו הראשונה והיא - דינה, התאלמנה מבעלה.

ספור תשואין מלווה בתיאור דרמאטי[1]

יד97 ר׳ שאול ב"ר שמואל יהודה קצנלבוגן

הוא ר׳ שאול ואהל, אשר האגדה מעטרתו כמי שהיה מלך פולין ליום אחד, ועל כן נקרא ואהל - היינו תבחר. כל משפחה בישראל ראתה לכבוד לה להשתייך למשפחת ר׳ שאול.

בן הדור - ר׳ משה הלפרין, כותב: "מי שלא ראה שאול ואהל עם בניו וחתניו ונכדיו וכל הדור ההוא ממשפחתו לא ראה כל ימיו תורה וגדולה ועושר וכבוד וקרוב למלכות במקום אחד".

ברור שר׳ שאול היה מגדולי העשירים בפולין, והיה לו מגע ישיר וקבוע עם ראשי השלטון הפולני. במיוחד היו קשריו אמיצים עם תסיך ניקולייי כריסטוף ראדזיוויל.

אגדות רבות מסופרות על קשריו המיוחדים עם בית המלכות וכיצד הגיע לכך.

בנעוריו עזב את בית אביו בפאדובה, ויצא לפולין ללמוד תורה. בבריסק נשא אשה את רבורה בת ר׳ דוד דרוקר. את זכרה הוא הנציח בלוח אבן בעזרת נשים של בית הכנסת בבריסק.

בבריסק קנה ר׳ שאול חצר גדולה, ובנה בה בית מדרש, שבו למדו תלמידים רבים - כולם על חשבונו של ר׳ שאול.

ר׳ שאול נפטר בשנת שע"ז (1617).

לבירור תולדותיו ואישיותו יצא לאור הספר "גדול שאול" מאת צבי הירש עדעלמאן, לונדון תרי"ד ובתוספות חשובות של אריה יהודה לייב ליפשיץ - ווארשא תרפ"ה.

1) ראה "גדולת שאול", מהדורת ורשה, ע׳ מ׳ בהערה ח׳. וכן בהערות רצ"י מיכלזון שם ע׳ ק"י.

טז98 ר' שמואל יהודה ב"ר מאיר (מהרשי"ק)

מגדולי רבני איטליה במאה הרביעית לאלף השישי (המאה ה-16). נולד בפאדובה בשנת רפ"א (1521). כבר בימי שחרותו הוכר כגדול בתורה, ונבחר כחבר בית דין בונציה. שמו נתפרסם גם בארצות אשכנז, והוא עמד בשו"ת עם גדולי פולין כרמ"א, המהרש"ל, וכמה מתשובותיו נכנסו בקובצי תשובותיהם.

משנת שכ"ו (1566) שימש רב ראשי בונציה, ואף עמד שם בראש ישיבה גדולה שהעמידה תלמידים רבים. תלמידו, ר' אבטליון מקונסיליי, הציב את תמונתו בבית מדרשו. ר' יהודה אריה די מודינה, בהספדו עליו מעיד: "כל יודעו ומכירו יודע כי היה תארו ומראהו כמראה איש האלהים נורא מאד, וכל מי שלא ראה מימיו היה אומר בפגעו בו כי הוא זה". מלבד תשובותיו הפזורות בחבורים שונים, נדפסו ממנו י"ב דרשות - ונציה שנ"ד - הכוללות גם הספדים על חכמי ישראל, וביניהם על קרובו הרמ"א. המהרשי"ק נפטר ו' בניסן שנ"ז (1597).

על קברו חרות: "מה תחזה עובר אין זה קבר, רק למלביש חור כרפס ותכלת, ארגז אשר הושם פקדון שם ובכן אני אליו זוחלת, הוא גוף אדר, לבוש נשיא חובש, בעם ומנהיגים תחת ממשלת, טובה בתפארה, כתר תורה חכם כחוכמתו בלתי נגבלת, גאון לישראל כרב שמואל יודא קצין אליענבוגן שלשלת, הרב אשר נודע, כלכל ודרדע, מאיר בשמי מרום להם גחלת, עדות לשבטי יה לוינציאה, ובכל תבל דתו רוכלת, נפטר בשנת נשב"ה שש ניסן בה, נפשו בגן עדן כבוד נוחלת, ובכי בני עולם, על שר צלם, כי הם אלה עלה נובלת, אף זה בשר קדשו, אם פה שרשו, חלקת שדה אינה נגזלת, כי יום מיוחד בו גואל יבוא, תקום ותתבשם נטף ושחלת".

טז99 ר' מאיר ב"ר יצחק קצנלבוגן (המהר"ם מפאדובה)

מגדולי רבני איטליה ורבני דורו. נולד בשנת רמ"ב (1482) בקצנלבויגן אשר בגרמניה, ולמד תורה בישיבתו של ר' יעקב פולק בפראג (או בקראקא), ומשם הלך לפאדובה לישיבת ר' יהודה מינץ, אשר השיא לו את נכדתו לאשה. כשנפטר חותנו - ר' אברהם מינץ, שמילא את מקום אביו - ר' יהודה מינץ, נבחר כממלא מקומו ברבנותה של פאדובה, שם שימש עד ליום פטירתו.

מהר"ם פאדובה נחשב לאחד מגדולי התורה בדור וכמה מגדולי התורה עמדו אתו במו"מ של הלכה, וביניהם קרובו ר' משה איסרליש - הרמ"א. כמה מתשובותיו נכנסו בין תשובות הרמ"א. קובץ תשובותיו יחד עם תשובתו של אבי חותנו - ר' יהודה מינץ נדפסו על-ידו בונציה שי"ג. כן נדפסו הגהותיו לרמב"ם. נפטר בפאדובה י' בשבט שכ"ה (1565). משפחת קצנלבויגן תמסועפת מתיחסת אל המהר"ם מפאדובה. אשתו הרבנית חנה נפטרה בחדש אדר שכ"ד.

יז100 ר׳ יצחק קצנלבויגן חתן ר׳ יחיאל לוריא

פרטים עליו בלתי ידועים.

יח101 ר׳ יחיאל ב"ר אהרן לוריא

הרב הראשון של קהילת בריסק. הוא נזכר בשו"ת מהר"י ברונא, שו"ת מהר"י מינץ, וכן ב"ים של שלמה" לנינו המהרש"ל, שהיה בן ר׳ יחיאל בן ר׳ אברהם בן ר׳ יחיאל. נפטר בערך בשנת ר"ל (1470). בנו הוא ר׳ אברהם. חתניו הם: ר׳ יצחק קצנלבויגן ור׳ אליעזר שרענצליס – פרנס ומנהיג בלבוב.

יט102 ר׳ אהרן ב"ר נתנאל לוריא

מגדולי רבני אשכנז: אב"ד היילברון, לאנדא ומדינת אלזאס. נזכר בתשובות מהר"ם מינץ והוא חותם שם "נאום זעיר שם אהרן בן מוהר"ר נתנאל לוריא ז"ל". מהר"י ברונא מזכירו כמי שהעמיד תלמידים רבים. בניו: ר׳ יוחנן ור׳ יחיאל.

כ103 ר׳ נתנאל ב"ר יחיאל לוריא

כא104 ר׳ יחיאל ב"ר שמשון לוריא

מילא את מקום אביו כרב בערפורט.

כב105 ר׳ שמשון לוריא מוורמייזא, חתן ר׳ שלמה שפירא

כיהן ברבנות ערפורט. חי בערך בשנות ק"ס לאלף החמישי (1400).

כג106 ר׳ שלמה ב"ר שמואל שפירא

הרביץ תורה בהיילברון ובלנדא, ונקרא ע"ש עיר מגורי אביו – אשפיירא. המהרש"ל מעיד עליו: "ומאבותיו לא פסקה תורה עד רש"י"[1]. מפורסמת בתו מרים, שהיתה משמיעה דברי-תורה וחידושי תורה לתלמידים מעבר לוילון[2]. יש הסוברים, שמרים נישאה לר׳ אהרן לוריא (ערך מס׳ 102) ולא לר׳ שמשון (ערך מס׳ 105), אולם אין זו דעת רוב החוקרים[3]. בנו: ר׳ פרץ מקושטנץ.

כד107 ר׳ שמואל חתן ר׳ מתתיהו טריווש

לפי מקור אחד יצא לגולה מצרפת לאיטליה בשנת קנ"ה (1395), ושם נפטר ט׳ באב קפ"ט (1429). היה דור אחד עשרה ברבנות.

1) בראש שו"ת המהרש"ל, דפוס פיורדא.
2) עדות נכדת המהרש"ל – נדפס מעבר לשער של שו"ת המהרש"ל, פיורדא תקכ"ח.
3) ראה יוסף כהן-צדק, "דור ישרים" ברדיטשוב 1898.

כה108 ר' מתתיהו ב"ר יוסף טריווש

רב הכולל בפאריס בשנים ק"ך (1360) - קמ"ה (1385). חי בזמן הריב"ש המכנה אותו: "איש האלקים חוטר מגזע חכמים ותורה ונצר משרשי ענוה וקדושה אבן בוחן פינת יקרת היא אבן הראשה מוהר"ר מתתיהו". לפי עדות בנו - ר' יוחנן - היה ר' מתתיהו בצרפת "אדון ומורשל" ו"בבואו בארץ אז לא היה בכל לשון הצרפתית מחמשה לששה למדנים בין רבנים והעם ואבא מרי נ"ע אזן וחקר ותיקן מדרשו לרבים ואסף תלמידים רבים חברים מקשיבים והרביץ תורה בדור הזה".

כו109 ר' יוסף ב"ר יוחנן טריווש

נולד בשנת ה"א ס"ה בערך (1305). הריב"ש מכנה אותו: "האדם הגדול פאר החכמים עטרת זקנים מופלא שבסנהדרין והחרש והמסגר הוא מוה"ר יוסף". אשתו היתה מפורסמת בלמדנותה, ור' שמשון בן צמח דוראן מביא בשמה דברי תורה בספר תשב"ץ שלו[1]

כז110 ר' יוחנן טריווש-אשכנזי

ר' יוחנן הוא מנכדיו של הריב"ן, חתנו של רש"י, שהיה, כידוע מפי המסורת, מצאציו של ר' יוחנן הסנדלר, דור רביעי לרבן גמליאל הזקן, נכדו של הלל הנשיא, מצאציו של דוד מלך ישראל. מרים בתו של רש"י, אמו של הריב"ן, היתה אף היא ידועה כלמדנית.

---

1) תשב"ץ, ח"ג סימן ע"ח, אמסטרדם תק"א.

ר׳ יחזקאל לנדא (ערך מס׳ 80) חתן ר׳ מאיר[1].

יו111 ר׳ מאיר מאפטא ב"ר בנימין וואלף

רב באפטא ובלובלין. הסכים על הספרים "ברית שלום" - בשנת תע"ג, "אהל יעקב" - בשנת תע"ג, "זרע בירך השלישי" - על מסכת ברכות בשנת תע"ד, על שו"ת "פנים מאירות" בשנת תע"ה, ועוד. נפטר ה׳ בחשון תפ"ג (1722). ר׳ מאיר היה חתנו של בעל טורי זהב (ראה ערך מס׳ 49), ובזוג שני חתן הרבי ר׳ השיל (ערך מס׳ 95), לוקח בתו העשה, שנולדה לאחר מות אביה ונקראה על שמו. בניו: ר׳ משה ור׳ ישכר-בער אב"ד לובמלא.

יא112 ר׳ בנימין וואלף ב"ר אברהם הילפרין[2]

פרנס ועד ארבע-ארצות. בירידי יערוסלאב משנת תנ"ג הוא בין המסכימים לספר "בית יעקב", וכן חתם על מסמכים בשנת תמ"ז. נפטר כ"ז בכסלו תס"ה (1705). בניו: ר׳ מאיר, ר׳ משה, ר׳ אברהם מאפטא, ר׳ פנחס. חתנו הוא ר׳ חיים ב"ר שמואל מלובלין.

יב113 ר׳ אברהם חתן המהר"ם מלובלין

בנו של ר׳ ליפמן הילפרין. מגדולי הדור, ובועד ארבע ארצות בירידי גראמניץ משנת תט"ו (1655) הוא חתום אחרי הגאון ר׳ שמואל-אליעזר ב"ר אפרים נפתלי מלודמיר.

יג114 ר׳ מאיר - המהר"ם מלובלין ב"ר גדליה

מגדולי חכמי התורה בדורו ובדורות אחריו. נולד בלובלין בשנת שי"ח (1558). תלמיד חותנו הגאון ר׳ יצחק שפירא. בעודנו בגיל צעיר, בשנת שמ"ב, נתמנה לראש ישיבה בלובלין. בשנת שמ"ז נבחר כרב וכראש-ישיבה בקראקא, ממנה עבר ללבוב, וגם בה עמד בראש ישיבה גדולה. בשל מחלוקת, נאלץ לעזוב את לבוב, ועבר לעיר הולדתו, לובלין - כרב וראש ישיבה - ובתפקיד זה כיהן עד ליום פטירתו באייר שע"ו (1616). בין תלמידיו הרבים: ר׳ ישעיה הורוויץ (השל"ה), ר׳ נתן שפירא בעל "מגלה עמוקות", ר׳ יהושע בעל "מגיני שלמה". נתפרסם כפוסק, ומכל קצווי הארץ פנו אליו בשאלות, ואף מאיטליה ותורכיה. תשובותיו נדפסו בשם "מנהיר עיני חכמים" ויניצאה שע"ח.

1) לפי הנוסח בספר "חסד לאברהם" היה בנו של ר׳ יחזקאל - ר׳ יוסף (ערך מס׳ 79) חתנו של ר׳ מאיר מלובלין.
2) לפי הנוסח שם, היה אביו של ר׳ בנימין וואלף שמו יצחק, והוא בן המהר"ם מלובלין.

ספרו הגדול, "מאיר עיני חכמים" – ויניציאה שע"ט, נחשב כספר יסודי לתלמוד, ונספח לאחר מכן לכל מהדורות התלמוד בשם "המהר"ם מלובלין". היה בעל אופי תקיף, ולא נשא פנים לאיש. התנגד לפסיקת ההלכה לפי השולחן הערוך, ודרש עיון במקורות התלמוד והפוסקים הראשונים. בניו מספרים על עזבונו הספרותי הגדול שלא נדפס: "מאור הגדול" – חידושים על ארבעה טורים, "מאור הקטן" על הספר "שערי דורא", "נר מצוה" – על ספר המצוות גדול, "תורה אור" – דרושים על התורה, "אור שבעת הימים" בהלכה. מן השבחים שחרתו על מצבתו: משיח ה', אבי ישראל ופרשיו, מאיר לארץ ולקדושיו... יחיד בדורו בכל עברים... הרביץ תורה והעמידה בהדורים... יסופר לדור אחריו, שקול כמשה ואהרן.

חותנו של המהר"ם מלובלין היה ר' יצחק הכהן שפירא ב"ר דוד, שהיה ר"מ בקרעמניץ ולאחר מכן רב בקראקא. המהר"ם התפאר מאוד בחותנו זה, ובתשובותיו הוא חותם "חתן המלך הגאון מהרי"ץ כ"ץ". נפטר י"ז באלול שמ"ב בקראקא, ועל מצבתו שם נאמר, שהיה "מעוטר בשלשה כתרים, בכתר של תורה, וביראת ה' טהורה, ובכתר של כהונה, ידו ולבו אמונה, ובכתר של מלכות, ממשלת להיות ולזכות".

יד115 ר' גדליה ב"ר אשר

מתלמידי ר' שכנא מלובלין. לעדות בנו עליו היה גדול בתורה.

טו116 ר' אשר מקראקא

רב ומקובל בסוף המאה השלישית לאלף הששי (ראשית המאה ה-16). אב בית דין וראש ישיבה בקראקא. חיבר ספר בקבלה הדן בסודות התפילה והברכות שהיה מונח לפני הרמ"א, המזכירו בספרו "תורת העולה"[1]. המהר"ם מלובלין, נכדו, כותב[2] שהספר היה שמו "עמק ברכה", ו"מרוב קדושתו לא הביאו לבית הדפוס, שלא יבואו להשתמש בו בני אדם שאינם כדאי לו". יש המשערים, שהוא ר' אשר בן הקדוש ר' יוסף, שחיבר פירוש על סדר הקינות לתשעה באב (קרקא שמ"ה), ועל היוצרות (קראקא שמ"ט.) נפטר בערך בשנת רצ"ב (1532).

1) ח"א פ"ד.
2) בתשובותיו, סימן ס"ג.

ר׳ צבי הירש מטשורטקוב (ערך מס׳ 91) חתן ר׳ מרדכי מלוצקא.

יא117 ר׳ מרדכי מלוצקא ב"ר צבי הירש

השתתף בועד ארבע ארצות, שהתקיים ביערוסלאב כ"ו באלול תנ"ט (1699). הסכים לספר "ברית שלום". נכדו, ר׳ פנחס הורוויץ בעל "הפלאה" מזכירו בהקדמה לספרו זה.

יא118 ר׳ צבי הירש ב"ר זכריה מענדל

נולד בקראקא, והיה תלמידם של גדולי דורו: ר׳ יואל סירקיש - הב"ח (ערך 50), ר׳ יהושע "מגיני שלמה" (ערך 123), ר׳ מנחם מנדל - "צמח צדק". נקרא גם בשם ר׳ הירש ר׳ מענדלש. מלבד גדולתו בתורה, היה גם עשיר גדול. ישב כדיין בבתי דין, ונתכבד לשבת בראש ועד הרבנים של ד׳ ארצות בירידים של לובלין ויערוסלאב. נתמנה כרב בלבוב "בתוך העיר", ולאחר מכן נבחר כרב בלובלין. הסכמותיו מופיעות לספרים "לקוטי שמואל" לר׳ שמואל פייבל ב"ץ ממגורשי וינה - ויניציאה תנ"ד, "לב אריה" - לר׳ אריה לייב בן יהושע השקי - ווילמרסדארף תל"ב, ולספרים רבים אחרים. נפטר י"ז בתשרי תנ"א (1690). בניו: ר׳ מרדכי ור׳ יהושע השל לבוב.

יב119 ר׳ זכריה מנדל ב"ר בנימין

היה נקרא בשם ר׳ מענדל קלויזנר. הוא אחיו של ר׳ לייב ה"גבוה" אב"ד קראקא, שהיה אביו של ר׳ זכריה מנדל בעל "באר היטב". במצבת בנו שבלובלין, מתכנה ר׳ זכריה מנדל בתאר "נשיא מירושלים", וכן נזכר הדבר בהקדמת הספר "זכריה משלם" - פפד"א תקל"ט[1]. לפי מקור אחד היה נקרא בפי בני הדור: זכריה הנביא. כאחיו היה מתושבי קראקא, והוא נזכר בפנקס הקהל של העיר.

בניו: ר׳ צבי הירש, ר׳ דוד טעביל מבריסק ור׳ אריה-לייב, שהיה נקרא ר׳ לייב פישל׳ס ע"ש חותנו ר׳ פישל מלבוב. ר׳ אריה לייב כיהן כרב בוינה, פרעמיסלא וקראקא.

אביו של ר׳ זכריה מנדל: (דור י"ג) ר׳ בנימין ביינוש היה פרנס ומנהיג בפוזנא. נזכר בשו"ת מהר"ם מלובלין. הוא היה חתן ר׳ נפתלי צבי-הירש (דור י"ד) בן ר׳ יצחק הדרשן מלבוב (דור ט"ו) בן ר׳ אברהם פרנס ומנהיג בלבוב (דור ט"ז) בן ר׳ נפתלי הירצקה (דור י"ז), ראש ישיבה בלבוב, שנפטר י"ז בניסן שמ"ב (1582). בן ר׳ מנחם (דור י"ח).

1) בעל "כלילת יופי" - קראקא תרמ"ח, מפקפק בהיותו "נשיא מירושלים" אולם הדברים הוכחו. (ראה שם, דף ע"ט ע"ב).

ר׳ יעקב באב"ד (ערך מס׳ 92) חתן ר׳ שמואל מרישא.

יו120 ר׳ שמואל מרישא ב"ר אברהם וחתן ר׳ יצחק מפוזנא

רב במזריטש, ומשנת תס"ב (1702) אב"ד רישא. בשנה זו ישב בועד הרבנים של ד׳ ארצות אשר התכנס ביערוסלאב, והסכים להדפסת "מגיני שלמה" – אמסטרדם תע"ד. בשנת תע"ט הסכים להדפסת הספר "ברכת יעקב" – לבוב תקמ"ו.

נפטר ער"ח טבת תע"ט (1719). על מצבתו חרות: פ"נ וספון איש חי רב פעלים מקבצאל אלצפן וסתרי ומשא, צדקת ה׳ עשה משפט עם ישראל, הרביץ תורה והעמיד תלמידים הרבה... ה"ה הרב... המאור הגדול זקן וישוב בישיבה של מעלה.

אביו של ר׳ שמואל – ר׳ אברהם היה "ראש ומנהיג" בקראקא (ראה ערך מס׳ 122).

יא121 ר׳ יצחק מפוזנא

תלמידו של ר׳ יונה תאומים מחבר "קקיון דיונה". ראב"ד בלוצק, וממנה עבר לוילנא ומשם, בסוף ימיו, עבר לפוזנא. ישב בראש ועד ארבע ארצות, ובשנת תמ"ג (1683) הסכים להדפסת "מגיני זהב", לישב השגות בעל "נקודות הכסף" על הט"ז. הסכמותיו מופיעות גם בספרים אחרים. עמד בראש ישיבה גדולה, ובין תלמידיו: ר׳ אברהם-אבא מגומבין, בעל "מגן אברהם" המזכירו בספרו (סימן א׳ ס"ק י׳). נפטר ט"ו בסיון תמ"ט (1689). לדעת בעל "שם הגדולים" היה ר׳ יצחק חברו של המקובל ר׳ משה זכות.

יא122 ר׳ אברהם ב"ר נתן, חתן ר׳ יהושע חריף

ממנהיגי הקהלה בקראקא. חתימתו מופיעה ראשונה בספר "באר עשק" – הכולל הצטדקויותיו של ר׳ דוד לידא במחלוקת נגדו. כן מופיעה הסכמתו עם מנהיגי ועד ד׳ ארצות ביריד יערוסלאב מי"ג תשרי תמ"ד (1684) על הדפסת הספר "עין יעקב" באמסטרדם.

ר׳ נתן מצויזמיר, אביו של ר׳ אברהם (דור י"ב), היה בן ר׳ שמואל (דור י"ג), בן ר׳ אברהם (דור י"ד).

ר׳ שמואל היה חתן ר׳ אליעזר ליפמן מווירמייזא (דור י"ד) בן ר׳ מאיר אשכנזי אב"ד דנהוזן (דור ט"ו) חתן ר׳ אברהם קאשי אב"ד לובלין, שלא זוהה בודאות. (דור ט"ז).

יב123 ר׳ יהושע חריף ב"ר יוסף מקרקא

נולד בוילנה. בנערותו הלך לפשעמישל ללמוד תורה מפי ר׳ שמואל ב"ר פיוויש מקראקא. לאחר מכן למד בישיבותיהם של המהר"ם מלובלין ור׳ יהושע פלק כ"ץ בעל

הסמ"ע. שימש ברבנותן של כמה ערים: טיקטין, הוראדנה - בשנת שצ"ד, פשמישל - שצ"ה, פרוור העיר לבוב - שצ"ט. סדר הרבנות שלו בערים השונות נתון במחלוקת[1] בתחילת שנת ת' (1640) נתקבל לראש ישיבה בקראקא, במקומו של ר' נתן שפירא בעל "מגלה עמוקות", ותקופת מעבר שימש כרב בקראקא (מת' עד ת"ד). בין התלמידים בישיבתו היו: ר' שבתי כהן (הש"ך), ר' גרשון אשכנזי בעל "עבודת הגרשוני", ר' מנחם מנדל אויערבך בעל "עטרת זקנים". עסק גם בקבלה והחליף מכתבים בקבלה עם קרובו המקובל ר' שמשון מאוסטרופולי. נפטר בשבת כ"ז באב ת"ח (1648), ולעדות תלמידו הש"ך, גרמו למותו המאורעות של שנת ת"ח. נערץ על גדולי התורה בדור המרבים לפנות אליו בדברי הוקרה. בתשובותיו הוא מגלה תקיפות רבה.

מחיבוריו הופיעו: "מגיני שלמה" - ישובם של דברי רש"י נגד השגותיהם של בעלי התוספות על מסכתות שבת, פסחים, ביצה, יבמות, כתובות, קידושין, בבא קמא וחולין - אמשטרדם תע"ה. שו"ת פני יהושע - שני חלקים (שם). מתשובותיו נדפסו: בתשובות "גאוני בתראי" - תקכ"ד, בית חדש (הישנות פפד"מ תנ"ז והחדשות קארץ תקמ"ה), "גבורת נשים" (דסוי תנ"ז) ועוד. נשארו ספרים גם בכתב יד. בעל "מגלה עמוקות" כותב עליו: "ויהי ה' את יהושע ושמעו הולך בכל הארץ. מבקיאותו יכול לגדור גדר ולפרוץ פרץ ומחריפותו יכול לטהר בק"ן טעמים את השרץ, יושב בשבת תחכמונים, חציו שנונים, מימיו נאמנים, מעין גנים, שפתותיו שושנים פלפולא חריפא בגריס ובמתיבתא, נר ישראל פאר הדור". במצבתו הוא מתואר: "מורינו ורבינו, מופת דורנו, גאון תפארתנו".

1) ראה ספר טיקטין, תל-אביב תשי"ט, ע' 65 ואילך.

ר׳ אליהו חסיד (ערך מס׳ 11) חתן ר׳ פתחיה.

יא124 ר׳ פתחיה מוילנא ב"ר משה

אביו מכנהו בצוואתו: "האלוף המרומם מוהר"ר פתחיה, וידעתי טוב לבו ויראת ה׳ אשר בקרבו".

יב125 ר׳ משה רבקש מוילנא ב"ר נפתלי הירש

נולד בוילנא. בשנת תט"ו (1655) בפרעות שנערכו בוילנא. ברח עם גדולי וילנא – הש"ך, בעל "שער אפרים" ור׳ אהרון שמואל קוידנובר. פרעות אלה, שבהן נספו עשרים וחמשה אלף איש תוארו בדרמטיות רבה ע"י ר׳ משה בהקדמתו לספרו "באר הגולה". לפי המתואר בספרו, ברח ר׳ משה למדינת זאמוט, סמוך לגבול הפרוסי, שם באה לו רעה נוספת, כתוצאה מפשיטת חיל השוודים. ר׳ משה עלה לספינה שהפליגה לאמסטרדם.

באמסטרדם נתקבל בכבוד רב ע"י רבני הקהלה הספרדית, ר׳ שאול הלוי מורטורה ור׳ יצחק אבוהב. באמסטרדם הדפיס את ספרו הגדול "באר הגולה" על שו"ע והוא ציון המקורות של פסקי הדינים ובאורים קצרים בישוב דברי הפוסקים הסותרים זה את זה. בסוף ימיו חזר לוילנא.

את כל נכסיו שהוא מתארם בצוואה הקדיש לצדקה. נפטר בוילנא ד׳ באלול תנ"א או תנ"ב (1691–1692). בצוואתו הוא מחלק את ספריו בין בניו הגאונים, וממנה נראה כי חיבר ספרים רבים. מענינים דבריו בספרו בקשר להטעיית גויים: "ואני כתבתי זאת לדורות, שראיתי רבים גדלו והעשירו מן טעות שהטעו את הגוי, ולא הצליחו, וירדו נכסיהם לטמיון, ולא הניחו אחריהם ברכה... ורבים אשר קדשו השם, והחזירו טעות הגוי בדבר חשוב, גדלו והעשירו, והניחו יתרם לעולליהם".

אביו של ר׳ משה רבקש היה ר׳ נפתלי הירש (דור י"ג), סופרה של קהלת פראג, תלמידו של בעל הסמ"ע, בן ר׳ פתחיה (דור י"ד), הסופר של קהלת פראג (נפטר כ"ה בשבט שנ"ט, 1599) בן החבר ר׳ יוסף ממגורשי וינה (דור ט"ו).

ר׳ יצחק באב"ד (ערך מס׳ 93) חתן ר׳ דוד כתבן.

יא126 ר׳ דוד כתבן, חתן ר׳ שבתי כהן (הש"ך)[1]

"מנהיג מדינה" בועד ארבע ארצות. בפנקס זאלקווא הוא נקרא: "האלוף המרומם, הראש והקציין, השר והנגיד, מנהיג המדינה". נפטר ה׳ באייר תנ"ח (1698). אשתו, הרבנית טויבה, נפטרה י׳ בניסן תנ"ח. אביו, ר׳ יצחק, היה מפראג.

יב127 ר׳ שבתי כהן (הש"ך) ב"ר מאיר

נולד בשנת שפ"ב (1622) באמסטיביו שבליטא. תלמידם של בעל "מניני שלמה" (ערך מס׳ 123), והרבי ר׳ השל (ערך מס׳ 95). נכדו של הרמ"א - ר׳ וואלף, לקחו לחתן, והוא ישב בוילנא, ולמד תורה. באותה עת צורף לבית דינו של ר׳ משה לימא בעל "חלקת מחוקק". בימי ת"ח ות"ט, סבל קשות מהרדיפות. הוא חיבר קינות לכ׳ סיון, ותיאר את סבלותיו ב"מגילת איפה". בשנת תט"ו היה בין הנמלטים ללובלין ומשם לפראג, דרזניץ, ומשם נתקבל כרב בהעלישוי, שם נפטר ר"ח אדר תכ"ג (1663), בהיותו פחות מבן ארבעים ושתים שנה.

בן 24 כבר הוציא את ספרו "שפתי כהן" על שו"ע יורה דעה, המצטיין בסגנונו הקל ובסידורו היפה והברור. באותה שנה הופיע גם "טורי זהב", ואז חיבר עליו הש"ך את השגותיו בשם "נקודות הכסף", אשר נדפס בפרנקפורט תל"ז. הט"ז ידע על השגות אלה, וחיבר להן תשובה ב"דף אחרון", שנדפס בסוף "טורי זהב". הש"ך השיג על תשובות אלה בקונטרס בשם "קונטרס אחרון". ספרו הגדול השני הוא "שפתי כהן" על שו"ע חושן משפט. ספר זה, בניגוד לקודמו, נדפס צמוד לשולחן ערוך, ועורר בגלל זה ספרות ופולמוס רב. הט"ז והש"ך על יורה דעה נדפסו צמודים לשו"ע בשם "אשלי רבבי" - בשנת תל"ד. על הש"ך נכתבו פירושים רבים שהמפורסמים בהם: "פרי מגדים", "חוות דעת", "קצות החושן".

יתר ספריו של הש"ך הם: "הארוך" - פירוש על טור יור"ד (ברלין תקכ"ז), "תקפו כהן" על דיני תפיסה שנכתב במשך חודש אחד, "גבורות אנשים" על סימן קנ"ד בשולחן ערוך. ספרו "מגילת איפה" ופיוטיו כבר נזכרו. גם הקדמותיו מלאות פיוט. מצוי גם מכתב של הש"ך לפילוסוף מאגיסטער וואלענטיני ווידריך, אתו עמד הש"ך בקשרים קבועים. על שם ספריו הוא קרוי בפי כל הש"ך.

1) שמו לא ידוע לביוגרף של הש"ך - ראה חיים דובעריש פרידברג, כתר כהונה, ע׳ 27 ובעקבותיו: יעקב גליס, הש"ך ומשפחת רפפורט, ירושלים תשי"ח, ע׳ פ"ז: "נישאה לאיש נגיד מזאלקווא (שמו לא ידוע). עיין: שלמה באבער, קריה נשגבה, קראקא תרס"ג, ע׳ 21.

יג128 ר׳ מאיר הכהן ב"ר משה

אב"ד אמסטיביו ואח"כ במוהילוב. עמד במו"מ של הלכה עם גדולי דורו, שכתבו אליו בתארי כבוד רבים. עשר מתשובותיו נדפסו לאחר מותו בספר "גבורות אנשים". בעל "מגיני שלמה" (ערך מס׳ 123) כותב עליו "מלא דעת ומזימה. לא נעלם ממנו מאומה". בסוף ימיו עבר לדובנא, ושם נפטר ג׳ בכסלו ת"ג (1642).

יד129 ר׳ משה כץ

דיין בפרנקפורט, וממנה נתקבל לאב"ד בדנהוזן, ליד אנסבך שבבווריה.

ר' בצלאל כ"ץ (ערך מס' 20) חתן ר' יואל היילפרין.

יב130 ר' יואל היילפרין ב"ר יצחק אייזיק

רב בעיר לויצק, וממנה נתקבל בשנת תנ"א כרב בפינסק. לאחר שר' נפתלי כץ, בעל "סמיכת חכמים", עזב את אוסטרהא, נתקבל בשנת תנ"ב כרב באוסטרהא. בשבתו באוסטרהא, שימש כראש הועד של ארבע ארצות. בועד ארבע ארצות משנת תנ"ב, שהתקיים ביערוסלב, הסכים להדפסת הספר שו"ת בית יעקב. בשנת תע"ג (1713) נבחר כרב העיר לבוב, ובהסכמתו משנה זו הוא חותם "החונה בק"ק אוסטרהא ומצודתו פרוסה בק"ק לבוב והגליל". הוא לא הספיק להגיע ללבוב, כי נפטר ד' בתשרי תע"ד (1713). היה מפורסם גם בצדקותו ובקדושתו, ובאוסטרהא היו מספרים אודותיו ספורי פלאים.

הסכמותיו מופיעות לספרים "ברית שלום", "חלוק דרבנן" על הגדה של פסח - אמסטרדם תנ"ה, ענף עץ אבות משנת תנ"ט (אופיבך תע"ט), "דרך חיים", שולחן ערוך לעוברי דרכים (זולצבך תס"א), "כבוד חכמים" באור אגדות ירושלמי (המבורג תס"ג). חתימותיו מופיעות במסמכים רבים של ועד ארבע ארצות. היה חתן ר' יחזקיהו יהושע פייבל תאומים אב"ד צילץ ופרעמישלא ואחרי פטירת אשתו נשא את הרבנית עלקה בת ר' יעקב יוסף אב"ד ניקלשבורג.

יג131 ר' יצחק אייזיק ב"ר אליעזר היילפרין

אב"ד טיקטין. בפנקס הקהלה מופיע שמו בשנים תכ"ז-תמ"א (1667-1681). הסכים לספרו של ר' יחיאל מיכל ב"ר אריה לייב: "שערי שמים". בשנת תל"ד הסכים לספר "מגדל דוד" של ר' דוד לידא. כן נזכר בכמה מקורות של בני דורו.

השתתף בועד ארבע ארצות שהתקיים בפינטשוב בשנת תל"ג (1673).

ר' יצחק אייזיק נשא את ביילה בתו של ר' מרדכי, בנו של ר' דוד הלוי בעל "טורי זהב" (ערך מס' 49). לפי מסורתו של ר' עקיבה עליאש היה ר' יצחק אייזיק חתנו של ר' הירץ מסטאנוב וזאת לפי עדות בעל הספר "גדולת שאול" - אבל מסורת זו הופרכה.

ר' מרדכי בנו של בעל הט"ז נהרג על קידוש השם.

מלבד בנו ר' יואל היה לו עוד בן ובת. ר' אליעזר ליפמן אב"ד טארניגראד שהיה חתן ר' יעקב שור אב"ד ברייסק. בתו היתה אשת ר' יעקב ב"ר שמואל אב"ד צויזמיר.

יד132 ר׳ אליעזר ליפמן ב"ר אברהם ב"ר משה היילפרין

רב בטיקטין. פרטי חייו ותולדותיו לוטים בערפל רב. יש מייחסים אותו בטעות כחתן המהרש"ל. בעל "שם הגדולים החדש" קורא לו גבאי מלובלין.

גם ההשערה בדבר אביו, ר׳ אברהם היילפרין, אב"ד לבוב, מחבר "אהבת ציון", אינה ברורה. ר׳ אברהם כיהן כרבה של לבוב, ונפטר י"ב בטבת ת"ט (1649). מסורת אחרת אומרת שר׳ אברהם היה אחיו של ר׳ אליעזר ליפמן. לפי מסורתו של ר׳ עקיבה עליאש היה ר׳ אליעזר חתן ר׳ נפתלי הירש שור, אולם לפי מסורת נאמנה יותר היה חתן ר׳ נטע כהנא, אב"ד אוסטרהא. בנו, ר׳ כתריאל היילפרין, הוא סבו של ר׳ יחיאל היילפרין בעל "סדר הדורות".

טז133 ר׳ משה ב"ר זבולון-אליעזר היילפרין מבריסק דליטא

תלמידו של המהרש"ל. מחבר: "זכרון משה" (לובלין שע"א). על השער כתוב: זה ספר זכרון משה אשר איזן ותיקן ועשה האלוף הגאון החסיד... בארץ הקדושה, על התורה". נפטר בשנת שס"ג (1603).

יז134 ר׳ זבולון אליעזר היילפרין

אבי משפחת היילפרין, שבא מאשכנז לפולין. אין לנו פרטים עליו, מלבד עדות בנו: "ולפי שראיתי אני הקטן משה בן לאדוני אבי איש מהימן זהיר לעשר כבוד רבי זבולון-אליעזר היילפרין זלה"ה בימי ילדותי מא"א זלה"ה שהיה זהיר במצוות מעשר" (זכרון משה פר׳ ויצא).

ר׳ יחזקאל סג"ל לנדא (ערך מס׳ 82) חתן ר׳ יצחק מקראקא.

יב135 ר׳ יצחק חריף מקראקא ב"ר זאב וואלף

מפורסם בחריפותו ומכאן כינויו. נתכנה גם בתאר "שפיץ-קופף". כיהן כרב באפטא, ובשנת תל"ד (1674) הסכים בה לספר "מגדל דוד" - אמסטרדם ת"ם. בשנת תל"ז (1677) נבחר כרבה של קראקא. השתתף בכמה ישיבות של ועד ארבע ארצות, והסכים בהן על הספרים "ארבעה חרשים", "ברכת שמואל", "אמונת שמואל".
בט"ו תשרי תמ"ג (1683) עוד הסכים לספר "שבתא דרגלא" - פיורדא תנ"ג, וימים אחדים לאחר מכן, בהושענא-רבה תמ"ג, נסתלק. בין תלמידיו - ר׳ אברהם ברודא, רבה של פרנקפורט. מצבתו תעיד, כי חמשים שנה עמד בראש ישיבה ו"עמו נסתמו מעינות התורה".

יג136 ר׳ זאב וואלף ב"ר דוד

הפרנס של קהילת קראטשין.

יד137 ר׳ דוד, רבה של פוזנא

ר׳ שבתי הכהן (ערך מס׳ 127) חתן ר׳ בנימין וואלף.

יג138 ר׳ בנימין וואלף ב"ר יצחק

ראש ומנהיג בוילנא. האריך ימים אחרי פטירת חתנו - הש"ך, וסייע ביד חתן-חתנו להדפיס את הש"ך על שו"ע חושן-משפט. הוא מתואר כ"זקן ונשוא פנים, ראש וקצין בין קצינים, על גפי מרומים היה משכנו, עושר כבוד ותורה וגדולה בימינו, הון ועושר בביתו".

יד139 ר׳ יצחק, חתן ר׳ בונים (בונימ׳ס)

אביו, ר׳ יוסף, היה מלובלין. נקרא ע"ש חותנו שהיה חתנו של הרמ"א.

טו140 ר׳ בונים מייזלש חתן הרמ"א

נפטר בקראקא ט׳ באדר שפ"ד (1624). אשתו, הרבנית דרעזיל, נפטרה בהיותה בת ארבעים, ר"ח טבת שס"ב (1602). אביו, ר׳ אברהם מייזלש, נפטר ז׳ בחשון ש"ס (1599). עליו הועד "אשר לו שם בביתו בהרבצת תורה ברבים".

טז141 ר׳ משה בן ישראל איסר (איסרליש) - הרמ"א

נולד בקראקא, בערך בשנים רפ"ה-ר"ץ (1525-1530). תלמידו של ר׳ שלום שכנא מלובלין, שהשיא לו את בתו. זכה לתורה וגדולה ויכול היה להתמסר ללמוד תורה מתוך רווחה. עד מהרה יצא שמו בעולם, ומכל הארצות פנו אליו בשאלות, ובתוכן בוהמיה, אשכנז, ואיטליה. הרמ"א היה גם גדול בקבלה וכתב בעצמו ספר תורה. הוא הקים ישיבה גדולה, שהחזיקה מכספו, והיה חבר בית הדין בקראקא, ומשנת שי"ג עמד בראש בית הדין. הרמ"א הוא האישיות הספרותית הראשונה של יהודי פולין, והושווה לרמב"ם - באישיותו הדגולה, שכן כרמב"ם היה הרמ"א איש האשכולות ורב הענפים, ולא בכדי כתבו על מצבתו "ממשה עד משה לא קם כמשה".

רמ"א היה ממתנגדיו וממעריציו כאחד של ר׳ יוסף קארו. כשם שר"י קארו חיבר את "בית יוסף" לטור, כך חיבר הרמ"א את "דרכי משה" שלו על הטור. משנתפרסם "שולחן ערוך" של ר׳ יוסף קארו, הכיר הרמ"א בחשיבותו, והסתפק בתוספת הערות לטקסט, שאותם כינו בשם "המפה" לשולחן ערוך. הערותיו מתבססות על הלכות גדולי ההוראה האשכנזיים, בניגוד לשו"ע המסתמך בעיקר על הרי"ף והרמב"ם הספרדיים. חיבור זה הוא שהקנה לו שם עולם בהלכה היהודית, ועליו נאמר ו"כל ישראל יוצאין ביד רמ"א".

הגיונותיו הפילוסופיים של הרמ"א הובעו בספרו "תורת העולה" – פראג ש"ל. חידושו הגדול של הרמ"א הוא הצירוף שבין הקבלה והפילוסופיה. הרמ"א האמין בקדמות הקבלה ואף כתב כמה ספרים בתחומה. הרמ"א התעניין גם במדעים שונים, בתכונה ובדברי הימים, כן חיבר הגהות לספר יוחסין. על הרמ"א נתחברו אגדות עממיות רבות. הוא נפטר בל"ג בעומר של"ב (1572), ועד לשואה נהגו רבים לעלות לקברו בקראקא ביום פטירתו.

ספריו האחרים של הרמ"א הם: "תורת חטאת" – דינים באיסור והיתר ע"פ הספר "שערי דורא" (קראקא ש"ל). "שאלות ותשובות" – קל"ב סימנים – קראקא ת', ובמהדורה מדעית חשובה – ירושלים תשל"א. "מחיר יין" – פירוש פילוסופי דרשני על מגילת אסתר – קרימונה שי"ט. כמה מכתביו נשארו בכתב יד. ספריו שנדפסו הופיעו במהדורות רבות.

יז142 ר' ישראל איסרל ב"ר יוסף

פרנס ומנהיג בקראקא. בפנקס חברה קדישא הוא נקרא "הגאון והחבר". לכבודו חיבר הרמ"א את ספריו "מחיר היין" ו"תורת העולה". בשנת שי"ג בנה בית כנסת בקרקא. נפטר י"ג באדר ראשון שכ"ח (1568). אשתו מלכה בת אליעזר נפטרה בשנת שי"ג.

יח143 ר' יוסף

פרנס ומנהיג בקרקא. אשתו – גיטעלע, בת ר' משה אורבך, נפטרה כ"ז בסיון שי"ב.

ר׳ נפתלי כץ (ערך מס׳ 21) חתן ר׳ שמואל ז"ק (זרע קדושים).

יג144 ר׳ שמואל ז"ק מאוסטרהא ב"ר מאיר

הרב הראשון של אוסטרהא, לאחר פרעות ת"ח ות"ט, שבהן נהרסה העיר כמעט לחלוטין. בהנהגתו התפתחה העיר מחדש במהירות עצומה. "עד היום - כותב ר׳ מנחם מנדל ביבער, סופרה של אוסטרהא היהודית - בחרדת קודש יזכירו שמו לתהלה ויתברכו בו כל יודעי שמו". חתן ר׳ חיים אב"ד קרעמניץ (ב"ר שמואל ב"ר העלמאן) דודו של המהר"ל מפראג. היה, כנראה, בעל נכסים, כי הוא בנה מכספו את הקלויז, שבו היתה בעבר הישיבה של בעל הט"ז. מאז נקראה הישיבה על שמו. בצוואתו ציוה, שרק מצאצאיו יכהנו בראש ישיבה זו. היה אחד מראשי מדינת וואהלין בועד ארבע ארצות, והסכים בכנוסים אלה על תנ"ך עטיאש-אמסטרדם תל"ז, אדרת אליהו - לובלין תל"ח. נפטר י׳ בניסן תמ"ז (1687).

בניו הם: ר׳ יצחק אייזיק אב"ד פרעמישלא, ר׳ מאיר, ר׳ נפתלי הרץ. חתניו הם: ר׳ משה מאיר הכהן רפפורט מלבוב, ר׳ נפתלי כ"ץ, ועוד. על מצבתו נאמר: "פה איש נטמן, ריחו כריח אפרסמון, הוא הגאון הגדול, ברצינא קדישא, החזיר התורה על אכסנאי, והאיר עיני כל ישראל בפלפולו, ובנה בכספו הקלויז להחיות עם רב, תלמיד עם צורב...".

יד145 ר׳ מאיר ז"ק מלבוב ב"ר אברהם

לפי מסורת אחת נקרא ז"ק - זרע קדושים - על כי אחי אביו, ר׳ מרדכי, נהרג על קידוש השם בלובלין י׳ באב שצ"ו, אולם מסורת אחרת מייחסת את המשפחה לרבנו אשר-הרא"ש[1], ועל שמו נקראת המשפחה בשם זרע קדושים. כיהן כאב"ד ור"מ "בתוך העיר" לבוב, בזמן שר׳ יוסף ב"ר אליקים געץ, שמשפחת עליאש מתייחסת גם אליו, היה רב "מחוץ לעיר". כידוע, הישוב בלבוב היה מחולק "בתוך העיר" ו"מחוץ לעיר" ולכל חלק של הישוב היה רב משלו. תשובותיו נמצאות בשו"ת "איתן האזרחי" לר׳ אברהם שרענציל, ובספרי בני דורו. הסכים על הספרים "נחלת יעקב" אמסטרדם תי"ב, "אהבת השם" לובלין ת"ה, "מגיד מישרים".

בניו היו: ר׳ אברהם ז"ק, ר׳ שמואל שמלקי ז"ק, ר׳ מרדכי, ר׳ יהושע אהרון, ר׳ שמחה בונים, ר׳ משה ור׳ אברהם שנולד אחרי מות אחיו הבכור ונקרא על שמו. בתו של ר׳ מאיר היתה אשת ר׳ מאיר גינצבורג, אב"ד דמדינת רייסן. ר׳ מאיר ז"ק נפטר כ׳ בכסלו תי"ד (1654).

---

1) צונץ: געזאמלטע שריפטען, ח"ג, ע׳ 285.

במצבתו נחרת בין השאר: "נפלה ממנו נזר ועטרה, שר הבירה, תמאיר באספקלריא תמאירה, אשר הרביץ תורה בישראל, והעמיד תלמידים הרבה והדריכם בדרכי אל, איש חי רב פעלים מקבציאל, ראש גולת אריאל, מורינו ורבינו ע"ה פ"ה (עמוד הימיני פאר הדור) פאר ישראל, הוא הרב דפה ק"ק לבוב, עיר ואם בישראל, תמופלג בחכמה ובחסידות, אליו היה נגלה כל רז וסודות, כדניאל איש תמודות...". אביו ר' אברהם היה תלמידו של תמהרש"ל (דור ט"ו). חותנו - ר' מנחם מנדל שמלקיס (דור ט"ו) ב"ר ישעיהו שמלקיס (דור ט"ז).

ר' יהושע השל מקראקא (ערך מס' 95) בן ר' יעקב מלובלין.

יג146 ר' יעקב מלובלין בן ר' אפרים נפתלי

כיהן כאב"ד ור"מ בבריסק. ישיבתו היתה הגדולה שבדורו. מאות תלמידים למדו בה. גם כשעבר מבריסק ללובלין, עברה אתו הישיבה, ובנו ר' השל עמד בראשה. בלובלין עמד במו"מ של הלכה עם גדולי הדור, ושתים מתשובותיו אל ר' יואל סירקיש בעל הב"ח נדפסו ב"שו"ת גאוני בתראי". הסכמותיו נדפסו בכמה ספרים. כמה משמועותיו מופיעים בספרי בני דורו. נפטר ט"ז בכסלו ת"ד (1643). על מצבתו נאמר: "איש קדוש ונורא, הרביץ בישראל תורה, אלמלא נשתכחה מהדרה, והחזיר ליושנה עטרה"[1].

יד147 ר' אפרים נפתלי ב"ר יוסף (יונה)

אב"ד לודמיר ומרביץ תורה בבריסק. נפטר בלודמיר כ"ה בתמוז שפ"ב (1622). כיהן כרב גם בקונסטנטין ישן ובלובלין. על מצבתו חרות: "פה נטמן צנצנת המן, רועה נאמן, פרנס הדור, פרי עץ הדר, התקין עצמו בפרוזדור, צבי ישראל והדרו, לא נמצא חכם ונבון כמוהו בדורו, גם במעלות ומידות היה פארו... בתורה ומצוות נכסף, מלוא חופנים מהם אסף...". חתן ר' יעקב ב"ר משה הלוי, חתנו של המהר"ם מפאדובה (ערך מס' 99), ולפי נוסח אחר חתן ר' נפתלי הירש שור.

טו148 ר' יוסף (יונה) ב"ר קלונימוס קלמן

חתן ר' נפתלי הירש שור אב"ד לובלין ובריסק.

טז149 ר' קלונימוס קלמן ב"ר יונה

גדול בתורה ובקבלה. חתן ר' יונה וייל אב"ד באמברג. חברו של ר' מנחם ב"ר יצחק שנקרא ר' מנדל ר' אביגדרוס מקראקא.

יז150 ר' יונה מאוסטרהא ב"ר קלונימוס קלמן

גדול בתורה, והיה בר-מחלוקתו של ר' שכנא מלובלין (ערך מס' 156). נחשב מאד בדורו, במיוחד העריצו ר' קלונימוס ירושלמי חותנו של המהרש"ל. הוא נזכר כאב"ד אוסטרהא ומדינת רוסיה הקטנה, אולם אין הענין ברור. נפטר בשנת ש"י (1550).

1) מי היה חותנו של ר' יעקב מלובלין? ר"י לוינשטין במכתבו הראשון אל ש"נ ניסנבוים שנתפרסם בספר "לקורות היהודים בלובלין", לובלין תר"פ, ע' 130, שואל שאלה זו. אולם במכתבו השלישי - ע' 133 - הוא קובע בשם כתב יחוס שחותנו היה ר' שמואל ויטקיש. לעומתו י"ט אייזנשטאט, דעת קדושים, פטרבורג תרנ"ז, ע' 90 קובע שהחותן היה ר' מאיר ואהל בן השר שאול ואהל והוא לקח את בתו דבורה, אולם לדעת "גדולת שאול", וארשא תרפ"ה, ע' ע"ד, היתה דבורה זו אשת ר' נחום אב"ד סלוצק בן ר' נטע אב"ד הילדסהיים וכך נאמר גם במקורות אחרים.

יח151 ר׳ קלונימוס קלמן ב"ר יונה

יט152 ר׳ יונה בעל "איסור והיתר"

הובא בפסקי ר׳ ישראל איסרליין והוא קורא לו "מחותני". יש מייחסים לו את החיבור "איסור והיתר הארוך", אולם אין הדברים ברורים. בכלל, השתלשלות יחס זו בלתי ברורה, אם כי מקובלת.

ר' יצחק כ"ץ (ערך מס' 22) חתן ר' מנחם מנדל מרגליות.

יד153 ר' מנחם מנדל מרגליות חתן ר' משה חריף

ר' מנחם מנדל היה, לפי המקובל, נצר למשפחת שטנגן מגולי ספרד[1]. הוא כיהן ברבנותה של פרעמישלא. בשנת ת"ח ברח לקראקא. היה בזווג ראשון חתן ר' מרדכי מרגליות, שהיה מועד ד' ארצות בשנת שנ"ו, בן ר' שמואל מרגליות רבה של פוזנא. אביו היה ר' יואל פייוויש שטנגן (דור ט"ו). רמ"מ נפטר באסרו חג של פסח תי"ב (1652). על שם חותנו, נקראו כל בניו בשם מרגליות, ומהם יצאה שושלת גדולה של רבנים. אשתו השניה היתה בת ר' משה חריף מקרעמניץ. מזווגו זה נולדה אשת ר' יצחק כ"ץ.

טו154 ר' משה חריף מקרעמניץ ולבוב ב"ר ישראל[2]

רבה של לבוב בשנת שס"ב (1602). חתנו ר' שבתי הלוי, בנו של השל"ה, מכנה אותו: "האשל הגדול, שר וגדול בישראל, הגאון המופלג משה חריף ז"ל החונה על צבא פה ק"ק פוזנא ואב"ד מדינת פולין גדול". בניו: ר' ישראל חריף אביו של ר' משה חריף אב"ד לבוב. חתניו הם, כאמור, ר' מנחם מנדל ור' שבתי בן השל"ה. ר' משה היה חתן ר' יהודה - ר"מ בלובלין (דור ט"ז). נפטר י"ד באלול שנ"א (1591), שהיה בנו של ר' שלמה (דור י"ג) ב"ר לייבצעס (דור י"ח) אב"ד לובלין ור"מ בקראקא ובפוזנא, ובין תלמידיו: השל"ה, הב"ח, בעל "משאת בנימין". ר' משה נפטר בלובלין בשנת שנ"א (1591).

טז155 ר' ישראל ב"ר שלום שכנא

ממלא מקום אביו כראש ישיבה בלובלין, בזמן היות המהרש"ל רב העיר. גם בישיבתו למדו רבים. נזכר בתשובות הרמ"א סימנים כ"ד-כ"ה. נפטר בר"ח כסלו שנ"ט (1599). בניו: ר' משה חריף ורבקה אשת ר' נפתלי הירש שור, אב"ד בעלזאס, ואח"כ בבריסק.

יז156 ר' שלום שכנא מלובלין

מגדולי חכמי התלמוד בפולין. תלמידו הגדול של ר' יעקב פולק שהיה מחדש שיטת הפלפול התלמודי ואבי כל תופש תורה בפולין. ר' שלום שכנא נבחר כרב בלובלין,

1) יוסף כהן-צדק: "שם ושארית", קראקא תרנ"ה, ע' 19.

2) האם היה ר' משה חריף ב"ר ישראל, הנזכר ע"י שבתי הלוי, רבם של קרעמניץ ולבוב? הדבר מוטל בספק רב. הדבר נזכר ע"י רוב ההסטוריונים, אולם לא מצינו שם כזה לא בין רבני קרעמניץ ולא בין רבני לבוב, שכן ר' משה חריף מלבוב היה בן ר' שלמה סג"ל. גם ענין היות ר' משה חריף בן ר' ישראל בנו של ר' שכנא - אינו עובדא היסטורית מוכחת. משפחת עליאש מתייחסת לר' ישראל בנו של ר' שכנא, גם ע"י ר' נפתלי הירש שור (ערך מס' 172), חתנו של ר' ישראל.

ועמד בה בראש ישיבה גדולה, שאליה נהרו תלמידים מכל פולין, וגם מחוצה לה. בין תלמידיו אלה היה גם ר׳ משה איסרליש (הרמ"א) אשר נשא את בת רבו שמתה עליו בנעוריה. הרמ"א כותב על רבו זה: "הוא גולת הכותרת, עטרת תפארת, נחלת הנשארת, נר ישראל ואורו יזהיר כאור השמים".

בני דורו אחריו מעידים שכל תלמידי החכמים בדורם הם תלמידיו. ר׳ שלום שכנא לא פרסם ספרים, אולם תורתו חיה בלב תלמידיו ותלמידי תלמידיו, וממנו תורה לכל פולין. בנו ר׳ ישראל מעיד, שאביו לא חיבר ספרים, משום שאין רצונו שיסמכו ישראל על הוראותיו. שיטת הלימוד של ר׳ שלום שכנא, בדרכו של ר׳ יעקב פולק, נתחבבה על בני פולין דורות רבים. תמהרש"ל מתמרמר, שאין התלמידים מקבלים את שיטתו בתלמוד בהסתמכם "על גבורת הזקן" – ר׳ שלום שכנא. ר׳ שלום שכנא נפטר בר"ח כסלו שי"ט (1558).

מענינים הם הדברים שנרשמו על מצבתו: "איש אלקים קדוש ונורא, יותר מכל אשר היה לפניו בדרי אתרא, והחזיר עטרה ליושנה, והעמיד תלמידים הרבה, עד שכל דיינא ארעא, מפיו חיים ושותים בתדירא... מופת הדור והדרו, ראש גולת אריאל, מאורן ורבן אב ב"ד ישראל, גאון הגאונים".

ר׳ שמואל שמלקא ז"ק (ערך מס׳ 144) חתן ר׳ חיים צבי מקרמניץ.

יד157 ר׳ חיים צבי מקרמניץ ב"ר שמואל

מגדולי רבני דורו, ולעדות אחיו – ר׳ אליעזר, השאיר אחריו חידושים על כל הש"ס וכן תשובות. נפטר בשנת ת"ט (1649).

טו158 ר׳ שמואל איש צבי מורמייזה ב"ר צבי

נתכנה בשם ר׳ שמואל איש-צבי החסיד על פרישותו וקדושתו היתירה. בסוף ימיו עלה לא"י.

טז159 ר׳ צבי הלמן מורמייזא חתן ר׳ אליעזר

ר׳ צבי הוא דודו של המהר"ל מפראג. למד בישיבות פולין, ובשובו נבחר לרב באחת מערי גרמניה. נפטר שבע-ימים בשנת שי"ג, (1553). אביו – הוא ר׳ חיים מורמייזא.

יז160 ר׳ אליעזר טרויש מפרנקפורט ב"ר נפתלי הירץ

נולד בשנת רנ"ד (1494). למד בישיבות בגרמניה ובאיטליה. בשנת רצ"א (1531) נבחר כראש ישיבה בקראקא. בשנת ש"ד (1544) נבחר כרב בפרנקפורט-דמיין. נחשב בין גדולי הדור, והרמ"א מכנהו: "הרב המופלא אב"ד מורנקפורט". מתורתו לא נשתמר דבר. ידידו ובן דורו של המהר"ם מפאדובה.

יח161 ר׳ נפתלי הירץ ב"ר אליעזר

מן המקובלים הראשונים בגרמניה. ישב כל ימיו בתענית, כשהוא מעוטר בטלית ותפילין. לא נשא כל משרה רשמית.

יט162 ר׳ אליעזר טריווש

מגדולי רבני גרמניה. אב"ד בקהילת שלעטשטאט. עמד במו"מ של הלכה עם המהר"ם מינץ, והוא חותם: "אליעזר בן הח׳ ר׳ שמואל איש חיל". נזכר בתשובות בני דורו, אולם לא נותר דבר מעזבונו התורני. נפטר אחרי שנת ר"ע (1510).

ר' יצחק כ"ץ (ערך מס' 24) חתן המהר"ל.

טז163 ר' יהודה ליווא מפראג ב"ר בצלאל (המהר"ל)

מגדולי חכמי ישראל במאה הרביעית לאלף השישי. גדול בתורה, מקובל, בקי בחכמות, ראש הישיבה ומנהיג. נולד כנראה בפוזנא. על שנת הולדתו חלוקות הדעות. יש מקדימים לרע"ב (1512), ויש מאחרים לרפ"ו (1526). יש הקובעים שנולד בוורמס. חתן ר' שמואל ב"ר יעקב מפראג, לוקח בתו פעריל. בשנת שי"ג (1553) נתקבל כרב בניקלשבורג ובמעהרין כולה. בשנת של"ג (1573) עבר לפראג, והקים בה בית מדרש גדול לתורה. בין תלמידיו היה בעל "תוספות יום טוב". בשנת שמ"ד (1584) נתקבל כרב בפוזנא. בשנת שמ"ח (1588) חזר לפראג, בה נפגש עם המלך רודולף לשיחה ידידותית בשנת שנ"ב (1592). הוא שב לפוזנא, כי נבחר בה לרב ראשי של פוזנא והמדינה כולה.

בשנת שנ"ח (1598) חזר לפראג כרב ראשי, ובה ישב עד לפטירתו בשנת שס"ט.

רבה וענפה היא יצירתו של המהר"ל:

"גור אריה" - ביאור על רש"י על התורה - פראג של"ח.

"גבורות ה'" - על יציאת מצרים והגדה של פסח - קראקא שמ"ב.

"דרך חיים" - על אבות, קראקא שמ"ט.

"תפארת ישראל" - על מעלת התורה והמצוות - פראג שנ"ג.

"נתיבות עולם" - בעניני יראה ומוסר - פראג שנ"ו.

"באר הגולה" - באור על מאמרי חז"ל - פראג שנ"ח.

"נצח ישראל" - על הגלות והגאולה וביאת המשיח - פראג שנ"ט.

"אור חדש" - על מגילת אסתר, ובסופו "נר מצוה" - על ענין חנוכה - פראג ש"ס.

כן נדפסו דרשותיו פראג שמ"ד, ודרשתו משנת שנ"ב בפוזנא - פראג שנ"ג, ופירושי אגדות הש"ס.

בחיבוריו מתגלה המהר"ל בחדירה מעמיקה לנבכי סודות היצירה. המהר"ל יונק מתחום הקבלה. ספרי המהר"ל השפיעו הרבה על תנועת החסידות ובדורנו על הרב קוק זצ"ל, ועל התפתחות מחשבת היהדות. ספריו ההלכתיים נדפסו רק לאחר מותו. חידושיו על יור"ד-פיורדא תקל"ה, גור אריה על מסכתות שבת, עירובין ופסחים - לבוב תרכ"ג ועוד.

המהר"ל הצטיין גם כמנהיג. ייסד חברות, והתקין תיקונים נחוצים בקהלות, שבהן שימש ברבנות. דאג לחינוך הילדים וקבע סדרים ותקנות חינוכיות. נתייסדו חברות ללמוד משניות, והוקמו ישיבות חשובות. באגדת העם מופיע המהר"ל כמושיע וכמגן

לעדתו בכל עת צרה וצוקה. ביחוד נתפרסם בגולם שיצר, ושנתן בו רוח חיים על-ידי שמות קדושים ששם בפיו. עד היום, לפי האגדה, מונח הגולם בעלית בית הכנסת העתיק בפראג. אגדה זו העשירה את הספרות העברית, ועוררה את היצירה הספרותית היהודית. פרסומו של המהר"ל גדול גם בין תושבי פראג, ובשנת 1917 הועמדה אנדרטה של המהר"ל בבית המועצה של עירית פראג. המהר"ל נפטר י"ח באלול שס"ט (1609). אשתו נפטרה שנה לאחריו, ועל קבורתם הוקמה מצבה מפוארת.

יז164 ר' בצלאל ב"ר חיים

בניו הם: המהר"ל, ר' שמשון אב"ד קרעמניץ, ר' חיים אב"ד פרידבורג ור' סיני אב"ד ניקלשבורג.

יח165 ר' חיים ב"ר בצלאל (?) ב"ר יהודה ליווא

היה גר בוורמייזה. בניו: ר' בצלאל, ר' העלמן ור' יעקב מורמייזה.

כ166 ר' יהודה ליוואי הזקן

מגדולי התורה שבדור. נפטר י"ט בחשון ר' (1440). על מצבתו חרות: "מוהר"ר יהודה ליוואי הזקן. וזאת ליהודה לתורה ולתעודה, חכם הרזים, עוקר הרים וארזים, בקי בש"ס התלמוד, ולא נמצא כמותו בכל העולם בחריפות בקיאות ובזכרון, והוא מגזע הגאונים המיוחסים לאדוננו דוד בן ישי ונתבקש בישיבה של מעלה שנת חמשת אלפים ומאתיים ליצירה." קיימת גם מסורת המייחסת את ר' יהודה ליוואי אל רב האי גאון, ויש מקורות חסידיים היודעים אפילו את השמות עד לרב האי, אלא שאין לרשימה זו ערך.

ר׳ יוסף יונה ב"ר קלונימוס (ערך מס׳ 148) חתן ר׳ נפתלי הירש שור.

טז167 ר׳ נפתלי הירש ב"ר משה אפרים זלמן שור

תלמיד הרמ"א, שהזכירו בתשובותיו. אב"ד בריסק, ולאחר מכן בלובלין, שם עמד בראש הישיבה, שממנה יצאו תלמידי חכמים רבים, ביניהם ר׳ יואל סירקיש המזכירו פעמים רבות בספרו הב"ח (ערך מס׳ 50). בשנת שמ"ו הסכים להדפסת הספר "מתנות כהונה". חתן ר׳ ישראל ב"ר שכנא ראש הישיבה בלובלין, וכנראה מילא את מקומו. נפטר בשנת שמ"ז (1587).

יז168 ר׳ משה אפרים זלמן ב"ר חיים שור

נזכר בשו"ת מהר"ם מפאדובה סימן מ"ה. לדעת אחדים היה ממהרין, ועבר משם לאשכנז, ובעקבות בנו עבר כנראה ללובלין. ישנם חוקרים הסבורים, שר׳ אפרים הוא זה, שמצבתו בלובלין מתארת אותו "רבינו גאונינו, נר ישראל, ראש גולת אריאל, יראת ה׳ מבטחו, מעוז משכיל בדרך תמים וישר, ורב כח בתבואות שור". הוא נפטר בשנת של"א (1571). המשפחה מתייחסת לר׳ יוסף בכור שור מבעלי התוספות.

ר׳ קלונימוס קלמן (ערך מס׳ 149) חתן ר׳ יונה יוסף ווייל.

יז169 ר׳ יונה יוסף ווייל אב"ד באמברג ב"ר יעקב

יח170 ר׳ יעקב ווייל אב"ד דונא ובווריה ב"ר מאיר

יט171 ר׳ מאיר ווייל אב"ד אולמא ב"ר יעקב

כ172 ר׳ יעקב ווייל אב"ד נירנברג

מגדולי הפוסקים. תלמידו של ר׳ יעקב מולין - המהרי"ל. המהרש"ל מעיד עליו: "הוא היה הראש בין האחרונים וממימיו שתו כל הבאים אחריו". רב בנירנברג, אויגסבורג, ערפורט. מחבר: שו"ת מהר"י ווייל.

ר׳ מאיר קצנלבויגן (ערך מס׳ 99) חתן ר׳ אברהם מינץ.

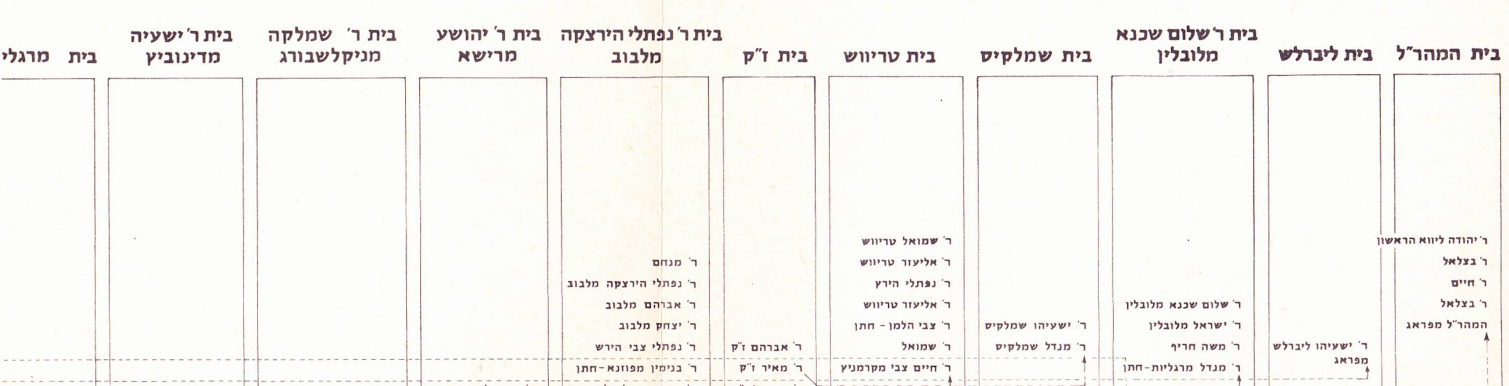
יח173 ר׳ אברהם מינץ ב"ר יהודה הלוי

מחכמי איטליה במאה השלישית לאלף השישי. מילא את מקום אביו כרב וכראש ישיבה בפאדובה בשנת רס"ט (1509). עמד במחלוקת קשה עם ר׳ יעקב פולק בפולין, שבה נסתבכו רוב רבני איטליה, עד כדי החרמות הדדיות. לפי מסורת של ר׳ גדליה אבן יחיא בספרו "שלשלת הקבלה", נסתלקו ר׳ אברהם מינץ ור׳ יעקב פולק ביום אחד. מתורתו לא הגיעו אלינו אלא שרידים. חתנו - המהר"ם מפאדובה מזכירו בתשובותיו. יש מי שקובע את פטירתו: כ"ד בסיון רצ"ה (1535).

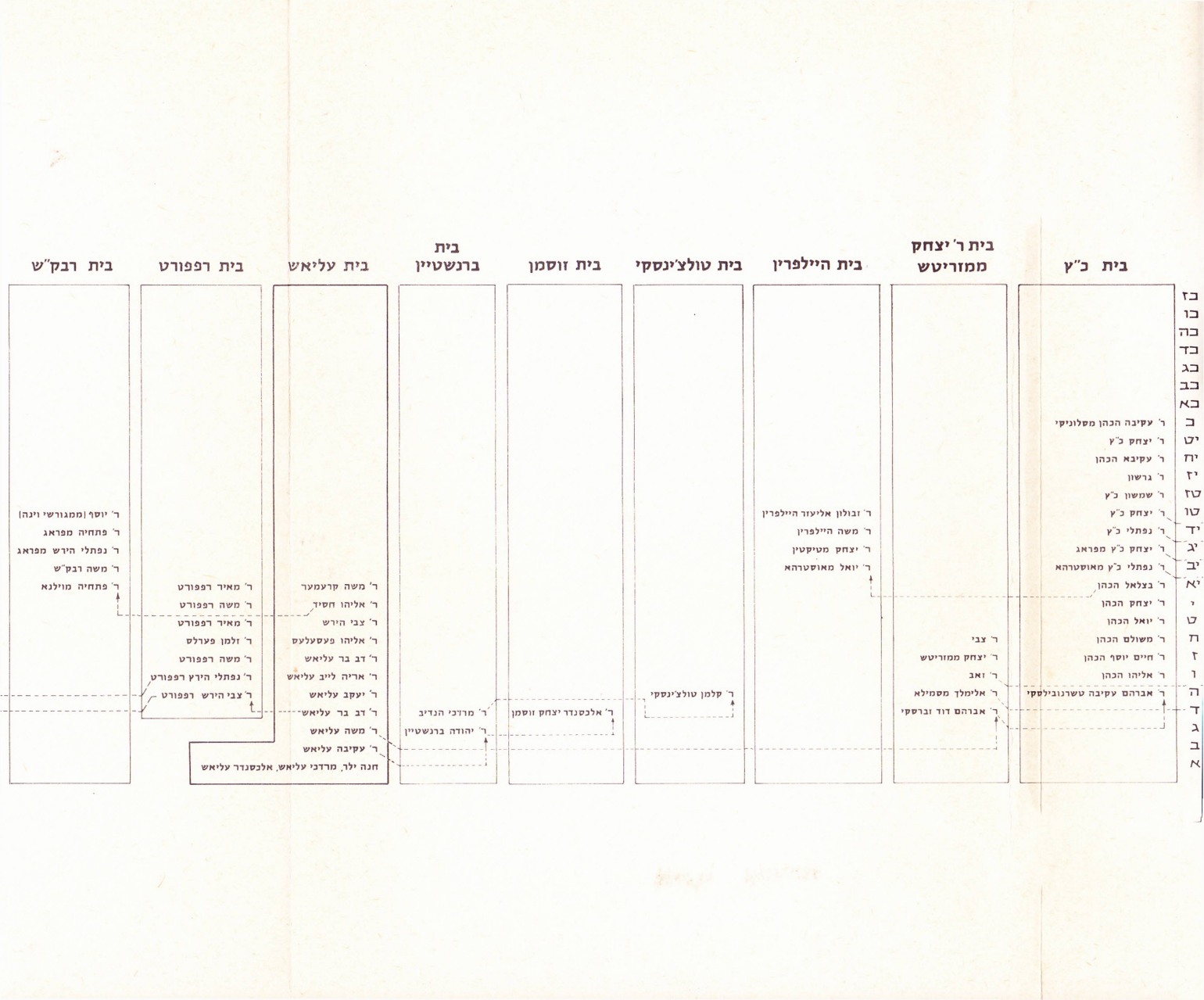
יט174 ר׳ יהודה הלוי מינץ ב"ר אליעזר

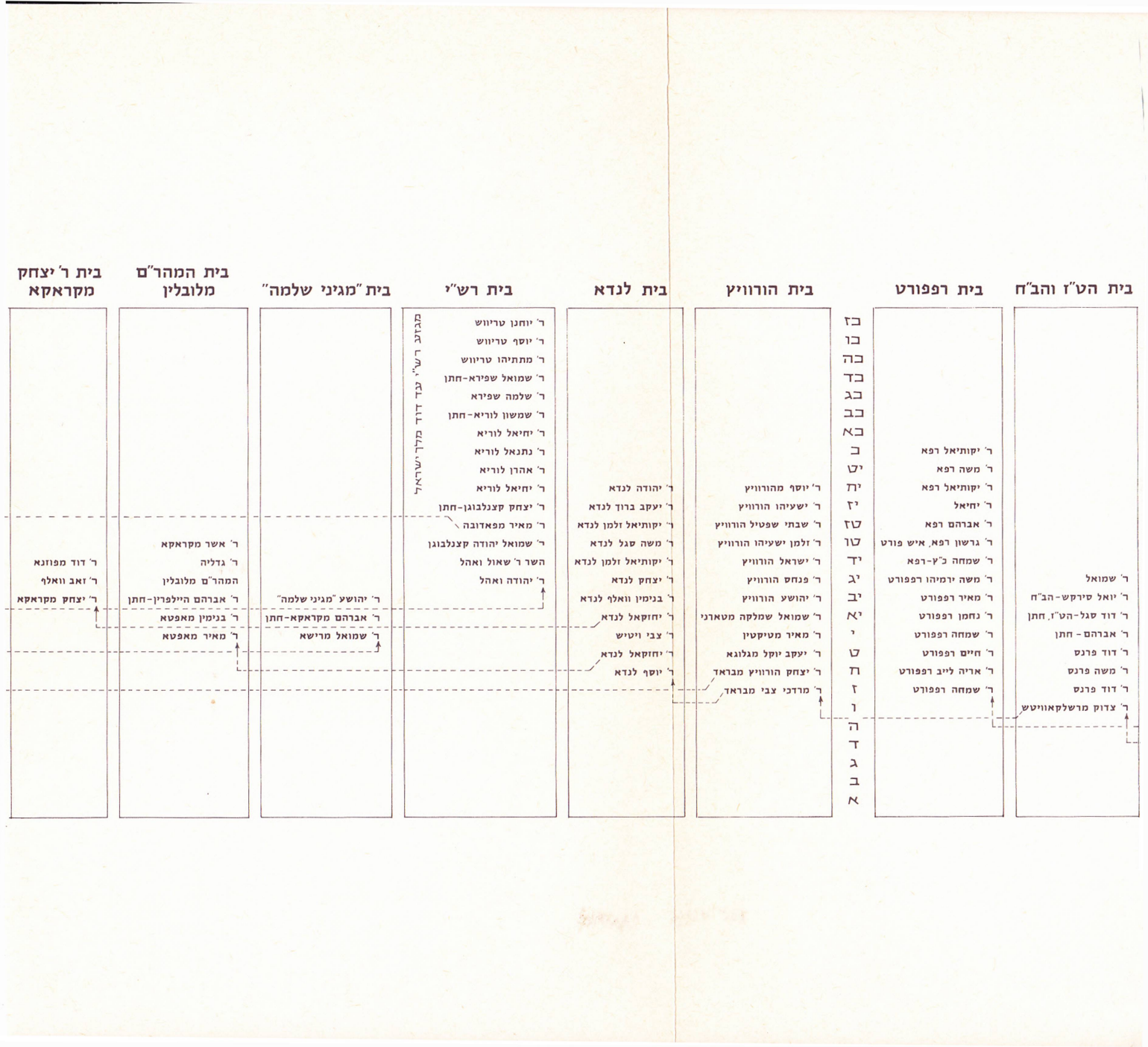
מגדולי רבני איטליה במאה השלישית לאלף השישי. נולד בערך בשנים ר"י-ר"כ (1450-1460). נולד באשכנז, והיה תלמידו וקרובו של ר׳ אשר ענשכין, מאולמא ומפאדובה. ר׳ יהודה היה בן-דודו של ר׳ משה מינץ, שעמד אתו במו"מ של הלכה. נבחר כרב בפאדובה, וכיהן בה ברבנות ארבעים ושבע שנים. הקים בפאדובה ישיבה גדולה, ועמד בראשה. היה בין גדולי התורה שבדור, והיה נערץ על חכמי זמנו וחכמי הדורות הבאים. היה גם גדול בפילוסופיה, והיה מרצה באוניברסיטה של פאדובה. המהרש"ל ור׳ אליהו מזרחי מזכירים אותו, תוך שבחים. האריך ימים. ר׳ יוסף יעבץ בהקדמתו לספר "חסדי ה׳" מעיד, שראהו בהיותו בן מאה.

נפטר בפאדובה בשנת רס"ח. חמשה ימים אחריו נפטר דון יצחק אברבנאל, ונקבר על ידו. לא עברה שנה מאז פטירתם, ובקרב שהיה בסביבת פאדובה נהרסו קבריהם, ולא נודע מקומם. באותה מלחמה אבדו גם כתביו של ר׳ יהודה מינץ, ורק שש-עשרה מתשובותיו נדפסו עם תשובות מהר"ם מפאדובה בויניציאה שי"ג. התשובות מעידות על גדולתו בתורה, וערכן רב גם לחקר יהדות איטליה.

הערה: הקו המרוסק מוליך מהחתן אל התותן באשר ראש החץ ליד התותן

בית כ"ץ
בית ר' יצחק ממזריטש
בית היילפרין
בית טולצ'ינסקי
בית זוסמן
בית ברנשטיין
בית עליאש
בית רפפורט
בית רבק"ש
בז
בו
בה
בד
בג
בב
בא
ב
יט
יח
יז
טז
טו
יד
יג
יב
יא
י
ט
ח
ז
ו
ה
ד
ג
ב
א
ר' עקיבה הכהן משלוניקי
ר' יצחק כ"ץ
ר' עקיבא הכהן
ר' גרשון
ר' שמשון כ"ץ
ר' יצחק כ"ץ
ר' נפתלי כ"ץ
ר' יצחק כ"ץ מפראג
ר' נפתלי כ"ץ מאוסטרהא
ר' בצלאל הכהן
ר' יצחק הכהן
ר' יואל הכהן
ר' משולם הכהן
ר' חיים יוסף הכהן
ר' אליהו הכהן
ר' אברהם עקיבה טשרנובילסקי
ר' אברהם דוד זברסקי
ר' צבי
ר' יצחק ממזריטש
ר' זאב
ר' אלימלך מסמילא
ר' זבולון אליעזר היילפרין
ר' משה היילפרין
ר' יצחק מטיקטין
ר' יואל מאוסטרהא
ר' קלמן טולצ'ינסקי
ר' אלכסנדר יצחק זוסמן
ר' מרדכי הנדיב
ר' יהודה ברנשטיין
ר' משה קרעמער
ר' אליהו חסיד
ר' צבי הירש
ר' אליהו פעסעלעס
ר' דב בר עליאש
ר' אריה לייב עליאש
ר' יעקב עליאש
ר' דב בר עליאש
ר' משה עליאש
ר' עקיבה עליאש
חנה ילך, מרדכי עליאש, אלכסנדר עליאש
ר' מאיר רפפורט
ר' משה רפפורט
ר' מאיר רפפורט
ר' זלמן פערלס
ר' משה רפפורט
ר' נפתלי הירץ רפפורט
ר' צבי הירש רפפורט
ר' יוסף [ממגורשי וינה]
ר' פתחיה מפראג
ר' נפתלי הירש מפראג
ר' משה רבק"ש
ר' פתחיה מוילנא

בית הט"ז והב"ח
ר' שמואל
ר' יואל סירקש-הב"ח
ר' דוד סגל-הט"ז, חתן
ר' אברהם - חתן
ר' דוד פרנס
ר' משה פרנס
ר' דוד פרנס
ר' צדוק מרשלקאוויטש
בית רפפורט
ר' יקותיאל רפא
ר' משה רפא
ר' יקותיאל רפא
ר' יחיאל
ר' אברהם רפא
ר' גדשון רפא, איש פורט
ר' שמחה כ"ץ-רפא
ר' משה ירמיהו רפפורט
ר' מאיר רפפורט
ר' נחמן רפפורט
ר' שמחה רפפורט
ר' חיים רפפורט
ר' אריה לייב רפפורט
ר' שמחה רפפורט
בית הורוויץ
ר' יוסף מהורוויץ
ר' ישעיהו הורוויץ
ר' שבתי שפטיל הורוויץ
ר' זלמן ישעיהו הורוויץ
ר' ישראל הורוויץ
ר' פנחס הורוויץ
ר' יהושע הורוויץ
ר' שמואל שמלקה מטארני
ר' מאיר מטיקטין
ר' יעקב יוקל מגלוגא
ר' יצחק הורוויץ מבראד
ר' מרדכי צבי מבראד
בית לנדא
ר' יהודה לנדא
ר' יעקב ברוך לנדא
ר' יקותיאל זלמן לנדא
ר' משה סגל לנדא
ר' יקותיאל זלמן לנדא
ר' יצחק לנדא
ר' בנימין וואלף לנדא
ר' יחזקאל לנדא
ר' צבי ויטיש
ר' יחזקאל לנדא
ר' יוסף לנדא
בית רש"י
מגזע רש"י, עבד דוד מלך ישראל
ר' יוחנן טריווש
ר' יוסף טריווש
ר' מתתיהו טריווש
ר' שמואל שפירא-חתן
ר' שלמה שפירא
ר' שמשון לוריא-חתן
ר' יחיאל לוריא
ר' נתנאל לוריא
ר' אהרן לוריא
ר' יחיאל לוריא
ר' יצחק קצנלבוגן-חתן
ר' מאיר מפאדובה
ר' שמואל יהודה קצנלבוגן
השר ר' שאול ואהל
ר' יהודה ואהל
בית "מגיני שלמה"
ר' יהושע "מגיני שלמה"
ר' אברהם מקראקא-חתן
ר' שמואל מרישא
בית המהר"ם מלובלין
ר' אשר מקראקא
ר' גדליה
המהר"ם מלובלין
ר' אברהם היילפרין-חתן
ר' בנימין מאפטא
ר' מאיר מאפטא
בית ר' יצחק מקראקא
ר' דוד מפוזנא
ר' זאב וואלף
ר' יצחק מקראקא
בז
בו
בה
בד
בג
בב
בא
ב
יט
יח
יז
טז
טו
יד
יג
יב
יא
י
ט
ח
ז
ו
ה
ד
ג
ב
א

© כל הזכויות שמורות למשפחת עליאש ת"ד 681, ירושלם